

**ANUARI
TERRITORIAL
DE CATALUNYA
2023**

ANUARI TERRITORIAL DE CATALUNYA 2023

ÍNDIX ALFABÈTIC PER AUTOR/TÍTOL

Albareda Fernández, Elena / ELS ESPAIS VERDS AGAFEN PROTAGONISME EN LA TRANSFORMACIÓ URBANA VERS LA SOSTENIBILITAT

Alcaraz Mariona i Ruiz Galdric / UN INSTITUT PÚBLIC DE TERRASSA, PRIMER EDIFICI EUROPEU EN ASSOLIR L' 'AUTONOMIA ENERGÈTICA AUTOFINANÇADA'

Anaya, Esther i Bonnin, Àdam / LA PLAÇA CATALUNYA REP ENGUANY EL PREMI WALKABILIT2023 DEL WUC

Arcas-Abella, Joaquim i Casals-Tres, Marina / LA NOVA LLEI D'HABITABILITAT URBANA, UN PAS NECESSARI CAP A LA SOSTENIBILITAT

Arosamena, Graciela / PLA DE INTRODUCCIÓ DE LA AGRICULTURA URBANA COM EINA DE SOSTENIBILITAT PER A BARCELONA

Arqués Peruga, Pau / ELS AIGUAMOLLS DE TRACTAMENT D'AIGÜES RESIDUALS URBANES, UNA SOLUCIÓ PER A PETITS MUNICIPIS

Ayala Serrano, Daniel / CIUDADANO LINUX. ADHOCRACIA Y *TACTICAL URBANISM* COMO MOTORES EN LA TRANSFORMACIÓN DEL ESPACIO PÚBLICO

Ballbé i Ortí, Albert / IMPULS DEL VEHICLE ELÈCTRIC A TRAVÉS DE SERVEIS DE MOBILITAT COOPERATIUS. PROVA PILOT AL 22@ (BARCELONA)

Boix Palop, Andrés / 10 ANYS DE MOBILITAT (UNA MICA MÉS) SOSTENIBLE A VALÈNCIA

Boixader Solé, Jordi / PLA D'ECOPAISATGE DEL BERGUEDÀ

Canals i Miquel, Josep Maria / (CAP A LA) SOSTENIBILITAT ENERGÈTICA LOCAL

Cañigueras, Albert / DEMÀ S'INAUGURA EL 8È CONGRÉS MUNDIAL DE CIUTATS COL-LABORATIVES A BARCELONA

Carceller, Xavier / PLA D'ESPAYS DE LA INFRAESTRUCTURA VERDA DE CATALUNYA (PEIV)

China, C. / ROSES, DIEZ AÑOS CUIDANDO SUS PAISAJES

Consorci del Lluçanès / EL LLUÇANÈS ESDEVÉ COMARCA

Debat Derna, Mariana i Caracciolo Vera, Román / PARQUE EÓLICO EN LAS RIBERAS DE L'ALT SEGRE

Galdon Clavell, Gemma / SMART CITY L'HOSPITALET

Germain i Otzet, Josep / LA NOVA LLEI D'ESPAYS NATURALS PROTEGITS POSA L'ACCENT EN LA GESTIÓ

Jordi Pinatella, Moisès / TRANSFORMACIÓ URBANA DE MONTCADA I Reixach

Longo, Isabella / ARRIBA A 10 EL NOMBRE D'ACTUACIONS PROMOGUDES PER A LA INICIATIVA FTP 'FES-TE EL TEU PLA'

Monlleó, Marc / ALARMA 7:30. WHAT A WONDERFUL DAY

Montalvà, Joan / AMNISTIA URBANÍSTICA PER A LES EDIFICACIONS IL·LEGALS

Navarro, Irene / PLA NO MÉS BUITS 2015 – 2020 DE LA CIUTAT DE BARCELONA

Ricart Casadevall, Sandra / EL PARC AGRARI NATURAL DELS SECANS DE LLEIDA: LA CONSAGRACIÓ DEL CANAL SEGARRA-GARRIGUES

Roca Torrent, Anna / XARXA AGRÀRIA 2020

Ruiz Arandes, Maria del Mar / URBANITZACIONS PERIURBANES DE VILANOVA I LA GELTRÚ

Sánchez, Verónica i Castillo, Alejandro del / CONSECUENCIA DE LOS PLANES DE INTERVENCIÓN URBANA MULTISECTORIAL EN EL TERRITORIO CATALÁN. 2013 -2023. REFLEXIONES SOBRE UNA DÉCADA

Societat orgànica / ES CREA EL NOU OBSERVATORI DE LA SOSTENIBILITAT DE LA CONSTRUCCIÓ

Subirats, Joan / PODER LOCAL. L'ASSEMBLEA D'ALCALDES DE CATALUNYA ES REUNEIX, DIUMENGE 19 DE MARÇ DEL 2023, EN LA SEVA ASSEMBLEA ANUAL A POBLET

Trepat i Deltell, Eduard / S'APROVA L'AVANTPROJECTE DE LLEI DE VIES PECUÀRIES DE CATALUNYA

Valls, Mireia i Hernando, Elia / ACTIVANT RECURSOS URBANS

Vernet Anguera, Roser / EL PRIORAT ACULL EL PRIMER FÒRUM DE PAISATGES CULTURALS AGRÍCOLES DE LA MEDITERRÀNIA

Viladomiu, Lourdes / MODEL AGRARI CATALÀ I PAC. TENDÈNCIES DE FUTUR

Vilalta Reixach, Marc / LA CATALUNYA CENTRAL A MITJANS DEL SEGLE XX I

Xalabarder, Maria / PLA ESTRATÈGIC DE LA REGIÓ DE BARCELONA (PER B)

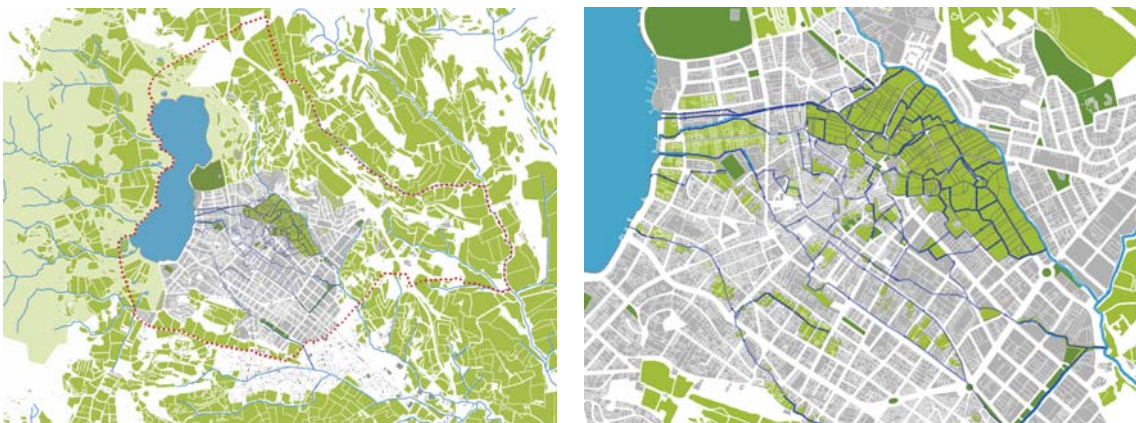
ELS ESPAIS VERDS AGAFEN PROTAGONISME EN LA TRANSFORMACIÓ URBANA VERS LA SOSTENIBILITAT

L'Estratègia Verda Urbana (EVU) es consolida en els darrers anys com a nou instrument de planejament urbà municipal capaç d'aportar millores en la gestió dels recursos a la ciutat i el territori cap a la sostenibilitat ambiental i social. L'instrument permet planificar i gestionar els espais verds de l'entorn urbà per tal de millorar la qualitat en la gestió de l'aigua, dels cicles de la matèria orgànica i de la producció d'energies renovables locals mitjançant plans d'acció local que impliquen activament a la comunitat. Els Municipis de Sant Cugat del Vallès i Banyoles han estat els pioners en desenvolupar-la i al tancament d'aquest 2020 ja en quantifiquen les millores.

Les ciutats han patit un fort procés de transformació amb la industrialització, la contaminació de les activitats que acullen i la toxicitat dels seus processos han degradat l'entorn i la qualitat de vida dels seus habitants. La crisi ambiental reconeguda des dels finals del sXX ha impulsat que la societat exigeixi limitacions a la capacitat emissa i contaminadora de les ciutats. Alhora, la crisi econòmica ha posat en evidència la dificultat dels municipis per fer front a les despeses públiques, entre elles, les vinculades a la millora de l'entorn, al manteniment de les zones verdes urbanes i la defensa de riscos cada vegada més freqüents com les inundacions.

Espais verds productius per a reduir el consum de recursos

Antigament, els espais verds urbans eren hortes productives que es regaven per mitjà d'elaborats sistemes de gestió de l'aigua de pluja. Amb el creixement de la ciutat industrialitzada els espais verds s'han convertit en espais consumidors de recursos (energètics, fertilitzants, aigua de reg i fitosanitaris) i generadors de residus (segues i podes). Al reconèixer la capacitat limitada del territori local de produir recursos i assimilar residus, l'EVU esdevé un instrument decisiu per planificar la gestió dels espais verds des de l'inversió d'aquest procés, recuperant el seu paper productiu de recursos i assimilació de residus, facilitant el que s'anomena tancament de cicles materials. Un instrument que originalment es desenvolupà a Santiago de Compostela entre els anys 2010-2016 i que actualment ja s'ha aplicat en terres catalanes.

Estructura verda i hídrica en el territori i l'entorn urbà de Banyoles (el·laboració estudiants Màster Sostenibilitat UPC 2012)

Producció d'aliments locals i ecològics

En les darreres dècades hem vist com hem deixat de preguntar-nos "com menjarem?" per demanar-nos "què estem menjant?". La creixent re-introducció d'espais agrícoles com horts

urbans i periurbans que afavoreixen cada dia més l'obtenció directa d'aliments amb garanties de seguretat alimentària, de producció km0 i ecològica, han trobat en l'EVU un instrument de gestió integrada i de visió global. La seva aplicació es realitza a escala de tot el municipi, en relació amb el territori i la comunitat des de les activitats productives que hi tenen lloc facilitant iniciatives de millora de l'eficiència i d'activació d'iniciatives d'economia local.

Un exemple n'és la producció de compost descentralitzada en les zones verdes urbanes, combinant la fracció orgànica de la recollida selectiva de residus sòlids urbans, les segues i podes i els lloms residuals de les EDAR, complint així la Directiva Marc dels Residus del 2018 (revisió de la del 2008 de caràcter no obligatori) per al compostatge dels residus orgànics en tots els municipis per a la seva re-absorció.

La gestió sostenible de l'aigua

L'altre línia d'acció de l'EVU és la millora de la gestió de l'aigua, tant l'escorrentia de pluja com les aigües residuals domèstiques. La introducció dels Sistemes Urbans de Drenatge Sostenible permet transportar, depurar, filtrar i reutilitzar l'aigua de l'escorrentia amb inversions molt més econòmiques que les xarxes separatives sota cota. Aquests sistemes faciliten el tractament de l'aigua en superfície, visibilitzant-la a la comunitat que recupera un paper actiu en la seva gestió en espais verds d'alta qualitat ambiental en carrers, places i parcs.

La gestió sostenible de l'aigua és especialment important per la seva reutilització per al reg de les zones verdes, tal com succeïa antigament. La millora de l'aigua residual en el propi espai urbà garanteix la seva devolució al medi natural en la mateixa qualitat que s'havia extret. Els dos municipis que han posat en pràctica l'EVU destaquen el paper decisiu que ha tingut la seva aplicació en el compliment de la Directiva Marc de l'Aigua que obliga ja des del 2015 a garantir el bon estat ecològic dels cursos naturals d'aigua.

Estructura verda i hídrica en el territori de Sant Cugat del Vallès (elaboració pròpia)

Les zones verdes contribueixen a la producció energètica i la reducció d'emissions

L'EVU també ajuda a la millora de l'eficiència energètica urbana, especialment del consum d'energies no renovables fomentant la producció d'energia local. En el cas de Banyoles, l'existència històrica de molins d'aigua ha permès implantar una xarxa de microelèctriques reactivant aquest patrimoni hidràulic. La gestió de poders forestals i de parcs i jardins per a produir biomassa també ha estat clau a Sant Cugat del Vallès. Cal recordar que ambdós municipis són firmants del Pacte Alcaldes amb l'objectiu 20/20/20 per reduir emissions de CO2 i augmentar la producció d'energia amb fons renovables, un objectiu que han assolit gràcies al desenvolupament de l'EVU entre d'altres iniciatives.

L'acció local per al canvi global

La Consellera de Territori i Sostenibilitat destaca el valor de disposar de nous instruments per a la intervenció urbana a escala municipal que facilitin el compliment de les exigències sostenibilistes per a pal·liar el canvi climàtic i anuncia la voluntat d'establir l'EVU com a instrument habitual de gestió municipal. Per altra banda l'alcalde de Sant Cugat del Vallès enfatitza com *"l'EVU ha permès repensar la ciutat des d'un urbanisme com a pràctica social, capaç de gestionar els recursos afavorint iniciatives respectuoses amb el medi ambient i impulsant l'economia local i la millora social"*.

Links d'interés:

[Estratègia Verda Urbana de Santiago de Compostel·la](#)

[Directiva Marc dels Residus - UE](#)

[Directiva Marc de l'Aigua - UE](#)

[Pacte d'Alcaldes](#)

Elena Albareda-Fernández, arquitecta investigadora

CÍCLICA_Intervenció Urbana Sostenible

www.ciclica.eu

Grup de Recerca en Àmbits de l'Energia en l'Arquitectura i el Medi Ambient.

UPC-BarcelonaTech

UN INSTITUT PÚBLIC DE TERRASSA, PRIMER EDIFICI EUROPEU EN ASSOLIR L' AUTONOMIA ENERGÈTICA AUTOFINANÇADA

L'INS Terrassa va iniciar fa una dècada, durant els primers anys de la crisi econòmica, una metodologia experimental d'intervenció arquitectònica amb 'inversió quasi zero' que li ha permès desconnectant-se de la xarxa elèctrica a principis de 2023.

“Des de l'inici vam tenir clar que amb aquest projecte volíem reduir al mínim l'impacte ambiental de l'edifici i la seva facturació energètica, però sobretot, preteníem experimentar fins a quin punt una comunitat educativa com la nostra era capaç d'assolir l'autonomia energètica sense dependència externa” ens explica Lluís Llobet, antic director de l'INS Terrassa, avui pre-jubilat conseqüència del darrer ajust pressupostari en educació.

Foto d'arxiu: antiga façana any 2013

L'INS Terrassa és actualment un dels instituts d'educació secundària més grans de Catalunya, format per una comunitat educativa d'aproximadament 1.600 alumnes i un col·lectiu d'entre 70 i 80 professors, on s'imparteix la formació en educació secundària de l'ESCO (antiga ESO), Batxillerat i Cicles formatius.

“Calia assolir l'autonomia energètica amb 'autonomia financera' ”

L'actual director, l'Oriol Pérez, que va assumir el 2018 la tasca iniciada pel seu antecessor, va voler mantenir l'esperit inicial del projecte:

“Havíem d'aconseguir, encara que fos requerint de més anys d'intervenció i arribant a rebutjar ajudes de l'administració, assolir l'autonomia energètica precisament amb 'autonomia financera'. Aquest era el repte, si no, no hi havia experiment”.

El detonant del projecte va ser una proposta innovadora plantejada a la direcció del centre per un jove equip d'arquitectes del Centre de Recerca i Transferència de Tecnologia (CRITT) de l'Escola d'Arquitectura del Vallès (UPC) a finals de 2012. Es tractava que la direcció assumís el compromís d'assolir l'autonomia energètica intervenint successivament en la millora de l'edifici, però sempre respectant una única regla: “només podíem invertir recursos propis, encara que aquests fossin zero”.

‘Només podíem invertir recursos propis, encara que aquests fossin zero’

Aquesta restricció era el condicionant bàsic que l'equip d'arquitectes va exigir per poder posar en pràctica un **procés experimental d'intervenció arquitectònica: el 'BAI'** (acrònim de *'Bootstrapping Architectural Intervention'*¹). Una tipologia d'intervenció sobre la reducció de l'impacte ambiental de l'edificació existent, nascuda al CRITT de l'ETSAV i inspirada en el concepte de finançament empresarial *Bootstrapping*². Concepte sorgit als Estats Units a principis de s.XXI que promou el creixement de les *start up* partint d'una inversió econòmica 'zero o quasi zero'.

Inicialment, la proposta va ser ben rebuda per la comunitat educativa, atenent al context d'escassetat econòmica i un continuat augment del preu de l'energia, alhora que amb certa incredulitat. Els primers resultats obtinguts a finals de 2014, **un estalvi d'entre el 20 i el 25%** del consum total d'electricitat mitjançant **accions sobre la gestió i l'aprenentatge organitzacional del la comunitat**, van impulsar definitivament el projecte. La comunitat disposava llavors, d'uns recursos econòmics propis fins ara "ocults", que podien ser reinvertits en impulsar noves accions de millora sobre l'eficiència o sobre l'envolvent.

“El procés de reinversió successiva de l'estalvi en accions 'quirúrgiques' a l'inici, de baixa inversió i ràpid retorn, és el que ens va permetre mica en mica, poder autofinançar aquelles grans intervencions que requeria la façana o la producció fotovoltaica, accions que d'altra manera, mai no s'haguessin pogut realitzar de forma autònoma” explica l'Oriol Pérez.

En tot aquest procés d'assoliment de l'autonomia energètica, a més del convenciment de la comunitat i la seva capacitat d'esforç i de transformació, ha estat clau el paper dels arquitectes assessors i la seva aposta per una nova aproximació sobre la intervenció energètica en l'edificació existent.

En paraules d'una d'elles: “Si l'autonomia energètica de l'INS Terrassa era assolible només amb recursos propis, partint de *l'aprenentatge organitzacional* i d'un precís assessorament tècnic, podíem pensar que també era possible per a qualsevol altre comunitat. **Només es necessita una mica de temps i la disponibilitat d'aprendre de les comunitats**”

Galdric Ruiz
Mariona Alcaraz

CRITT ETSAV-UPC
Synapcity Studio

¹ *BAI, Bootstrapping Architectural Intervention' copyright Synapcity Studio SL.*

² www.businessdictionary.com/definition/bootstrapping.html

LA PLAÇA CATALUNYA REP ENGUANY EL PREMI WALKABILITY 2023 DEL WUC

La plaça Catalunya i el seu entorn culmina el Pla Estratègic de l'Espai Públic (PEEP, 2015 – 2022) rebent aquest maig de 2023 el Walkability Award atorgat pel World Urban Consortium (WUC), l'organisme internacional en competències d'urbanisme i canvi climàtic de les Nacions Unides. Gràcies en bona mesura per la reducció sense precedents dels nivells de contaminació atmosfèrica, un canvi radical en els hàbits de mobilitat i el renaixement d'una de les places més emblemàtiques de Barcelona.

“Solvitur ambulando” (Atribuïda a Diògenes de Sinope, 4rt Segle AC)¹

El Pla Estratègic de l'Espai Públic (PEEP, 2015 – 2022) respon a la voluntat d'aportar solucions a diversos conflictes plantejats a la ciutat de Barcelona. Com reconeix el WUC, un pla d'aquestes característiques neix de l'ambició d'aquelles ciutats que aposten per solucions innovadores amb el clar objectiu de millorar la qualitat de vida dels seus ciutadans. La inauguració de la nova Plaça Catalunya i el seu entorn el 2018 va constituir la mesura més important d'aquest pla que avui, ja consolidat, rep el reconeixement internacional.

El pla va començar a redactar-se l'any 2014, quan els nivells de contaminació atmosfèrica estaven generant greus problemes de salut a la ciutadania². Tal com apuntaven la literatura acadèmica i els principals documents estratègics³, pel que fa a la mobilitat, en entorns urbans densos calia prioritzar els desplaçaments a peu i en bicicleta. Els beneficis de salut de la mobilitat activa eren el principal argument (WHO, 2013), però també la reapropiació de l'espai públic (Harvey, 2011).

El procés participatiu i l'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació a temps real han sigut dos dels aspectes més ben valorats en l'atorgament del premi. Aquests aspectes han estat especialment rellevants en un pla d'implantació extensiva des de la primera fase, amb un pressupost basat en l'eficiència de mesures de baix cost constructiu però més orientades als fluxos d'informació i a generar una llegibilitat de l'espai públic orientada al seu ús equitatiu.

L'any 2015 es va aprovar el Pla Estratègic de l'Espai Públic (PEEP, 2015 – 2022) amb l'afany d'anar més enllà de les estratègies precedents orientades a la reducció de contaminants atmosfèrics i d'efecte hivernacle i integrant aspectes socials i de salut. Estratègia la qual expressa els seus objectius en els següents termes:

“(…) la voluntat d'avançar cap a comunitats complexes arreu de la ciutat, és la conseqüència d'una ferma convicció per atènyer uns beneficis ambientals directes en la reducció d'emissions del transport motoritzat privat, així com també en la salut gràcies a l'incentivació de modes de transport com anar a peu i en bicicleta (amb el transport públic col·lectiu com a complement). La universalitat d'accés a aquests modes de transport té una conseqüència directa en les possibilitats d'aquelles llars que tenen un nivell d'ingressos més baix, gràcies en bona mesura a la reducció de la dependència del vehicle motoritzat privat a l'hora d'accedir als espais d'activitat econòmica” (CCPA, 2011).

¹ Literalment “El problema es resol caminant”. Font: <http://www.etymonline.com/index.php?term=solvitur+ambulando>

² <http://www.eea.europa.eu/media/newsreleases/air-pollution-still-causing-harm>
http://sociedad.elpais.com/sociedad/2013/10/15/actualidad/1381867422_148340.html

³ Veure per exemple European Commission, 2011, pàgina 8: “Facilitating walking and cycling

El document defineix:

“Les comunitats complexes existeixen allà on les persones no hem de desplaçar-nos massa lluny de les nostres necessitats ocupacionals i quotidianes, d'aquesta manera és possible moure's a peu, en bicicleta o utilitzant el transport públic col·lectiu”.

A Barcelona els fenòmens de connexió social que generen aquestes comunitats complexes es coneixen com a *àgora effect*⁴.

La pacificació del trànsit en l'eix del Carrer de Pelai entre Universitat i Urquinaona esdevé avui pràcticament en la seva totalitat un eix peatonal, trencat només pels efímers eixos viaris de serveis que permeten l'accés del bus urbà de barri i el correcte desenvolupament de les activitats comercials de la zona.

El desplaçament de les parades d'autobús i taxi a fora de la Zona de Baixes Emissions (*Low Emission Zone*⁵) declarada a l'any 2015 les situava a la Gran Via i altres vies situades més al Nord, on els instruments d'informació i participació previs i la regulació i la vigilància posteriors van aconseguir que aquesta zona de protecció es fes realitat. Algunes de les vies on la circulació del trànsit motoritzat privat de pas s'ha reduït de manera substancial, s'han recuperat per als transports col·lectius i la bicicleta, duent a terme un pla especial de contaminació acústica del viari.

Resulta fonamental, avui, el rol que adquireix la plaça Catalunya, com a espai urbà per a l'ús col·lectiu, però sobretot també en la seva transformació en allò material (Solà-Morales, 2008). Queda ja per al record la imatge d'una àgora buida i de perímetre arbrat per deixar pas a una plaça on l'arquitectura recupera el protagonisme gràcies als nous itineraris lliures que l'enteranyinen, a més del nou cúmul d'activitats que hi prenen part. Aquest canvi de paradigma radical de la plaça té lloc en bona mesura gràcies a la singularitat del projecte arquitectònic assentat al cor de la plaça, el qual genera activitat tant al seu interior com al seu perímetre⁶.

Una menció especial mereix la connexió de la Rambla Catalunya amb les Rambles, generant un eix que ara sembla descabellat que estigués interromput per vies amb elevada intensitat de trànsit. La qualitat del paisatge urbà d'aquest entorn ha disparat la qualitat turística de la ciutat, que si bé ja tenia una atracció innegable, ara ho és més per l'augment de la qualitat del seu espai públic i el manteniment dels valors socials i paisatgístics patrimonials, a més d'un impacte positiu directe en el comerç de proximitat.

La reducció dràstica de les emissions de CO² i partícules en suspensió PM_{2,5} i PM₁₀ han situat la ciutat a nivell mundial entre les més habitables. Aquest canvi és especialment notable si pensem que l'any 2005, Barcelona es trobava entre les ciutats més contaminades per PM de tot el món⁷. El clar reflex d'aquesta millora ambiental són els resultats del darrer informe de costos ambientals i socials en el seu apartat de costos externs que el propassat mes de març de 2023 va fer públic la conselleria de Territori de la Generalitat de Catalunya. Segons els càlculs, aquesta actuació ha generat uns beneficis 14 vegades superiors al cost de l'execució del projecte.

should become an integral part of urban mobility and infrastructure design.”

⁴ *Agora effect*: entès a grans trets com la generació de relacions socials en el si de la ciutat, manifestat com la possibilitat de creuar la ciutat a peu o en bicicleta, passant per petits nodes d'activitat i usos diversos contigus.

⁵ Més informació a: <http://www.lowemissionzones.eu/>

⁶ Aquesta operació urbanística no va estar exempta de polèmica, paradoxalment va passar de ser l'ase dels cops a ser un espai d'ús quotidià de tots els barcelonins i barcelonines. L'operació urbanística va transformar un interior de plaça infrautilitzat, per a constituir un espai d'alta intensitat d'ús de vianants en la pràctica totalitat de la seva superfície.

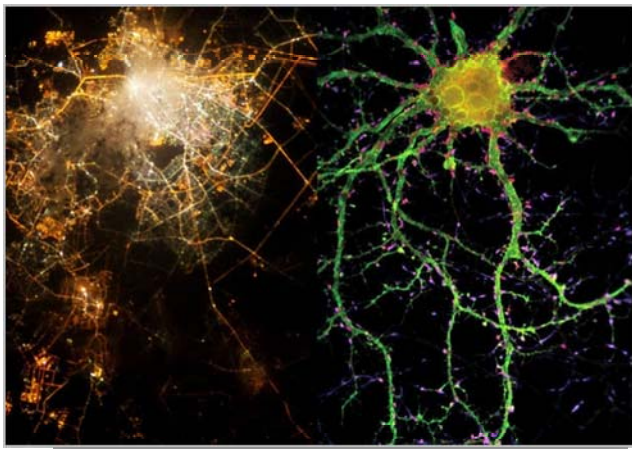
⁷ <http://www.lavanguardia.com/vida/20070919/53394776441/barcelona-es-una-de-las-ciudades-mas-contaminadas-de-europa.html>

http://blogs.periodistadigital.com/medioambiente.php/2007/09/19/barcelona_es_la_octava_ciudad_mas_contam

http://www.who.int/phe/health_topics/outdoorair/outdoorair_aqg/en/index.html

El Pla Estratègic té sens dubte el seu punt culminant a la plaça Catalunya. L'èxit del projecte resideix en l'actuació urbanística i en un canvi radical en el sistema de mobilitat on els vianants s'ubiquen al capdamunt de la jerarquia viària, i alhora, es fa una aposta clara per la integració de les xarxes de mobilitat en bicicleta i de transport públic col·lectiu.

El projecte de la nova Plaça Catalunya i els seus entorns té conseqüències en àmbits urbanístics superiors, ja que bona part dels fluxos generats arreu de la ciutat tenen relació amb la plaça Catalunya. Gràcies a les desenes d'itineraris de vianants generats pel nou urbanisme de la plaça, la pacificació del trànsit en tota la zona i la peatonalització del costat sud de la plaça generen un factor de capil·laritat dels seus carrers tangents i perpendiculars⁸ que ens permeten comprendre la ciutat com un conjunt de dinàmiques a partir del nivell *micro* d'interrelació i intercomunicació de les persones, un funcionament que molts autors del camp de l'urbanisme i la biologia identifiquen amb el funcionament de les neurones, analitzant la ciutat com si fos una xarxa neuronal⁹.

⁸ La importància d'aquests carrers prenen especial rellevància en aquest espai urbà on la plaça Catalunya i els seus carrers de l'entorn estableixen un relació directa entre ciutat medieval i l'eixample, on es pot capir la funció d'aquest espai talment com si es tractés d'una xarxa que relaciona ambdues parts de la ciutat.

⁹ Infinity Imagined: Multicellular Organic Neural Network - <http://www.infinity-imagined.tumblr.com>

Bibliografia bàsica:

Condon, P. Doherty, E. Dow, K. Lee, M. & Price, G. *Transportation, Transformation. Building Complete Communities and a Zero-Emission Transportation System in BC*; CCPA, 2011

European Commission. *White Paper: Roadmap to a Single European Transport Area – Towards a competitive and resource efficient transport system*; Brussels COM, 2011.

Accessible a: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0144:FIN:EN:PDF>

Gehl, J. *La humanización del espacio urbano*; Reverté, 2006

Ghidini, R. *A Caminhabilidade: Medida Urbana Sustentável*; ANTP, 2011.

Accessible a:

http://www.antp.org.br/_5dotSystem/download/dcmDocument/2013/01/10/CF0ED9C9-0025-4F55-8F7C-EDCB933E19C4.pdf

Harvey, D. *Rebel cities. From the right to the city to urban revolution*; Verso Books, 2012

Pozueta, J. (dir.), Lamíquiz, F.J., Porto, M.. *La ciudad paseable. Recomendaciones para el diseño de modelos urbanos orientados a los peatones*; Cedex, 2010

Solà-Morales, M. *A matter of things*; Rotterdam: Nai, 2008

Recursos a la xarxa:

Walkability Index

www.health-design.spph.ubc.ca/tools/walkability-index/

Walk Score

<http://www.walkscore.com/>

Project for Public Spaces

<http://www.pps.org/>

UNHABITAT

<http://www.unhabitat.org>

Biblioteca Ciudades para un Futuro más Sostenible

<http://habitat.aq.upm.es/>

WHO – Transport and Health

<http://www.euro.who.int/en/health-topics/environment-and-health/Transport-and-health>

Esther Anaya i Adam Bonnin

COL·LECTIU TANDEMS @ctandems

LA NOVA LLEI D'HABITABILITAT URBANA, UN PAS NECESSARI CAP A LA SOSTENIBILITAT

20/11/2021, Barcelona

Ahir es va aprovar en seu parlamentària la Llei 12/2021 d'habitabilitat urbana amb una ampla majoria. Segons la Conselleria d'habitatge de la Generalitat aquesta normativa representa una peça clau per assolir unes ciutats i pobles capacitats per satisfer de forma efectiva les necessitats dels seus habitants de forma conjugada amb el respecte vers l'equilibri mediambiental del territori.

Canvi d'orientació de la política urbana en un context de sostenibilitat

L'aprovació de la nova normativa d'habitabilitat urbana esdevinguda ahir al Parlament culmina un procés de canvi diametral en la política urbana i territorial de l'Administració vigent fins ara. I es que, malgrat la finalització oficial de la crisi econòmica i social a mitjans de 2016, les estadístiques dels darrers cinc anys constaten que les directrius polítiques entorn a la ciutat i la seva gestió no han evitat que la qualitat de vida dels catalans continuï patint el deteriorament progressiu iniciat el 2008.

Les causes d'aquest fenomen, segons els experts involucrats en l'elaboració de la llei, s'expliquen per la manca d'atenció posada en la crisi ambiental global alhora de dissenyar un nou model productiu post-immobiliari. El resultat d'obviar aquesta circumstància ha conduït amb el temps a una situació on les polítiques empreses durant els anys de crisi orientades a recuperar el desenvolupament econòmic continuat, xoquen reiteradament amb les limitacions imposades per la Unió Europea en el marc de la seva política ambiental de restricció de l'ús de recursos i l'emissió de residus contaminants.

La nova normativa d'habitabilitat urbana sorgeix com a resposta a una realitat on, per a una ampla majoria social, els drets bàsics són difícilment abastables en el context habitacional i urbà actual. Posant de manifest la incapacitat de les ciutats catalanes, consolidades durant una etapa històrica on tradicionalment no s'ha tingut en compte el cost ambiental, alhora de continuar proporcionant l'habitabilitat socialment necessària dins d'un model sostenibilista.

Un nou enfocament urbà de l'habitabilitat

Per fer front a aquesta situació la nova normativa assumeix el paper clau de les ciutats en la consecució d'un societat sostenible on es facin efectius els drets vinculats a la plena realització de la vida política, social, econòmica i mediambiental dels seus ciutadans. Proposant una nova visió del concepte d'habitabilitat que presenta canvis fonamentals respecte la tradició normativa catalana iniciada el 1983.

El canvi més notori respecte l'ampli ventall de normatives aprovades durant els darrers 40 anys a Catalunya, cristal·litza en l'abandonament de la concepció que l'habitabilitat és quelcom recognoscible a l'habitatge, i principalment a l'habitatge de nova construcció, per vincular-la a la ciutat, i essencialment a la ciutat existent.

Amb aquest canvi a nivell català, la legislació d'habitabilitat respon al canvi d'orientació que s'ha donat a nivell internacional en aquesta matèria. Per una banda a les indicacions formulades per la ONU entorn al dret a l'habitatge, que contempen aquest bé, més que com a un objecte arquitectònic, com a una posició en el territori que opera a mode de porta d'entrada

a la resta de drets humans. Per l'altra, amb el Dret a la ciutat aprovat en la Carta Europea de Salvaguarda de Drets Humans a la Ciutat de l'any 2000.

Aquesta nova dimensió de l'habitabilitat, segons es detalla en el preàmbul, ha de permetre disposar dels instruments necessaris per assegurar que el conjunt urbà consolidat faciliti els serveis urbans imprescindibles per a una vida ciutadana digne en un context de sostenibilitat a llarg termini. Assegurant l'accessibilitat als equipaments públics i privats i als centres laborals dins d'uns marges temporals i de cost econòmic i ambiental assumibles per al conjunt de la població. La mesura ha estat aplaudida tan per els sindicats, com per els gestors urbans i associacions del sector terciari que porten anys apostant per un model de ciutat que permeti una mobilitat quotidiana assequible.

L'habitatge reforça el seu paper central en la qualitat de vida del ciutadà

Tanmateix, com insisteix la mateixa conselleria, el gir respecte l'habitabilitat afecta també a altres aspectes estructurals. És destacable l'esforç realitzat per reforçar el paper de l'habitatge en la qualitat de vida dels ciutadans. Responent a reivindicacions històriques, l'articulat aprovat ahir revisa dos eixos centrals en la política d'habitatge catalana.

En primer lloc el de l'adequació, afrontant la preocupació expressada per amplis col·lectius socials que suposa disposar d'un habitatge que s'adeqüi a les seves condicions de vida, tals com grups cohabitants, famílies monoparentals o persones grans. La nova llei proposa fer efectiva l'adequació de l'habitatge als seus habitants a través de la diversificació de les solucions habitacionals contemplades normativament, atenent un ampli ventall de situacions vitals. Amb aquesta mesura l'executiu pretén corregir l'absència de transcendència reglamentària real present en les normatives precedents i incidir, més enllà de millores funcionals, en la reducció del consum de recursos, proporcionant respostes ajustades a les necessitats dels habitants.

En segon lloc el de l'eficiència energètica, responent a la necessitat de reduir dràsticament el pes del sector residencial en un context de continu augment del cost de l'energia i d'abordar la problemàtica creixent observada entorn a la pobresa energètica al nostre país. L'Administració es marca com objectiu solucionar aquestes situacions a través d'un ampli programa nacional que es concreta en el cas dels habitatges a través de la inclusió de mesures altament limitants al consum d'energia i el foment de pràctiques d'estalvi, tant a nivell arquitectònic i tecnològic com de pràctica social.

Links d'interés:

[L'habitabilitat en evolució. Materials des de la història normativa per la seva redefinició vers la sostenibilitat](#)

[On també vivim. Cap a una redefinició de l'habitabilitat des de la diversitat](#)

[Aproximación a una habitabilidad articulada desde la sostenibilidad. Raíces teóricas y caminos por andar](#)

[La Relatora de Naciones Unidas Raquel Rolnik pel dret a l'habitatge adequat](#)

[Habitabilidad, un concepto en crisis. Sobre su redefinición orientada hacia la sostenibilidad](#)

[El futuro del hábitat: repensando la habitabilidad desde la sostenibilidad. El caso español](#)

[El urbanismo ecológico. Ecobarrio en Figueras](#)

[El Derecho Humano a una Vivienda Adecuada – ONU](#)

[The Right to Adequate Housing Toolkit – ONU](#)

[Libro Verde de Medio Ambiente Urbano en el ámbito de la edificación. La nueva habitabilidad](#)

[Carta Europea de Salvaguarda de los Derechos Humanos en la Ciudad](#)

Joaquim Arcas-Abella, Dr. Arquitecte

Marina Casals-Tres, Dra. Arquitecta

CÍCLICA Intervenció Urbana Sostenible

www.ciclica.eu

Grup de Recerca en Àmbits de l'Energia en l'Arquitectura i el Medi Ambient. UPC-BarcelonaTech

PLA DE INTRODUCCIÓ DE LA AGRICULTURA URBANA COM EINA DE SOSTENIBILITAT PER A BARCELONA

Davant dels reptes ambientals com el canvi climàtic, i el escenari de canvi a un model energètic que no depengui de petroli, les conseqüències sobre la seguretat alimentaria de les ciutats, es poden veure afectats a un futur no massa lluny. Ja que l'actual sistema agroalimentari urbà depèn del combustible en tots els seus processos, des de la producció, transport i distribució d'aliments, que s'estima consum a prop de 6,6 lbs. de petroli per persona al dia. Evidentment, també s'emeten gasos d'efecte hivernacle que contribueixen al canvi climàtic. Es per això que s'han d'establir mesures de prevenció i adaptació tant al canvi climàtic, com a la independència del petroli.

El cultiu a les ciutats es pren com una estratègia que pot contribuir a millorar la seguretat alimentaria, i a més a més, pot reconduir l'equilibri ecològic de les ciutats.

Per aquest motiu, s'ha donat un canvi a les polítiques urbanes de l'ajuntament de Barcelona, i s'ha establert una nova comissió del consell municipal, la comissió de seguretat alimentaria urbana. Organisme que desenvoluparà polítiques i programes agroalimentaris dins la ciutat. Amb l'objectiu de crear un sistema agroalimentari equitatiu, local i que contribuirà a la sostenibilitat urbana.

Unes de les principals finalitats d'aquesta conselleria es l' integració de la agricultura urbana al sistema de producció i consum de aliments de la ciutat de Barcelona, a través de la creació d'un Pla Integral de Introducció d'Horts Urbans, que potencien el programa de la Red d'Horts Urbans, que gestiona Parcs i Jardins.

Hort urbà Sagrada Família, de la Red D'horts Urbans gestionats per Parcs i Jardins

Aquest pla, que es començarà a desenvolupar el proper mes de setembre, haurà de potenciar la introducció d'horts en llocs no convencionals, com es l'aprofitament dels terrats dels edificis, ja que el espai que es podria cultivar en ells seria quasi la mateixa petjada de la ciutat, i es pot garantir espai suficient per desenvolupar adequadament l'activitat productiva. Cal dir que la

Comissió del Consell Municipal ha deixat clar que el Pla d'Horts s'executarà progressivament, i amb la participació ciutadana, associacions comunitàries i ONG's. A més a més des de la comissió de seguretat alimentaria, es planeja donar suport tècnic, tant de tipus agronòmic com arquitectònic per portar a bon port la iniciativa.

Tot això acompanyat de la possibilitat de crear cooperatives, mercats i fires setmanals, i la intenció d'aprofitar els residus orgànics domèstics per produir compost urbà i que siguin utilitzats als horts.

Un representant de la recent inaugurada comissió també ha comunicat que *"el propòsit dels horts a més de produir vegetals sense agroquímics, es reduïren les emissions de CO², ja que son productes que no hauran de ser transportats a la ciutat, contribuint així a la sostenibilitat de la ciutat. Però també els horts poden ser una estratègia econòmica, ja sigui que la activitat complementi la economia familiar, reduint els productes que s'han de comprar; o per que es puguin comprar vegetals menys cars a la xarxa de mercats i fires setmanals que es planeja implantar"*.

Els horts urbans poden ser una nova activitat econòmica alternativa, que pot ser mes necessària en aquest temps de crisi, però la intenció del ajuntament es mes enllà i s'integri com una activitat permanent, que s'integri al teixit urbà; i que a l'any 2020, Barcelona sigui autosuficient en vegetals un 5%." Xifra que s'haurà augmentant paulatinament fins arribar de ser possible a un 20%; i així construir una ciutat més sostenible.

Adreces d'interès:

www.horturba.com

<http://www.transitionnetwork.org/>

<http://www.footprintnetwork.org/es/>

Graciela Arosemena Díaz

Barcelona, 9 de juliol de 2014

ELS AIGUAMOLLS DE TRACTAMENT D'AIGÜES RESIDUALS URBANES, UNA SOLUCIÓ PER A PETITS MUNICIPIS

A l'any 2015, el 80% dels municipis aïllats aboquen l'aigua residual crua al medi natural sense cap tipus de control en contra del que disposa la Directiva Marc de l'Aigua (2000/60/CE). L'article relata les experiències d'un projecte pilot on s'implementen sistemes naturals per depurar l'aigua residual urbana d'aquests municipis, on descobrim les seves característiques, i com, a partir dels resultats obtinguts en aquesta experiència, molts municipis es decideixen a adoptar aquest sistema de depuració.

La situació en matèria de sanejament de les aigües residuals a finals de l'any 2015, data amb què va expirar el termini d'aplicació de la Directiva Marc de l'Aigua (2000/60/CE), encara presentava certes mancances al territori català. Si bé els grans nuclis urbans estaven connectats a una xarxa de clavegueram modernitzada, que conduïa les aigües cap a les plantes de tractament de fangs actius (EDAR), aproximadament el 80% dels municipis aïllats de menys de 500 habitants no disposaven de cap mena de sistema de depuració i, en efecte, abocaven les aigües residuals al medi natural sense control, ocasionant en alguns casos un evident deteriorament dels ecosistemes hídrics receptors.

La resolució d'aquesta problemàtica no era una tasca senzilla, donada la crítica situació financera d'ajuntaments i organismes governamentals, en un moment en que la crisi econòmica global tocava fons. Els municipis afectats, juntament amb l'Agència Catalana de l'Aigua com a responsable subsidiari, es van veure en l'atzucac d'emprendre inversions complicades de finançar o, alternativament, fer front a les sancions administratives imposades des de la Comissió Europea per incompliment de la legislació.

A partir de les experiències reeixides en diversos municipis, que tractaven les seves aigües residuals mitjançant sistemes extensius (composats per aiguamolls construïts), durant el període 2015-2020 es va desenvolupar una fase pilot d'implementació d'aquesta tipologia de sistemes en 50 municipis distribuïts arreu del territori, des de les terres de l'Ebre fins al Pirineu, en la qual es van poder validar les seves potencialitats a nivell de qualitat de tractament de les aigües i d'integració a escala local, tant a nivell paisatgístic i medi ambiental, com amb el teixit social i productiu.

Els sistemes de depuració *extensius* o *naturals/ecològics*, establerts a moltes zones del món on hi tenen una llarga tradició –sobretot al nord d'Europa–, són aquells que recreen ecosistemes aquàtics a petita escala per tal d'assolir l'eliminació de les substàncies contaminants, a través de mecanismes i processos naturals que no requereixen d'una aportació externa d'energia ni d'additius químics i que, en efecte, són controlats, operats i mantinguts de forma senzilla i amb uns costos assumibles pels pressupostos de petits municipis.

Durant el període d'estudi, es va comprovar com aquests sistemes assolien uns estàndards de qualitat més elevats que els estipulats per la legislació, garantint un funcionament eficient i estable al llarg del temps, facilitant així la reutilització de l'aigua tractada amb finalitats productives (usos agrícoles, silvícoles, jardineria de parcs municipals, aqüicultures, etc.) sense cap mena de risc a nivell sanitari. En efecte, s'estava duent a terme la valorització d'un residu municipal (l'aigua residual), transformant un problema mediambiental en un recurs adequat per a diverses activitats a escala local.

Altres subproductes del procés de tractament mitjançant aquests sistemes extensius, com són les plantes aquàtiques o els fangs bacterians, també es van arribar a valoritzar a través de processos de compostatge i, en alguns casos, com a matèries primeres en elaboracions artesanals (vímet per a cistelleria, boga per als culs de les cadires) o destinades a la bioconstrucció (canyís com a element per a la construcció de sostres i/o aïllant tèrmic).

L'únic inconvenient que es va reportar en el transcurs de l'experiència van ser els elevats requeriments superficials per a implementar aquest sistema (entre 5 i 15 m² per habitant equivalent), tot i que, en tractar-se d'àmbits eminentment rurals, el terreny disponible és generalment abundant i a un cost assequible.

A dia d'avui, les instal·lacions de sanejament d'aigües residuals urbanes mitjançant sistemes extensius s'estan acabant d'implementar als municipis més remots del territori català i cada cop és més estrany arribar a un poble que no disposi del seu aigüamoll de tractament, amb els lliris grocs florint a principis de primavera.

Pau Arqués Peruga
laGota.cat

CIUDADANO LINUX. ADHOCRACIA Y *TACTICAL URBANISM* COMO MOTORES EN LA TRANSFORMACIÓN DEL ESPACIO PÚBLICO

En estos momentos empezamos a estar en condiciones de reescribir el espacio urbano de la mano de la 'adhocracia', el 'urbanismo táctico' y las herramientas de construcción digital. La ciudadanía digital y sus nuevos modos de producción y de organización del trabajo extraídos de la programación y del diseño suponen el marco para la construcción de la ciudad del s. XXI.

¿Cómo podemos hacer que la construcción de la ciudad que a lo largo de la Historia ha estado en manos del 1% de la población pase a estar dirigida por el 99% de la población?

¿Qué pasaría si hiciéramos partícipe de la construcción de la ciudad al 99% de la población que durante siglos a convivido, aceptado o ignorado un espacio público que ahora reclama como propio ocupándolo y haciéndolo escenario de la voluntad popular?

Con estas dos cuestiones que suponen un desafío colosal para lo que entendemos hoy como construcción de la ciudad comenzaba Alastair Parvin, impulsor de WIKIHOUSE su brillante intervención en el TEDxLondon. Pero, ¿no son acaso los ciudadanos los que han venido construyendo las ciudades que llamamos democráticas?

Cuando en la mañana de Agosto 1962 el profesor J.C.R. Licklider del *Massachusetts Institute of Technology* discutía acerca de las interacciones sociales que podrían ser propiciadas mediante el *networking* (trabajo en Red) a partir de su concepto de *Galactic Network*, estaba sentando las bases de lo que hoy conocemos por Internet a partir del gen común sobre el que se han desarrollado todas las revoluciones técnicas que transformaron la historia del hombre. La capacidad de unir al propio hombre con lo distante.

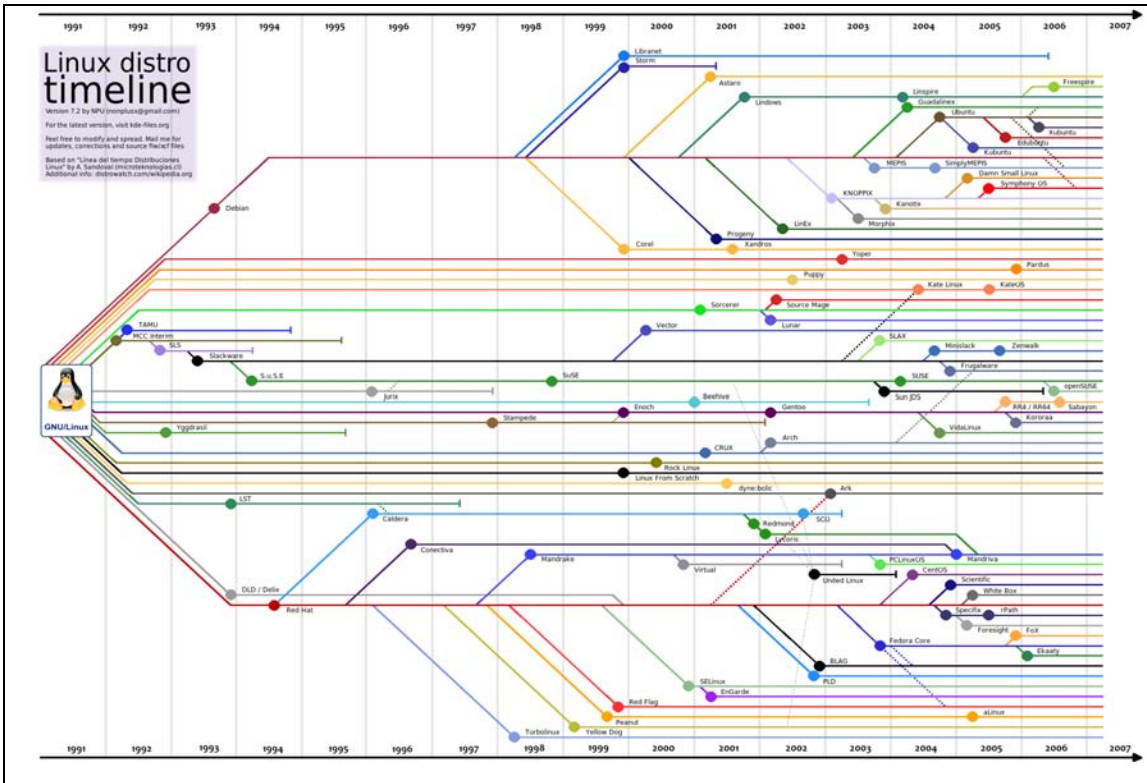
Así como la pólvora unía al hombre con su enemigo, la brújula y las cartas de navegación unían al hombre con el espacio lejano, la imprenta unió las ideas y el pensamiento a través del tiempo conformando la cultura de la sociedad...Internet y las tecnologías digitales nos han unido hoy día de manera global a partir de intereses y sensibilidades comunes que a su vez comienzan a tener su reflejo en el espacio público.

La crisis bancaria iniciada en 2007 ha dado paso a 5 años de crisis política y económica global. La ciudad como principal económico y cultural de nuestro tiempo ha sido el escenario donde se han sentido los efectos de esta crisis y a su vez el espacio público ha recobrado su representatividad a través de numerosas expresiones ciudadanas. En este contexto, nuevas tendencias nacidas a partir del uso de las tecnologías han emergido desarrollando acciones espontáneas que han permitido reinventar el concepto de espacio público búsqueda por recuperar derechos ciudadanos.

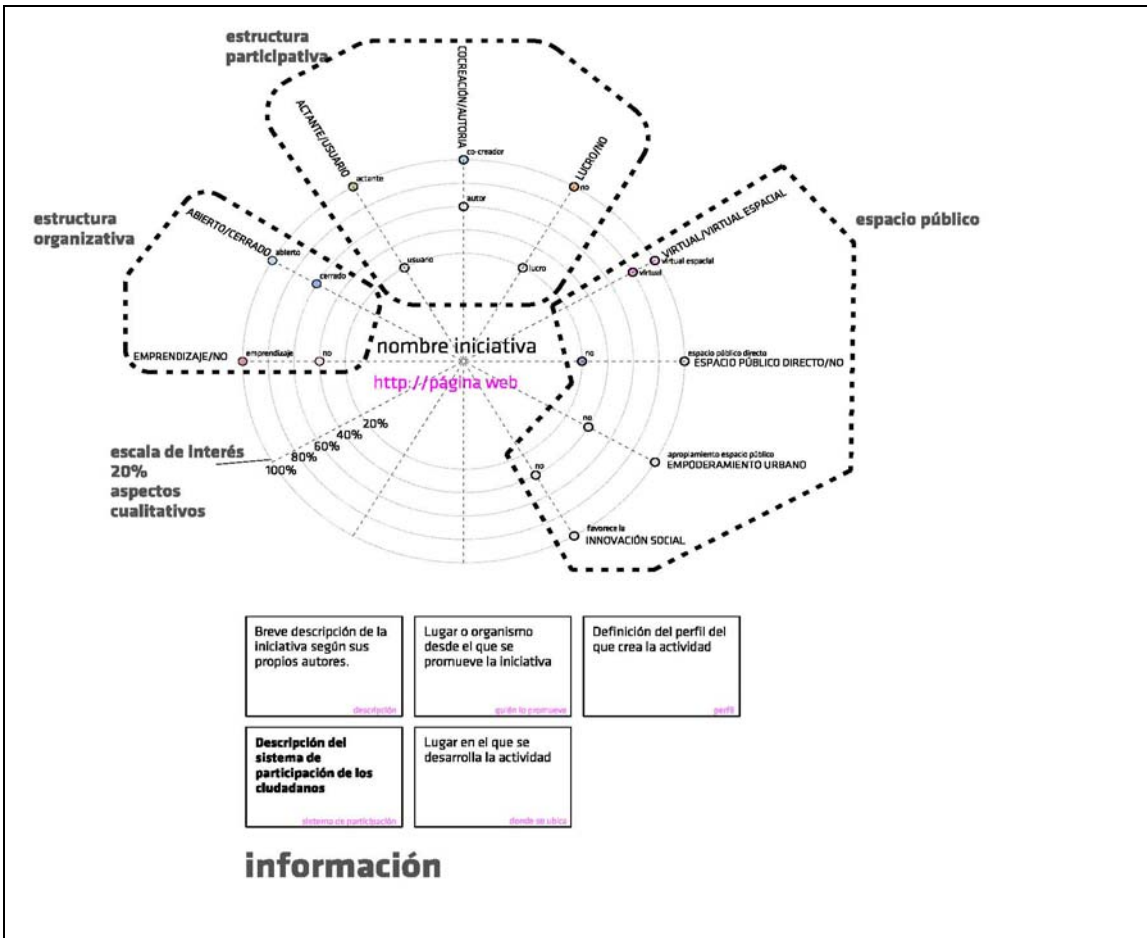
Manifestaciones como la Primavera Árabe de Túnez o Egipto, o el movimiento 15M en España durante el 2011 nos han permitido observar cómo esta nueva ciudadanía digital se apropió del espacio urbano surgidas a partir de las nuevas herramientas de comunicación y de la adopción de nuevas estrategias de organización. Unas estrategias que nos encaminan hoy día hacia una sociedad distribuida y capaz de la auto-organización.

En cierto modo no debería sorprendernos que este **ciudadano digital** que utiliza la tecnología como vehículo o herramienta acabe replicando a su vez estructuras de organización y trabajo próximas a la tecnología y la programación, transformándose en un **ciudadano Linux**.

Es por tanto a partir de este momento, en el que el ciudadano digital abandona el simple uso de la tecnología para también dotarse de términos y pautas de comportamiento y desarrollo que simulan la de los programadores del software libre.

Linux Timeline

Mapa conceptual realizado durante el 15M. Vivero de Iniciativas Ciudadanas

Nacen así definiciones como 'adhocracia', un término que se utiliza en la gestión de organizaciones y que al contrario que la autocracia es la ausencia de jerarquía. Es por tanto lo opuesto a nuestra noción de burocracia. Al igual que sucede dentro de una comunidad de desarrolladores de software libre, todos los miembros de una organización tienen autoridad para tomar decisiones y llevar a cabo acciones que afectan al futuro de la organización, y a su vez la libertad de desarrollar nuevas líneas partiendo del trabajo común en caso de no alcanzar un consenso.

En la actualidad estamos cada vez más acostumbrados a ver como el concepto 'adhocracia' es utilizado dentro de comunidades temporales, formadas para resolver un problema dado, y que disminuyen su actividad tras ello.

Sin embargo no será a través de los programadores sino desde el diseño donde esta forma de trabajo abierta, colaborativa y en Red empieza a materializarse en el espacio urbano y en la construcción de la ciudad.

Si durante el siglo XX la economía había celebrado la cadena de montaje de Henry Ford como forma de producción, hoy día comunidades de diseñadores, programadores, etc. –los llamados *makers*- han transformado este procedimiento laborioso y mecánico en un flujo creativo, distribuido y auto-organizado gracias a la tecnología y la organización del trabajo surgidas del software libre.

Herramientas de trabajo tan potentes como las impresoras 3D o las cortadoras de 3D, nacidas en 1995 han encontrado en estas comunidades y en su modo de trabajo (generación de una comunidad, código abierto, etc) su verdadera explosión. A su vez, las nuevas tecnologías y las redes sociales propician proyectos basados en el DIY (Do It Yourself) o DIWO (Do It With Others) y que a su vez estos tengan un impacto real en nuestro espacio urbano. Y si siguiendo estos mismos principios debemos incluir el crowdfunding que abre los proyectos a la entrada de recursos económicos fuera de los circuitos tradicionales de financiación – la plataforma Kickstarter ha recaudado más de 545M de dólares desde su fundación en 2008 –. En definitiva estamos ante un sistema de producción basados en principios radicalmente distintos a los que nos hemos regido durante casi un siglo.

Análogamente al concepto de 'adhocracia' que actúa como software de la mayoría de ejemplos de participación activa de la ciudadanía, en el campo de la transformación del espacio urbano ha surgido también el concepto que conocemos por *tactical urbanism*.

Los enfoques tradicionales del urbanismo en el siglo XX tenían a la ciudad como el lugar de los grandes proyectos, las grandes infraestructuras y las grandes construcciones. Un sistema demasiado complejo -como ya denunció en los años 60 Jane Jacobs en su libro *The Death and Life of Great American Cities*- y que siempre se intentó abordar a través de un extenso análisis de las necesidades de los sectores con mayores intereses. En contraste a esta situación, el urbanismo táctico se concentra en abordar situaciones de menor escala presentando rápidamente una primera solución de trabajo a la comunidad para su retroalimentación, y realizar una consulta de los cambios a realizar. El resultado final ya no es un diseño urbano que aterriza sobre un espacio de la ciudad sino que es co-creado por los diseñadores y la comunidad interesada a través de muchas iteraciones de este proceso.

Al igual que sucede en el mundo digital con los *hackathons* -encuentros de programadores donde el objetivo es el desarrollo de software libre- donde se aplican estas nuevas formas de organización del trabajo, el urbanismo táctico actuaría prototipando proyectos y permitiendo a la ciudadanía convertida ahora en *makers* la reestructuración de la ciudad manteniendo su código existente pero alterando su estructura interna.

El urbanismo táctico ha venido a introducir el ADN digital a aquellas acciones urbanas que en los años 50 y tras el fin de la II Guerra Mundial surgieron en Amsterdam de la mano de Aldo Van Eyck, Cornelius van Eesteren y Jacoba Mulder y que hasta ahora habíamos conocido como acupuntura urbana. Con esta nueva lógica de trabajo digital ya no solo cada proceso de este tipo es un pequeño cambio en la ciudad cuya suma puede producir una reestructuración significativa de la misma, sino que a su vez esa nueva experiencia es procesada y distribuida a toda la comunidad lo que permite a cada usuario analizar y reportar errores consiguiendo

disminuir el número de factores de error en cada replicación. Mientras, la ciudad se mantiene en pleno funcionamiento después de cada pequeña acción, reduciendo las posibilidades de que todo sistema puede quedar gravemente afectado por una decisión equivocada de un número reducido de personas.

Esta es la metodología que podemos observar en la mayoría de proyectos que componen la publicación *Tactical Urbanism. Vol 1* realizada por el colectivo The Street Plans Collaborative, en el interesante ejemplo que supone la rehabilitación del centro urbano de Christchurch en Nueva Zelanda o que aparece la mayoría de los proyectos surgidos en España en los dos últimos años como la “Rehabilitación del Campo de la Cebada” auspiciada por el colectivo Zuloark o los trabajos del colectivo catalan Straddle3 y el proyecto Arquitecturas Colectivas.

Cartel de presentación del proyecto “Campo de la Cebada”. Zuloark

Finalmente si de algo tenemos certeza gracias a los informes de la ONU sobre el Estado de las Ciudades del Mundo, es que la ciudad del siglo XXI no es la ciudad de los grandes rascacielos y las modernas infraestructuras, sino la de las Favelas y los Slums que construyen sus espacios por sí mismos fuera de toda ordenación.

Nuestro interés innato por la tecnología que podemos encontrar descrito en autores como Ortega y Gasset o Lewis Mumford a principios del siglo XX adquiere hoy día refrendo en la penetración que las TIC han tenido en la sociedad. Con un horizonte de 1billón de Smartphones vendidos para 2015, la tecnología es utilizada por la ciudadanía digital para disminuir las necesidades de especialización, tiempo y costes de producción que acarrea la transformación del espacio urbano lo cual le permite ser un instrumento adecuado para conseguir los objetivos propuestos en este tipo de proyectos.

En cambio hasta ahora administraciones y empresas han puesto sus ojos en el creciente fenómeno de las *Smart Cities* bajo la promesa de una construcción de la ciudad más participativa que sin embar actualmente genera cierta frustración derivada tanto de la dificultad de expertización tecnológica necesaria para su desarrollo efectivo, como de la ausencia de un impacto visible para el ciudadano. La clave del recelo que suelen suscitar estos proyectos parte de la ausencia de una comunidad que apoye a los nuevos usuarios y distribuya el conocimiento generando de esta manera un rechazo entre la ciudadanía menos acostumbrada a la tecnología. Una vez más es el enfoque top-down con la que administraciones y empresas presentan sus proyectos de *smart city*, más seducidos por la tecnología que por adaptarse a los nuevos códigos de trabajo que esta lleva aparejada, precipitan estos a la exclusión por parte de la ciudadanía digital.

En conclusión, cuando pensamos en 'ciudades inteligentes' no podemos olvidarnos de las personas. La generación de sistemas más eficientes es un objetivo loable pero la ciudad no se detiene ahí. Las personas están en todas partes y son los mayores expertos y generadores de información dentro de un espacio urbano que experimentan diariamente. Por tanto cuando los proyectos que se presenten como 'inteligentes' se concentren en entender al ciudadano como actor y no como consumidor, en la línea de los conceptos de 'adhocracia' y 'urbanismo táctico' expuestos anteriormente, estaremos realmente ante verdaderas ciudades inteligentes.

El gran proyecto en el que se ha embarcado la ciudadanía digital en este siglo XXI es la democratización de la información y su autonomía para ejercer procesos de transformación del espacio público. Si bien la tecnología nos provee de nuevas herramientas y técnicas para extraer, analizar y comprender cantidades ingentes de datos, no nos libera de seguir haciéndonos las preguntas correctas y de reconocer conflictos y tensiones. En estos momentos empezamos a estar en condiciones de reescribir el espacio urbanos de la mano de la 'adhocracia', el 'urbanismo táctico' y las herramientas de construcción digital.

Daniel Ayala Serrano

Arquitecto conectando tecnología, ciudad y administraciones. Trabaja como consultor, con experiencia proyectos europeos, en la incorporación de las tecnologías a los ámbitos del planeamiento urbano, urban branding, regeneración urbana y participación ciudadana.

Twitter: @ayserrano

IMPULS DEL VEHICLE ELÈCTRIC A TRAVÉS DE SERVEIS DE MOBILITAT COOPERATIUS. PROVA PILOT AL 22@ (BARCELONA)

Per l'elevat cost i limitacions en quant a autonomia i temps de recàrrega, el vehicle elèctric no és un vehicle que un ciutadà normal vulgui adquirir. El seu ús, però, pot ser molt beneficiós en un sistema de transport integral. Una prova pilot en un barri tecnològicament avançat ha permès estudiar-ne requeriments i barreres, i desenvolupar serveis basats en la electromobilitat.

L'any 2013 era clar que no es complirien els pronòstics d'un ministre d'Indústria de que el 2014 hi hauria un milió de vehicles elèctrics o híbrids a Espanya. Els successius plans per a promocionar els vehicles sostenibles havia deixat a Barcelona més de 200 punts de recàrrega infrautilitzats i pocs vehicles. Un entorn econòmic advers i el preu del petroli que no havia pujat com es temia després de la crisi de 2008, havien frenat l'eufòria inicial.

Amb tot, aquesta primera fase d'intent d'implementació del vehicle elèctric havia generat molt coneixement. Era el moment de redefinir l'estratègia a la ciutat. L'enfocament havia de ser integral. Calia crear un model sostenible ambientalment i econòmic. També calia canviar el paradigma de la mobilitat. Del posseir un vehicle per tot, a utilitzar diversos serveis segons les necessitats de mobilitat, de manera que s'utilitzi el mode de transport o vehicle més adequat, pagant pel seu ús.

Amb el programa Horizon 2020 a principis del 2014 la Comissió Europea oferia 72.000 M€ en projectes d'innovació i competitivitat. Era l'oportunitat de rebre el finançament necessari per projectes que permetessin posar vehicles elèctrics als carrers de Barcelona, per desenvolupar i testejar serveis que els fessin rendibles. Liderat per l'Ajuntament i amb el suport de les altres administracions i empreses del sector, es va optar per una prova pilot al 22@, l'entorn ideal: una població resident majoritàriament jove i oberta, un teixit d'empreses tecnològiques que veien en la mobilitat elèctrica l'oportunitat de desenvolupar nous productes i serveis, i espai disponible amb infraestructura pre-existent aprofitable.

L'objectiu era doble. La introducció del vehicle elèctric no havia de suposar un increment de la mobilitat privada a la ciutat. El vehicle elèctric havia de complementar el transport públic com a mitjà principal sobre el què es sosté la mobilitat quotidiana. Alhora, les experiències anteriors indicaven que el ciutadà normal no veia clar els beneficis d'un producte més car i amb uns riscos que no controlava i, per tant, no adquiria vehicles elèctrics per més ajudes i infraestructura que se li oferissin. Calia considerar la mobilitat elèctrica com a eina per crear serveis de mobilitat.

Es van considerar tres línies estratègiques:

1. Desenvolupar una plataforma integral

La prova pilot tenia com a eix principal l'ús compartit de vehicles elèctrics. Les limitacions en autonomia i temps de recàrrega requerien desenvolupar un aplicatiu per gestionar els vehicles en temps real: ubicació, disponibilitat i reserves. Aquesta plataforma s'ha desenvolupat amb la voluntat d'integrar els serveis desenvolupats abans o durant el pilot, i incorporar-ne de futurs. El pagament dels serveis es realitza a través de la targeta T-Mobilitat, per tal de remarcar la integració de la mobilitat elèctrica amb el transport públic. Inclou també tota la informació de punts de recàrrega públics, legislació i ajudes referents al vehicle elèctric que pugui necessitar un usuari.

Aquest aplicatiu multiplataforma ha estat desenvolupat per les pròpies empreses col·laboradores del pilot ubicades al 22@, fet que assegura que els requeriments cobrien les necessitats dels usuaris finals.

2. Impuls del servei de motocicletes i bicicletes elèctriques públiques.

Molts treballadors van a la feina en vehicle particular per disposar d'ell per a gestions. Així, si es volia que els treballadors accedissin al seu lloc de treball en transport públic, calia assegurar l'oferta de transport eficient per moure's en horari laboral. Tant en punts propers a les estacions de metro i rodalies, com repartits pel 22@, s'han distribuït estacions de recàrrega de bicicletes elèctriques públiques i s'han desplegat motos dels servei *Motit*, estrenat el 2013. La disponibilitat de vehicles, estat de la càrrega i pagament del servei es gestiona a través de l'aplicatiu desenvolupat.

3. Incorporació de cotxes elèctrics en el *carsharing*

Prèviament ja s'havia demostrat que el *carsharing* era una eina eficient per minimitzar l'accés de vehicles privats a una ciutat. L'empresa Avancar ha participat en la prova pilot incorporant vehicles elèctrics a la seva flota. S'han facilitat aparcaments a l'entorn per augmentar l'oferta de vehicles, amb punts de recàrrega ràpida, el què permet una rotació en l'ús dels vehicles que faci viable econòmicament el servei. La gestió de les recàrregues i de l'autonomia dels vehicles elèctrics ha requerit evolucionar l'aplicatiu de reserva per tal que cap usuari es trobi un vehicle amb bateria insuficient per a les seves necessitats. Aquest aplicatiu s'ha integrat a la web de gestió del pilot.

Per a empreses amb més treballadors s'ha promociat la incorporació de vehicles elèctrics d'ús compartit entre els seus treballadors i de punts de recàrrega a les seves instal·lacions. També s'ha facilitat l'accés a l'aplicatiu, a través d'una part privada en què les empreses que s'han acollit al pilot gestionen la seva flota sense la despesa d'adquirir o desenvolupar una aplicació pròpia.

Actualment hi ha 15.000 usuaris registrats a l'aplicatiu, que utilitzen les bicicletes, motocicletes o cotxes elèctrics indistintament, i 10 empreses disposen de cotxes propis per a ús dels seus treballadors. Avancar amortitza els seus vehicles elèctrics en menor temps que els de combustió, i Motit té en el 22@ el major pol de viatges de la ciutat. Actualment ja és més fàcil veure un vehicle elèctric que un de combustió pels carrers del 22@ amb la reducció en fums i sorolls que això implica.

A més, per aquest pilot s'han desenvolupat els serveis i les eines de gestió replicables a altres barris o ciutats. És d'esperar, per tant, que qualsevol usuari, hagi participat o no en el pilot, vegi un entorn on circulen vehicles elèctrics de forma habitual, i així prengui consciència que les limitacions d'autonomia i temps de recàrrega no són un fre per l'ús del vehicle elèctric.

Albert Ballbé i Ortí
Enginyer Industrial

10 ANYS DE MOBILITAT (UNA MICA MÉS) SOSTENIBLE A VALÈNCIA

Es compleixen aquests dies deu anys de l'elaboració del Pla de Mobilitat Urbana Sostenible de la ciutat de València, deu anys que permeten mirar enrere i comprendre fins a quin punt les mentalitats referents a la planificació urbana de la mobilitat han canviat radicalment en molt poc temps. Amb la perspectiva del temps pot tenir sentit fer una avaluació del que ha suposat aquest primer esforç coordinat i coherent, encara que inicialment era manifestament poc ambiciós, que va iniciar fa una dècada un canvi que en aquests moments és molt més profund del que ningú no podria haver sospitat en el seu moment. Bàsicament perquè si amb aqueix document el·laborat fa ara 10 anys es va començar a detectar que les posicions que tradicionalment havien estat minoritàries (i fins i tot ridiculitzades) durant tota la segona meitat del segle XX a Espanya ja eren tingudes en compte molt més del que a primera vista podria semblar, a hores d'ara és evident que s'ha operat un canvi radical en la mentalitat dominant i tot el discurs públic gira al voltant de la necessitat de convertir les ciutats en llocs i espais per al veí en tant que vianant, per a ancians i per a xiquets, per a la trobada en espais comuns i per al passeig, abans que no per garantir una mobilitat amb vehicle privat com a primera prioritat.

Les Corts Valencianes van aprovar el 2011, amb majoria del Partit Popular, una Llei de la Mobilitat sorprenentment avançada en els seus principis per al que havia estat la pràctica de govern del PP en ajuntaments grans i mitjans i la mateixa Generalitat valenciana des dels anys noranta del segle passat. La norma, més programàtica i plena de principis que amb pretensions de marcar un canvi radical en la pràctica, sí que va ser un primer avís que alguna cosa estava canviant: fins i tot la majoria política conservadora començava a atendre les reivindicacions que no fa tant titllaven amb menyspreu de pròpies de "hippies" i "rastaflautes" i se sentia si més no còmoda, com a mínim, posant-se també a la pitrera la xapeta de la mobilitat sostenible.

No era, aparentment, massa, però quan aquestes coses comencen a moure's les dinàmiques són imparables. Dinàmiques a les quals havien contribuït no poc el fet que els sectors socials més refractaris al canvi havien començat a comprendre que certes reformes no només no anaven contra els seus interessos sinó que, ans al contrari, eren molt bones per a ells. L'exemple dels comerciants de la ciutat de València, que només uns anys abans, en els huitanta, havien posat el crit al cel davant les tímides peatonalitzacions que en aquesta època va fer el PSPV quan va governar la ciutat, és molt significatiu: a penes dos dècades després eren ells els que demanaven a l'ajuntament conservador de la ciutat que convertira en carrers per vianants com més vies millor i que, si fóra possible, ampliara voreres i elinirara trànsit privat de la resta de carrers. Amb els taxistes ha acabat passant el mateix: de radicals defensors de la total llibertat per al vehicle privat pensant que això els beneficiava han passat a comprendre que les restriccions directes i indirectes (incomoditat, necessitat de pagament per aparcar al centre), a la fi, també els beneficia a d'ells com a servei substitutiu per a molts ciutadans que no agafaran el seu cotxe en aquest context per fer gestions, compres o anar a consumir oci en certes zones de la ciutat.

A més d'un cert canvi de mentalitats, la Llei Valenciana de Mobilitat sí obligava a algunes coses concretes, com ara a la realització dels plans urbans de mobilitat, la qual cosa no va estar sense conseqüències. No tant perquè aquests foren revolucionaris, però sí, almenys, perquè en obligar a fer-los algunes coses van catalitzar-se.

Aquest procés es va desenvolupar durant 2013 en moltes ciutats valencianes, com és el cas, paradigmàticament, de la ciutat de València i va suposar probablement l'inici d'un canvi que en el seu moment no es va percebre com a tal però que ara ja podem interpretar en tota la seua profunditat. El sol fet d'haver de parlar del tema i reflexionar sobre la qüestió va obrir moltes possibilitats. Les propostes alternatives d'arquitectes i enginyers joves, de grups i associacions que portaven anys defensant un altre model de planificació urbana, dels partits de l'oposició, que van entendre que part del futur dels seus plantejaments polítics passaven per allà, van

posar una llavor més potent del que en principi va aparentar ser el Pla finalment aprovat, que no podem sinó reconèixer que va ser més aviat prudent en els canvis de fons que plantejava. Ara bé, des d'aquest moment, la pròpia evolució social i econòmica, unida als canvis de majories polítiques en ajuntaments i en la pròpia Generalitat valenciana, va convertir en normal una entesa de la ciutat i de l'espai urbà diferent. La ciutat de València té hui, deu anys després d'aquest procés, un centre urbà en gran part dedicat als vianants, accessible només al transport públic i molt més atractiu comercialment. Hi ha itineraris de vianants també per altres zones de la ciutat i, en general, avingudes i passejos més cuidats. Però, sobretot, la bicicleta s'ha convertit en la gran protagonista en la mobilitat ordinària dels valencians més joves gràcies a una xarxa de carrils segregats de les vies de gran circulació que és alhora, per fi, no només segura sinó també completa. A més, les bicis envaeixen amb normalitat els carrers secundaris, convertint València en un exemple de mobilitat a escala europea. Un "desparrame ciclista" que va més enllà dels carrers de la ciutat i que s'estén també per l'horta que l'envolta, finalment posada en valor a partir d'una espessa xarxa de camins rurals reconvertits en vies de passeig per a vianants i bicicletes on cada vegada més alqueries s'han convertit en restaurants per als visitants, hotelets amb encant o llocs on adquirir productes produïts allà mateix, amb un increïble impuls a l'agricultura ecològica, l'ús ciutadà i posada en valor d'un espai ambiental de primer nivell i al turisme que cerca el descobriment i consum de productes propis i de proximitat. Fer una passejada per València, a peu o en bici, és una activitat no només molt agradable a hores d'ara, sinó amb un contingut econòmic que no ningú semblava sospitar fa uns anys. Les orxateries artesanals que permeten gaudir d'un producte directament vinculat a l'horta que l'envolta, per posar-ne només un exemple, simbolitzen ben bé de quin nou model d'esbarjo estem parlant.

La transformació ha estat molt gran i ha acabat anant més enllà del que és la mobilitat per afectar tant al model d'oci i negoci de la ciutat com a la seua pròpia imatge cap a fora ... i cap a dins. València en només deu anys està és optimista i contenta de si mateixa ràcies a una revolució tranquil·la i aparentment senzilla, sense necessitat de grans esdeveniments artificials. I tot plegat s'ha convertit en un laboratori urbà molt interessant on tot Europa mira gràcies a una transformació en els usos de l'espai urbà, de les terres circumdants i de la mobilitat que s'hauria posat en marxa, sembla, gairebé a soles, a partir de l'acció de molts ciutadans que, simplement, han anat fent "marxa" pel seu compte, sense esperar els seus governants. I que, al final, han acabat arribant junts quan han estat suficients com per tirar del carro i que les administracions municipal i autonòmica no tinguessin més remei que seguir-los. Una cosa que per orografia i clima no és en si mateix meritori, sinó més bé el camí natural i evident pel que hauria d'haver tirat fa molt de temps la ciutat, però que resulta gairebé increïble si tenim en compte d'on es venia.

Andrés Boix Palop

Professor de Dret administratiu a la Universitat de València

PLA D'ECOPAISATGE DEL BERGUEDÀ

El mes de gener s'aprova el pla d'ecopaisatge del Berguedà. Es completa així el mapa d'actuacions per a la reactivació dels set territoris que des de la llunyana crisi dels setanta han encadenat repetits xocs en els principals sectors productius, amb una pèrdua neta de població i la proliferació de paisatges en desús.

Objectius i contingut del pla: l'economia del paisatge

La noció d'ecopaisatge tracta d'entrellaçar la perspectiva de l'economia i la del paisatge. Val a dir que, en aquestes iniciatives, el prefix eco s'utilitza en el seu significat etimològic, d'administració de la llar, en contraposició al paradigma competitiu, que les darreres dècades no ha ofert bons resultats en aquestes zones. L'objectiu és redreçar les capacitats productives de territoris amb la memòria industrial encara viva, generar ocupació i posar en valor el paisatge com a estratègia de dinamització local.

En la reconstrucció econòmica d'aquesta àrea les vocacions productives juguen un paper fonamental. Aquestes connecten els aspectes intangibles del lloc (capacitats, voluntats, imaginaris, etc.) amb les activitats econòmiques. Unes activitats caracteritzades per processos d'obertura, hibridació i actualització constant, que han permès el renaixement de la llana o la recuperació de la filatura. Així, el fil agrari i industrial s'entrellacen com a peces d'innovació i gestió territorial.

El pla aposta de forma clara per la circularitat de l'economia. S'enforteixen les cadenes de relacions entre els productors i es dóna una major importància al consum local. Per damunt de tot es persegueix que els residus tendixin a zero. Els rebuigs d'una determinada fase de la producció s'utilitzen com a recurs en alguna altra.

El tractament del paisatge té en compte també les múltiples possibilitats que ofereix al sectors dels serveis. Recerca i desenvolupament, serveis a les empreses, salut, cultura i lleure, etc. poden rebre una forta estirada incloent les activitats de creació (rodages, gastronomia, artesanía, etc.) que troben localitzacions idònies i carregades de significat, sense oblidar les possibilitats de l'ecoturisme, en un moment de colmatació de l'anell Barcelona-costa-Montserrat i de replantejament del model turístic del país.

Quant als productes del camp hi ha una aposta per la recuperació de varietats autòctones. La projecció dels valors del paisatge combina la interpretació del territori amb la funcionalitat productiva, tenint en compte la dinàmica local a nivell microeconòmic.

Així mateix, es ressalta la importància de l'accés a la terra per part de dones i joves a través del banc de terres i el paper dinamitzador de les iniciatives agroecològiques sobre el conjunt.

Més enllà dels camps

Les antigues colònies industrials i agrícoles que van patir un llarg abandó són ara els espais fixats com a nodes de condensació d'aquesta economia, com a espais de transformació i comercialització. Els acords de custòdia sobre espais urbans i periurbans en desús permeten aproximar el camp a la ciutat, facilitant l'extensió de la geografia de cultius, localitzar recursos educatius en els trajectes quotidians de la major part de la població i disposar de llocs de comunicació, venda i intercanvi. Així mateix, la xarxa de camins obre múltiples vies de penetració d'aquest territori per a ser gaudit, contemplat i, sobretot, comprès. Davant de la proliferació de la marca territoris saludables, el Berguedà fa una aposta més activa, per a ésser trepitjada.

El corrent de fons

La idea d'ecopaisatge no és aliena a l'impacte local del canvi climàtic. No es tracta només de cobrir el compromís local i de compensar el deute ecològic contret per Catalunya sinó del canvi de consciència que han significat fenòmens com els grans incendis forestals, el tancament d'estacions d'esquí per absència de nevades en cotes baixes, l'acollida de refugiats ambientals, etc.

El pla d'ecopaisatge suposa en cert sentit una via de solució a la difícil equació que es planteja en les polítiques de suport al desenvolupament rural, enquistades al voltant de dues visions no reconciliables sobre la funció del sector primari en aquestes comarques: la que fa èmfasi en el vessant de la producció i els beneficis econòmics, i la que subratlla els valors socioambientals dels espais oberts.

Una contribució pràctica al debat sobre el desenvolupament

El pla no té com a horitzó el creixement econòmic, sinó contribuir a la viabilitat del Berguedà. La iniciativa connecta amb una onada de projectes, experiències, etc. impulsades per les comunitats locals que estan dinamitzant, des les pràctiques, el fèrtil debat entre desenvolupament i postcreixement.

Jordi Boixader Solé

(CAP A LA) SOSTENIBILITAT ENERGÈTICA LOCAL

L'autoproducció domèstica d'energia, i concretament d'energia solar fotovoltaica, ha augmentat decididament en els darrers anys gràcies a la millora tecnològica, a la reducció del cost d'aquesta i a l'encariment del preu de l'electricitat produïda amb combustibles fòssils, i s'ha ampliat a sectors d'activitat econòmica i l'administració pública. Malgrat que inicialment l'augment d'autoproducció i d'autoproductors no va comptar amb un marc normatiu facilitador, de mica en mica aquest es va adaptar per a facilitar la sostenibilitat ambiental, la sostenibilitat social i la generació d'oportunitats socioeconòmiques als territoris que impulsen aquestes iniciatives.

El 2013 les polítiques i inversions de foment de l'estalvi i l'eficiència energètica estaven plenament consolidades, mentre que les de foment de l'energia sostenible encara eren incipients. El 2023 l'autoproducció energètica, i concretament la producció d'energia solar fotovoltaica per part de particulars a Catalunya, on la insolació se situa entre les 2.000 i les 2.600 hores anuals, és una qüestió que després d'uns anys d'incertesa, gaudeix d'un marc normatiu facilitador gràcies a l'augment exponencial de llars autoproductores i del potencial econòmic, ambiental i social que té.

L'energia solar fotovoltaica és un tipus d'electricitat renovable obtinguda directament a partir de la radiació solar mitjançant un dispositiu semiconductor anomenat cèl·lula fotovoltaica.

Originàriament, l'autoproducció d'energia solar fotovoltaica fou una solució utilitzada en habitatges i assentaments rurals aïllats sense connexió a la xarxa elèctrica. Posteriorment, es va ampliar a àmbits urbans que disposaven de connexió a la xarxa gràcies a la millora en l'eficiència dels processos productius i al progrés tecnològic, a l'abaratiment del material fotovoltaic (un panell fotovoltaic era el 2013 vuit cops més barat que el 2008) i en alguns països fins i tot IKEA va començar a vendre plaques solars, o a l'encariment permanent del preu de l'electricitat produïda amb combustibles fòssils (si del 2008 al 2013 l'electricitat per als consumidors domèstics va incrementar-se un 56%, del 2013 al 2023 ho feu un 90%).

L'augment de l'autoproducció d'energia fotovoltaica durant la primera dècada del s.XXI es produí en un mercat elèctric sense regulacions clares, en què els autoproductors domèstics es trobaven en una zona de penombra legal. El Projecte de *Llei del Sector Elèctric* i el *Reial Decret d'Autoconsum* que el govern espanyol va aprovar el 2014 va establir restriccions a la producció domèstica: major complexitat administrativa, no poder cobrar l'energia produïda no consumida i cedida a la xarxa, pagament d'un peatge per la producció encara que fos per autoconsum i obligació d'inscriure's en un registre administratiu d'autoconsum.

Tanmateix, tenint en compte el mercat creixent existent i prenent com a exemple territoris com Alemanya, Itàlia, Dinamarca, Japó o Califòrnia, que apostaven decididament per l'autoproducció energètica, era previsible que l'energia fotovoltaica produïda per particulars i també per activitats comercials i industrials i agents públics augmentés decididament a Catalunya.

Així, en els darrers anys s'han establert les condicions necessàries per consolidar l'autoproducció fotovoltaica a Catalunya: marc normatiu que no penalitza l'autoproducció (i autoconsum), bonificacions fiscals, foment de la instal·lació de components fotovoltaics a terrats, terrasses, balcons, finestres, celoberts, teules, etc. d'edificis existents, integració arquitectònica d'aquests components en nous edificis, etc.

En el cas de la producció pública, a més, s'ha consolidat la instal·lació de components fotovoltaics en equipaments i terrenys públics (horts solars) i en l'enllumenat públic, i impulsat fórmules innovadores com la seva instal·lació en paviments o l'aprofitament de l'energia cinètica produïda pels aparells cardiovasculars dels gimnasos municipals, entre d'altres.

Així doncs, el 2023 existeix un nombre important de municipis i cooperatives locals de veïns que comparteixen la producció i el consum d'energia sostenible i venen l'excedent a la xarxa. Aquests municipis conformen la xarxa de municipis catalans energèticament sostenibles, que compleixen les directrius europees de sostenibilitat com per exemple la Directiva aprovada el 2008 per la Comissió Europea que establí per a l'any 2020 (i posteriorment prorrogada a l'any 2025) el subministrament d'un 20% de la demanda d'energia total amb fonts renovables, la reducció del 20% de les emissions de CO₂ i la reducció del 20% del consum energètic amb mesures d'estalvi i eficiència.

Cadascun d'aquests municipis comparteix un sistema virtual d'informació públic amb dades a temps real d'energia fotovoltaica i renovable produïda localment, percentatge d'aquesta energia sobre la consumida (tant per agents públics com privats), emissions de CO₂ estalviades i import econòmic estalviat. A les principals vies d'entrada de cada municipi hi ha instal·lats plafons electrònics verticals amb informació a temps real de kWh produïts i emissions de CO₂ evitades.

L'import estalviat per l'administració gràcies a l'autoproducció d'energia fotovoltaica (i del conjunt de la renovable) serveix per amortitzar la inversió, per ampliar la instal·lació de mòduls solars fotovoltaics i per mantenir una bossa econòmica dedicada a minimitzar situacions de "pobresa energètica" de ciutadans del municipi. Cal recordar que el 2013, el 13% (més d'un milió d'habitants) de la població catalana no podia fer front al cost de l'energia, percentatge que s'ha mantingut al llarg del temps.

Finalment, als beneficis que l'energia solar fotovoltaica aporta a la sostenibilitat energètica local s'hi ha de sumar, amb les variacions pertinents, els de les altres energies renovables com l'eòlica, la solar tèrmica, biomassa, minicentrals hidràuliques, etc.

Adreces interessants:

Institut Català d'Energia www20.gencat.cat/portal/site/icaen

Solartys <http://www.solartys.org>

Solarweb <http://www.solarweb.net/>

Observatori de Prospectiva Industrial <http://www.gencat.cat/diue/empresa/opi/>

Electricidad Sostenible <http://electricidadsostenible.blogspot.com.es/>

Josep Maria Canals i Miquel

Geògraf

DEMÀ S'INAUGURA EL 8È CONGRÉS MUNDIAL DE CIUTATS COL-LABORATIVES A BARCELONA

En motiu del 8è congrés mundial de ciutats col·laboratives que es celebra a Barcelona aquests dies hem preparat un breu dossier especial.

(Font: <http://shareablecity.com/>)

Els orígens de les ciutats col·laboratives

La definició de ciutat col·laborativa a la viquipèdia diu que: “és aquella ciutat que permeten als residents compartir de manera eficient i segura tota mena d'objectes/espais/habilitats/etc. tot reforçant les comunitats locals i fent-les més fortes, saludables i connectades.”

Això que avui en dia sembla tan quotidià no ho era gens a principis del segle XXI. Amb el declivi de l'estat-nació a favor de la ciutat-nació a tot Europa, les ciutats del segle XX dissenyades per l'individualisme i l'hiperconsum van començar a ser vistes com un anacronisme.

Posant com a objectiu de resoldre els problemes econòmics, socials i medi-ambientals de manera global i amb un enfoc eminentment d'eficiència econòmica (cal recordar que la bonança econòmica es mesurava amb el PIB en aquells moments) molts alcaldes de tot Catalunya van adherir-se a la resolució d'àmbit europeu en suport de les ciutats col·laboratives.

Els historiadors van definir el moment com l'inici de la tercera revolució industrial: distribuïda i liderada pels propis ciutadans en àmbits com el consum, producció, finances, coneixement obert, etc.

(font: <http://www.consumocolaborativo.com>)

El propi congrés demostra els beneficis de les ciutats col·laboratives

Enrere han quedat aquells dies en que el **Collaborative Cities Expo** col·lapsava la ciutat: sense habitacions d'hotels i amb cues eternes per agafar un taxi. “Com és possible que ningú hagués apostat abans pel consum col·laboratiu per resoldre el colapso?” es pregunta Ricard Brasó, actual regidor de mobilitat col·laborativa de l'ajuntament.

“La reticència dels actors tradicionals a les alternatives col·laboratives va retrassar l'adequació de la legislació un parell d'anys i quasi perdem ser la seu d'aquest important congrés. Finalment el sentit comú i els beneficis econòmics, socials i ecològics del consum col·laboratiu van permetre regular el sector de manera adequada. Va ser una revolució per a la ciutat comparable als jocs olímpics de l'any 1992”.

Ara el congrés s'organitza amb el suport d'una aplicació per les *smart glasses* on s'integra la reputació digital del visitant i les ofertes comercials d'[Airbnb](#) (lloguer d'habitacions a casa de particulars), [Djump](#) (trajectes compartits a dintre la ciutat), [SocialCar](#) (lloguer de cotxes entre particulars), [EatWith](#) (per organitzar sopars a casa de particulars) i tota la xarxa de coworkings de la ciutat.

Els beneficis del congrés queden repartits per tota la ciutat. La combinació d'euros i eurocats (la moneda alternativa catalana en circulació des de 2015), obligatòria en el 20% del valor de les compres, fa que els beneficis vagin més enllà de la pròpia capital.

Barcelona com a referent mundial de Fab Cities

Una de les claus per atraure el Collaborative Cities Expo a Barcelona va ser l'aposta d'Habitat Urbà per ser la primera "Fab City" del món.

Xavier de la Hoz, regidor de fabricació urbana, ens recorda que: "ara la gent s'acosta a l'Ateneu de Fabricació del barri per imprimir la peça de la dutxa que se'ls ha trencat. Ja no cal enviar peces de la Xina fins a Barcelona reduint l'impacte ecològic i reindustrialitzant la ciutat".

L'any 2016 la Unió Europea va passar la directiva que va acabar amb l'obsolescència programada i la propietat intel·lectual sobre els dissenys industrials. Gràcies a aquesta visió de futur les ciutats europees han reduït la generació de residus al 2% si ho comparem amb els nivells del 2013.

El congrés estarà obert al públic fins diumenge a la tarda. L'entrada té una reducció del 10% si es paga amb eurocats.

Adreces interessants:

<http://ouishare.net/>

<http://www.consumocolaborativo.com/>

<http://www.collaborativeconsumption.com/2013/10/25/how-shareable-is-your-city/>

<http://www.shareable.net/blog/new-report-policies-for-shareable-cities>

<http://www.fablabbcn.org/>

Albert Cañiguer

Enginyer multimèdia fascinat per aplicar els models disruptius d'internet fora d'internet va fundar ConsumoColaborativo.com el 2011 i ha format part de l'avantguarda del moviment des de llavors, essent referència en llengua espanyola, treballant com a Connector OuiShare per a Espanya i Amèrica Llatina i formant part de l'equip [Global Curators de CollaborativeConsumption.com](http://GlobalCuratorsdeCollaborativeConsumption.com).

PLA D'ESPAYS DE LA INFRAESTRUCTURA VERDA DE CATALUNYA (PEIV)

El Govern ha aprovat el Pla d'espais de la infraestructura verda (PEIV) de Catalunya (el qual substitueix l'antic Pla d'espais d'interès natural – PEIN) i ha adoptat les primeres mesures per al seu desenvolupament. Amb el nou pla es pretén fer un salt qualitatiu en la gestió del patrimoni natural de Catalunya per adaptar-la a les exigències del moment. L'article recull també esdeveniments significatius de signe divers succeïts durant l'any 2023 en alguns espais del Pla.

Context

La crisi definitiva del model econòmic i de l'ordre mundial hegemònics fins als inicis del segle XXI, aguditzada per l'exhauriment de diversos recursos naturals i energètics i pels efectes del canvi climàtic, ha comportat un increment de la pressió i les agressions sobre els espais naturals del planeta, accentuat pels efectes del creixement demogràfic. Els organismes internacionals han continuat mostrant la seva incapacitat front als problemes ambientals globals; així, la COP 29 ha finalitzat, com les anteriors, sense cap acord efectiu sobre reduccions de GEI. Mentre, els moviments socials, cada vegada més organitzats i coordinats arreu del món, construeixen des de la base un sistema alternatiu que guanya influència i espais de poder; l'ètica ambiental i la sostenibilitat són alguns dels pilars d'aquest nou sistema. En aquest context, han sorgit noves oportunitats, formes de gestió i polítiques de conservació que han aconseguit posar un cert fre als ritmes de la degradació ambiental.

Com a conseqüència, les polítiques europees, tradicionalment marcades pels interessos dels grans grups financers, han fet un gir cap a l'economia ecològica i l'impuls de les economies de caràcter cooperatiu. Les polítiques de conservació de la natura han experimentat canvis importants, posant l'èmfasi en el conjunt de la infraestructura verda del territori i en la valoració dels seus serveis i beneficis ambientals.

A Catalunya, la independència ha comportat l'aparició d'una nova fornada de dirigents amb idees renovades i una influència més gran dels moviments socials, de manera que la conservació de la natura ha deixat de ser el parent pobre de les polítiques públiques i s'ha orientat decididament a la gestió activa i la posada en valor del patrimoni natural. Amb el final de les polítiques agràries proteccionistes i la transmutació de les administracions agràries, les noves generacions de pagesos i ramaders han apostat decididament per la qualitat ambiental, els productes autòctons i els mercats de proximitat, fet que en els espais naturals ha permès plantejar sistemes de gestió integral.

Antecedents

El Pla d'espais d'interès natural (PEIN), aprovat l'any 1992, va ampliar progressivament el seu abast fins a comprendre més del 30% del territori. Tot i que el PEIN va assolir una eficàcia remarcable per evitar o prevenir actuacions de fort impacte ambiental, els experts i els grups ecologistes n'havien criticat la manca d'una gestió activa. Així mateix, després de 30 anys de vigència, existia un consens general sobre la necessitat de substituir-lo per un instrument de més entitat i adaptat als requeriments ambientals actuals.

Aprovació del PEIV

El Govern ha aprovat el Pla d'espais de la infraestructura verda que incorpora l'antic PEIN, altres sòls de protecció dels plans territorials parcials, i també espais i corredors verds urbans, amb una cobertura del 70% del territori. La Presidenta de la Generalitat l'ha qualificat com a una actuació estratègica de la legislatura i ha anunciat dotacions econòmiques específiques i un paquet de reformes legislatives estructurals.

Algunes fites assolides durant l'any 2013

Amb les obres de permeabilització de diverses infraestructures viàries i ferroviàries a la vall del Llobregat, s'ha iniciat el Programa de correcció de punts crítics per a la connectivitat ecològica del PEIV. Un dels objectius és evitar l'aïllament i la desaparició d'espècies pel desplaçament dels seus hàbitats cap a latituds més septentrionals.

Les entitats locals i el moviment ambientalista han celebrat l'anunci de l'abandó definitiu del projecte de línia de MAT que afectava diversos espais del PEIV de les comarques del Pallars. El comunicat alerta, però, que tot i que la progressiva autosuficiència energètica del nostre país ha reduït la importància de les grans xarxes energètiques, la pressió dels oligopolis del sector continuarà generant nous projectes de gran impacte ambiental.

El massís del Collsacabra ha esdevingut el primer espai del PEIV en què el nombre de finques privades amb acords de custòdia del territori ha superat el 80%. Els acords signats cerquen assolir un aprofitament integral dels recursos forestals, agraris i turístics que permeti la diversificació econòmica i la viabilitat a llarg termini de les explotacions conservant, al mateix temps, la base de recursos naturals, la qualitat ambiental i els valors paisatgístics.

Nous problemes

Les entitats municipalistes i ambientalistes han exigut mesures urgents per pal·liar els efectes de l'augment del nivell del mar. Pel que fa als espais del PEIV, les zones humides litorals han experimentat un retorçes alarmant. En particular al Delta de l'Ebre, les puntes de la Banya i del Fangar i l'illa de Buda es troben en procés de desaparició; per la seva banda, els propietaris d'urbanitzacions litorals veïnes com Riumar, han reclamat davant dels tribunals responsabilitats a les administracions que les van autoritzar sense atendre les advertències dels experts.

Diversos grups ecologistes han iniciat una campanya contra els projectes de nous embassaments i de recreixement de preses existents, motivats pel descens de la pluviometria i l'increment dels períodes de sequera. Molts d'aquests projectes afecten espais protegits, com les serres del Montsant o les de Busa i els Bastets.

Finalment, cal destacar que el Parlament de Catalunya ha iniciat la tramitació per via d'urgència la Llei de Serveis Ambientals, la qual reforçarà substancialment els mecanismes de gestió del PEIV.

Xavier Carceller

ROSES, DIEZ AÑOS CUIDANDO SUS PAISAJES

En los últimos diez años, el municipio turístico de Roses ha aplicado con gran criterio y eficacia instrumentos de ordenación territorial y paisajística y ha logrado posicionarse como uno de los lugares de la costa catalana más atractivos para residir y más ansiados por viajeros y turistas.

Roses, Girona
7 de febrero de 2023

*La casa se puso gris
y un poco desconchada.
Parecía a punto de ponerse a llorar.
Y decidimos llenarla de gente
y pintarla de amarillo*
(Ángel Calle. Utopistas y desutópatas)

Hace una década, en el año 2013, cuando el país se encontraba sumido en una crisis económica, política y moral de grandes dimensiones, el municipio costero de Roses toma la decisión de atender de forma decidida su sostenibilidad territorial.

Puerto pesquero del litoral gerundense, explotó por el turismo en torno a 1960 y, al igual que otros destinos de la costa mediterránea, ha ido desde entonces construyendo y deconstruyendo paisajes, modificando la estructura territorial tradicional, sus tipologías edificatorias, el patrimonio construido y natural y las formas originales de vida y producción de sus habitantes.

Sin embargo, en la segunda década del siglo XXI, gracias al feliz consenso político entre agentes económicos y ciudadanos, surge la voluntad de aplicar las propuestas y recomendaciones de una serie de instrumentos de ordenación territorial y paisajística que afectaban al municipio para lograr un territorio más armónico, equilibrado y socialmente cohesionado. La clave de este cambio en la estrategia aplicada en ese momento de la historia fue virar la forma de considerar el turismo, el cual, a partir de entonces, fue considerado como consecuencia del desarrollo prudente del territorio y no como motor del mismo. El turismo se adaptaría a partir de entonces al patrimonio territorial del lugar y no al contrario. Se renueva así el papel que juega el turismo en la construcción de la ciudad y también se repiensa la experiencia turística, buscando ampliar su calidad mediante la recuperación y activación del paisaje como recurso. Y como leitmotiv para lograrlo "limitar para cambiar".

Los instrumentos considerados en este proceso fueron los Planes Directores Urbanísticos del Sistema Costero de Cataluña (PDUSC-1 y PDUSC-2), el Catálogo de paisaje de las Comarcas Gerundenses, un Plan de Barrios y un Catálogo de Paisaje Urbano municipal.

Lo primero fue actualizar el Plan de Ordenación Urbana Municipal (POUM) para desclasificar Suelo Urbanizable tanto Delimitado como No Delimitado y devolverle su carácter de Suelo No Urbanizable. Se pasó así de un porcentaje de crecimiento potencial del 30% a uno del 5%. De esta forma, Roses acepta las recomendaciones de los PDUSC de poner límite al crecimiento urbanístico, y lo hace de forma voluntaria puesto que el municipio apenas se veía afectado por dichos planes.

Al igual que los PDUSC, tanto el Catálogo de Paisaje de las Comarcas Gerundenses como del Catálogo de Paisaje Urbano elaborado a escala municipal, recomendaban proteger suelo para que éste funcionase como espacio de conexión amable entre las partes construidas, y evitar una mayor dispersión de nuevas periferias en los bordes urbanos a favor de los espacios libres.

Así, y una vez liberado suelo de su potencial transformación urbanística, y dando entrada a iniciativas ciudadanas con gran carga de subjetividad y creatividad y con una voluntad política para encontrar respuestas y alcanzar resultados óptimos y compartidos, se llevaron a cabo actuaciones que han mejorado de forma notable los paisajes del borde urbano, tanto los de carácter agrícola-cultural como los residenciales dispersos y turísticos, permitiendo una mayor integración y armonización entre las diferentes partes de la ciudad. Entre las actuaciones más destacadas están las siguientes:

- La preservación de la urbanización de los espacios en torno a la Ciutadella tal y como recomendaba el PDUSC-1, lo que ha permitido que funcionen como conectores entre las partes urbanas anexas y las rurales, además de preservar el entorno rural de la Ciutadella y otorgar a este monumento histórico y de identidad local un mayor reconocimiento en un entorno de calidad paisajística y visual.

- La preservación de la urbanización de buena parte de los espacios situados a lo largo de la carretera de acceso a la ciudad y la ordenación de las actividades económicas allí instaladas con el fin de mejorar la calidad estética y la percepción que reciben los visitantes y turistas a su llegada al núcleo, así como para favorecer un contacto claro y armónico entre lo urbano y lo rural.

- La preservación de la urbanización de la periferia agrícola-cultural que adquiere una concepción multifuncional que va desde conector amable entre las partes construidas de la ciudad, recurso turístico complementario al sol y playa con itinerarios para prácticas de esparcimiento, ocio y deportivas así como neo-urbanas relacionadas con lo agro-cultural de proximidad y, por supuesto, como corredor ecológico, espacio productivo, de historia, identidad y simbolismo, considerando para ello, los elementos rurales y naturales del pasado aún existentes.

- La mejora del nivel dotacional y de la urbanización de las urbanizaciones dispersas, especialmente Mas Boscat y Mas Fumat, y zonas turísticas de El Salatá y Santa Margarita, y de su conectividad con la ciudad mediante modos de movilidad blandos provocando con ello un aumento de la primera residencia frente a la segunda.

- La finalización del proyecto del Plan de Barrios que afectaba a una parte de la ciudad histórica ha permitido, entre otras cosas, la eliminación de barreras internas y la mejora, en algunos sectores, de la transición entre el casco histórico y la ciudad reciente. Así mismo, se ha podido crear un espacio de centralidad y muy dinámico cultural y económicamente en la parte cubierta de la Riera del Guinjolers. También su parte no cubierta ha sido recuperada física y simbólicamente mediante el acondicionamiento de una de sus orillas como sendero hacia el Cap de Creus.

- La puesta en marcha de actuaciones de rehabilitación y paisajismo por parte de la municipalidad y los propietarios, y de iniciativas colectivas de dinamización social y económica e intervenciones artísticas llevadas a cabo por vecinas y vecinos en la ciudad reciente, considerada hasta entonces por muchos como la "fea de la ciudad", ha aumentado su interés, valoración y uso entre residentes y turistas.

Lo más importante de este proceso ha sido el compromiso social más que las ideas políticas y los intereses del capital. Esto permitió aplicar, de forma voluntaria, una serie de instrumentos de ordenación territorial y paisajística que han logrado mejorar los paisajes urbanos de la ciudad turística, minimizar la herencia recibida y, con ello, incrementar la calidad de habitar y disfrutar este lugar.

China C.

EL LLUÇANÈS ESDEVÉ COMARCA

El Lluçanès ha estat acceptat com a nova comarca de Catalunya.

Aquesta era una petició llargament reivindicada tant a nivell social com polític i, finalment, ha aconseguit el consens institucional necessari per a tirar endavant la comarca.

Aquest fet es farà efectiu, segons fonts consultades, a mitjans d'aquest 2014 i així poder estructurar, segons un nou concepte, el nou Consell Comarcal del Lluçanès. Aquest petit territori, situat a cavall de les comarques d'Osona, Bages i Berguedà, té unes característiques geogràfiques i humanes que li confereixen un caràcter peculiar i diferenciat, tal i com passa amb el Moianès, que també tindrà el reconeixement de comarca.

La reivindicació del Lluçanès per ser reconegut té una llarga trajectòria i es va poder visualitzar l'any 1987 quan 6 municipis van demanar la creació de comarca. Va ser llavors quan van ser creades les comarques de l'Alta Ribagorça, el Pla d'Urgell i el Pla de l'Estany.

Posteriorment, l'anomenat informe Roca (2001) deixava el tema a mitges tintes i proposava la creació de la 'subcomarca' del Lluçanès, formada pels tretze municipis que fins llavors constituïen l'Organisme Autònom Local 'El Grau' i que varen passar a formar el Consorci per la Promoció dels Municipis del Lluçanès. En aquest informe es proposava la creació de sis noves comarques: Alta Segarra, Baix Llobregat Nord, Moianès, Segre Mitjà, Selva Marítima i Vall de Camprodon.

Fou així que, arrel d'aquest informe amb una proposta tan confusa i poc valenta que no responia a les necessitats del Lluçanès, i el deixava en inferioritat d'oportunitats respecte les altres 6 comarques que s'hi proposaven, naixia la plataforma 'El Lluçanès és comarca', per tal de reivindicar el ple reconeixement oficial d'aquest territori en el mapa de la nova organització territorial de Catalunya.

Més endavant, l'any 2010, 12 dels 13 municipis del Lluçanès, veient que el desenvolupament de la nova llei d'organització territorial anava per llarg, van tramitar formalment a la Generalitat la sol·licitud per tal que el Lluçanès fos reconegut comarca segons la llei aleshores vigent.

Aquest 2013, veient que es parlava fermament de desenvolupar la nova llei de Governos Locals, amb algun punt molt restrictiu per les aspiracions del Lluçanès (exigència d'un mínim de 15.000 habitants d'un territori per poder ser comarca) i que el govern de la Generalitat no desencallava la sol·licitud de reconeixement que tenia sobre la taula, la plataforma 'el Lluçanès és comarca' ha reprès la seva activitat reivindicativa i, lluny de caure en el desànim i el conformisme d'altres, s'han intensificat les accions polítiques i reivindicatives que, finalment, han desembocat en la propera creació de la comarca del Lluçanès.

Els principals actius del Lluçanès que han permès la seva configuració comarcal han estat diversos: Les reivindicacions socials i la creació de la plataforma "El Lluçanès és Comarca" ha estat un punt clau per a donar veu a la població del Lluçanès que des d'un punt de vista pedagògic, han fet arribar la veu als estaments polítics i socials del país. També l'existència des de fa una quinzena d'anys del Consorci del Lluçanès, un organisme que aglutina tots els municipis d'aquest territori, ha estat un dels punts forts per a tirar endavant el fet comarcal. Aquest Consorci de municipis ha estat un ens vertebrador de la comarca, i ha contribuït al desenvolupament i la cohesió del Lluçanès a partir de les característiques que li són pròpies. Des dels seus inicis ha engegat projectes d'àmbit territorial i transversal propis d'un consell comarcal.

Seguint la trajectòria del Consorci del Lluçanès i d'acord amb la voluntat política d'agilitzar els consells comarcals, el Lluçanès serà la primera comarca amb una estructura de Consell Comarcal innovadora a Catalunya. El Consell Comarcal del Lluçanès, a més de les competències que són pròpies d'un Consell Comarcal, treballarà colze a colze amb els municipis per a generar projectes d'àmbit comarcal i d'interès general, així com oferir serveis als petits municipis més propis d'un consorci de municipis.

De ben segur caldrà seguir l'evolució d'aquesta comarca que, amb una organització pionera i una estructura social i política de mentalitat comarcal, pot revolucionar el concepte de comarca i dels serveis als municipis i la seva gent.

Plataforma “El Lluçanès és Comarca” i Consorci del Lluçanès

PARQUE EÓLICO EN LAS RIBERAS DE L'ALT SEGRE

El Congreso de la Generalitat de Catalunya aprueba por la mínima cantidad de votos la propuesta de la comisión de energía la creación de un parque eólico de 400 has en el medio de un espacio natural protegido en los pirineos catalanes. La puesta en funcionamiento del parque prevé la generación de 4000 puestos de trabajo directos en los primeros diez años de formación que se ven enfrentados a los grupos ambientalistas y a los habitantes de los núcleos urbanos más cercanos.

La implantación de un enorme parque eólico en las proximidades del Rec de Malforat en los Pirineos catalano/franceses que, según el proyecto presentado por la empresa multinacional *Eólica S.A*, ocupará 400 hectáreas de áreas naturales protegidas, ha generado polémica entre los grupos ambientalistas agrupados bajo el nombre de PirineusNaturals enfrentados fuertemente a la administración de la Generalitat de Catalunya y el Gobierno francés junto con los habitantes de los pueblos cercanos que se verán afectados por esta nueva área de producción energética.

En el mes de febrero de 2018 se realizaba el llamado a licitación para la realización de un proyecto energético que debía ayudar a paliar la crisis energética que está viviendo Europa occidental y en especial la península Ibérica. El gobierno catalán, envuelto en un proceso de acercamiento a la Unión Europea, buscando su adhesión luego de la separación del estado español, proponía su colaboración con la creación de un parque eólico en los Pirineos. La adjudicación del proyecto por parte de la energética *Eólica* suponía el diseño de un parque de más de mil hectáreas en la región de la Cerdanya.

Tres años después, el pasado de 6 de julio de 2021, finalmente se aprobaba en el congreso catalán, con una importante reticencia por parte de la oposición política, el proyecto definitivo presentado por la multinacional en el que el parque eólico se ha visto reducido a 400 hectáreas de ocupación del área natural protegida en las proximidades del Rec de Malforat en los Pirineos catalano/franceses. Esta aprobación llegaba tras el visto bueno del gobierno francés, cuya estricta reglamentación proveniente de la normativa europea del paisaje, ha permitido la creación de un espacio de generación de energía que afectará el espacio natural debido a la "enorme necesidad actual de encontrar alternativas a la crisis energética que afecta Europa occidental desde mediados de 2015", tal como lo expresaba el ministro de energía francés.

En la región pirenaica, la dirección, constancia y velocidad del viento son tres variables que presentan un máximo en forma casi simultánea, conformando una de las regiones de mayor potencial eólico del planeta. Cuando el promedio de vientos es superior a 4 m/s (unos 14 km/h) es posible proyectar el uso del recurso eólico, alcanzando en la región en promedio los 11 m/s en épocas invernales. Con las condiciones de viento idóneas, la futura planta estaría en condiciones de aportar al régimen energético europeo alrededor de 754 MW de potencia de los cuales el 70% serían derivados a la comunidad europea y el restante serviría para consumo interno catalán.

La aprobación del proyecto supone el aval definitivo para que comiencen las obras de instalación del parque, el cual se estima que aportará alrededor de 4000 puestos de trabajo directo en los próximos diez años, sin tener en cuenta los trabajos indirectos, en una región deprimida del interior de Catalunya. En palabras del presidente de *Eólica*, en la conferencia de prensa brindada con posterioridad a la aprobación, el parque no solo supondrá un estímulo a la

crisis energética sino que servirá como revulsivo para el desarrollo de la región, pero sobre todo como un nuevo espacio de contacto entre Catalunya y la comunidad europea.

Sin embargo, el éxito del proyecto se verá afectado por la negativa a aceptar la afectación de un espacio natural protegido encabezado por los partidos de la oposición catalana, pero sobre todo por los diversos grupos ambientalistas agrupados en *PirineusNaturals*, uno de los colectivos más activos en la protección de los Pirineos, cuyo portavoz, Joan Estanys, ya ha advertido que llevarán el caso a la Corte Internacional de Justicia, por considerar que existen otras alternativas de localización, donde el impacto de los enormes molinos de viento no supondrían un deterioro irreversible del paisaje. En el mismo lado se encuentran los habitantes de la mayoría de los pueblos cercanos al futuro emplazamiento, Olopte, Meranges, Ger, All, entre otros, que consideran que, si bien es posible que las fuentes de trabajo generadas apoyen el desarrollo de la región, consideran que la afectación del paisaje afectará directamente a la actividad turística de la zona, la cual es el principal motor de la economía regional y que está en pleno proceso de reconstrucción. En todo caso, reclaman los grupos ambientalistas, es notorio el silencio de los alcaldes regionales, que han dejado la decisión final en manos del gobierno de la Generalitat.

La aprobación del proyecto en el Congreso ha supuesto la reavivación de un problema mayor que tiene que ver con la política energética nacional, las relaciones con la comunidad europea (incluida España) y la preservación de los espacios naturales como fuente de turismo pero también como símbolos de la identidad regional. Los políticos han dado su veredicto y la adjudicataria tiene las manos libres para comenzar la construcción del parque. Resta por ver cuál será el proceso seguido por los grupos ambientalistas, los partidos de la oposición y los habitantes locales para frenar o modificar de alguna manera el proyecto.

Mariana Debat Derna
Román Caracciolo Vera

SMART CITY L'HOSPITALET

Des de que L'Hospitalet apostà pel seu districte econòmic a l'entorn de la Gran Via, nombrosos projectes tecnològics han aprofitat l'espai i la celebració de congressos per a fer proves pilots de les seves propostes de millora de l'eficiència urbana a través de la inversió tecnològica. Avui, però, molts d'aquells projectes han quedat abandonats i l'espai constitueix un veritable cementiri de 'trastos' smart.

La finalització de la construcció de la Plaça Europa i la definitiva instal·lació d'una de les seus de Fira de Barcelona a l'entorn de la Gran Via al seu pas per L'Hospitalet esperonaren ja des del 2007 l'aposta tecnològica del municipi. La celebració en aquest espai durant diversos anys del Mobile World Congress i l'Smart City Expo World Congress afavorí que la ciutat acumulés projectes pilot patrocinats per empreses per demostrar les bondats dels seus productes. Proliferaren les xarxes de sensors i les infraestructures 'smart', que mica en mica foren abandonades, a vegades per no funcionar tal com s'esperava, a vegades per no ser capaces d'atreure prou inversió com per convertir-se en un negoci viable, a vegades com a conseqüència de la pèrdua de centralitat de Barcelona en la xarxa internacional d'esdeveniments tecnològics (Barcelona deixà de ser Mobile World Capital el 2018).

Entre els projectes que més de 10 anys després encara es poden trobar per voreres, parets i subsòls hi ha, per exemple, els sensors subterranis. Aquests sensors, situats a les places de pàrquing de pagament, havien de permetre als usuaris de cotxe saber a través d'una aplicació on hi havia una plaça lliure, i pagar-la de forma remota a través d'un sistema d'ona ultrasònica connectat a un punt amb tecnologia NFC (Near Field Communications). Avui sembla evident que un sistema que permeti saber per avançat si hi ha places de pàrquing lliure és poc útil, degut a l'alt grau de rotació d'aquests espais, però en aquell moment semblà una bona idea. Les restes d'aquella idea persisteixen avui a la zona d'aparcament del Carrer de les Ciències.

Fa uns anys, els fanals deixaren de ser formes estilitzades per anar incorporant diverses 'protuberàncies' en forma de sensors de qualitat de l'aire, temperatura, soroll i il·luminació; càmeres de reconeixement termal; punts wifi; centres de distribució d'anuncis personalitzats en base a la identificació d'adreces MAC i control dels fluxes de pas, etc. En molts casos aquests fanals estan avui apagats. En els casos en que funcionen, la única millora que es manté és l'estalvi energètic gràcies a la utilització de LEDs. La resta de serveis i prestacions mai no han aconseguit imposar-se a les alternatives existents.

Les parades de bus també han jugat un paper important en aquesta aposta per les tecnologies smart urbanes. Igual que els fanals, constitueixen punts fixos del mobiliari urbà als que es pot anar afegint aparells. Com en el cas dels fanals, però, de les moltes de les promeses de sensors, reconeixement biomètric i personalització d'anuncis i millor gestió dels fluxes d'ús dels transports públics, l'únic que s'ha consolidat són els panells d'avís de tems d'espera i els vídeo-anuncis com a alternativa als tradicionals pòsters estàtics.

Molt semblant al cas de les infrautilitzades i sovint abandonades estacions públiques per a recarregar els vehicles elèctrics és el cas dels quioscs d'adquisició de títols de transport a través del sistema Tap&Go. Aquest sistema havia de permetre fer petites compres mitjançant tecnologia NFC amb una targeta especial que només requeria entrar en contacte amb un punt determinat del quiosc. Aquesta tecnologia havia de ser l'antecessora del pagament a través de telèfons mòbils, però aquest és un procediment que, degut a les seves vulnerabilitats en la

seguretat de les dades, mai no ha arribat a consolidar-se. Aquests quioscs són avui cadàvers en desús entre l'Avinguda Joan Carles I i la Plaça Europa.

Potser el cas més destacat és el de l'edifici HospiTIC, un exemple d'arquitectura verda que havia d'inaugurar una nova era en la construcció d'edificis sostenibles. Construït en forma cilíndrica amb grans bigues i una cobertura plàstica inflable reguladora de la llum i la temperatura, havia de permetre una reducció significativa de les emissions de CO2 i d'un 20% en la factura energètica. Inaugurat l'any 2013 com a centre tecnològic i de negocis públic-privat, aviat es convertí en l'edifici més car de mantenir de tot el parc existent, degut al col.lapse del sistema inflable de la cobertura la setmana de la inauguració. Finalment, el 2016 s'hagué de tancar degut a la manca d'inversors interessats a comprar un edifici amb unes despeses de climatització desorbitades. Avui els 40 pisos de l'HospiTIC miren, buits, la desfilada eterna de cotxes per la Gran Via.

Totes aquestes infraestructures se sumen als milers de càmeres de videovigilància inutilitzades que perviuen a totes les ciutats i pobles de Catalunya. Un cop instal·lades, l'administració i la policia descobriren els seus alts costos de manteniment i gestió, i quan la fascinació dels veïns per l'ull electrònic minvà, moltes quedaren com a record d'un temps en que creguérem que els delictes podien evitar-se a distància.

I aquesta és només la part visible. Els residus de l'aposta smart també són els centenars de milers de fitxers amb dades personals (bases de dades) que continuen donant voltes pel Núvol, com astronautes fora d'òrbita que ningú sap com localitzar. Dades sobre targetes de crèdit, compres, perfils de consumidor, històries mèdiques, multes impagades, sentències judicials, historials de consum elèctric... Tota la infraestructura de dades que alimentava aquests sistemes físics que prometien millorar l'experiència urbana a partir d'una millor identificació i seguiment dels seus usuaris.

El cas de L'Hospitalet, però, és només la punta de l'iceberg. Centenars de projectes pilot 'smart' abandonats sobreviuen com a records d'un futur tecnològic que no acabà d'arribar. Són els fantasmes de l'optimisme tecnològic que portà a l'administració pública, a tots nivells, a adquirir i instal·lar noves tecnologies urbanes, i a permetre que l'espai públic fos utilitzat com a llit de proves de models de negoci fallits. Mai no s'aclarí qui es faria responsable en darrera instància d'aquests experiments, i en molts casos l'administració ha d'acabar encarregant-se de cobrir els costos de desinstal·lació. Malgrat que a molts municipis existeixen ja auditories tecnològiques que ajuden a l'administració a inventariar aquestes restes i a iniciar programes integrals de racionalització de la petja tecnològica, la rapidesa amb que s'imposen les bones diagnosi i les bones polítiques és encara inferior a la rapidesa amb que s'imposà la promesa de la smart city.

Gemma Galdon Clavell

22/11/2013

LA NOVA LLEI D'ESPais NATURALs PROTEGITS POSA L'ACCENT EN LA GESTIÓ

Aquest mes de juny del 2015, just quan fa trenta anys que es va aprovar la Llei 12/1985 d'Espais Naturals, s'ha aprovat un nou text legal que posa al dia aquesta llei en tot allò que fa referència als espais naturals protegits. En un moment en què la majoria dels espais naturals de més valor ja es troben protegits, calia donar un nou impuls a les polítiques de conservació del medi natural i posar l'accent més en la millora de la gestió dels espais protegits que en el seu continuat increment numèric.

L'experiència que va tenir lloc a Catalunya a principis dels anys 80 del segle xx amb les primeres declaracions de parcs naturals i una innovadora llei d'espais naturals, va obrir la porta a l'establiment d'una veritable política d'espais naturals protegits, no sols a Catalunya sinó, també, a la resta de comunitats autònomes espanyoles. Aquests trenta anys no han passat debades i era inajornable adaptar la llei del 1985 als avenços tècnics i a l'experiència adquirida en la protecció de més del 30 % del territori català.

La llei d'espais naturals del 1985 es va començar a redactar en un moment en el qual la política d'espais naturals protegits a Catalunya tenia com a únics antecedents les iniciatives punteres de la Diputació de Barcelona, que aprofitant les eines que els oferia la llei del sòl va iniciar la protecció dels primers espais naturals des de Catalunya i les tasques que en temes ambientals s'estaven començant a desenvolupar des del Departament de Política Territorial i Obres Públiques.

Al llarg d'aquests trenta anys, l'aplicació de la llei de 1985 ha estat desigual: mentre es tractava de desenvolupar el sistema d'espais naturals protegits de Catalunya i de garantir-ne una protecció bàsica, aquesta llei va ser força útil, però a l'hora de gestionar els espais protegits va mostrar aviat les seves limitacions.

El nou text que ara veu la llum és hereu de totes aquestes experiències i més que una llei que pretén passar a la història per les seves innovacions, es proposa dotar les polítiques de protecció dels espais naturals de les eines necessàries per millorar-ne l'efectivitat. Els principals canvis es produeixen en dos àmbits: es creen instruments propis d'ordenació i planificació dels espais naturals protegits i s'obre la gestió d'aquests espais a nous agents.

Com a exemple de les millores d'aquesta nova llei, mereixen destacar-se les següents:

- Per tal d'evitar la continuada proliferació de figures de protecció i la confusió que sovint això provoca entre els ciutadans, la nova llei estableix una denominació genèrica i simplificada de tot l'ampli ventall de figures de protecció actualment existents, n'incrementa el grau de protecció i defineix el model de gestió que els és aplicable.
- Marcant diferències amb els espais protegits per normes urbanístiques, la nova llei estableix que la reducció de la superfície d'un espai natural protegit només es podrà produir en casos excepcionals i quan científicament es justifiqui que és el resultat de la pèrdua dels valors que es volien protegir a causa de la seva evolució natural, fet que ha de garantir la integritat d'aquests espais a llarg termini.
- La nova llei supera la figura dels plans especials de protecció del medi natural i el paisatge i es deslliga de les herències urbanístiques establint uns instruments propis de planificació: els decrets o lleis de protecció, que hauran d'especificar els objectius de conservació, el model d'ordenació, els usos admesos i el règim disciplinari; el pla de gestió, que definirà com es gestiona cada espai i que comportarà el compromís d'una assignació pressupostària anual per a la seva correcta execució; el programa de seguiment dels

paràmetres ecològics i l'avaluació periòdica de l'efectivitat de les mesures de protecció establertes.

- En aquesta llei es reforça el règim disciplinari a fi de desenvolupar les capacitats del departament competent en matèria de patrimoni natural i, sobretot, s'estableixen les mesures de coordinació entre les diferents Administracions per evitar que la resolució de determinats conflictes quedi a mercè de factors polítics, econòmics o, fins i tot, personals. També es dóna més pes als òrgans gestors i se'ls reconeix la capacitat d'emetre un informe previ —vinculant en determinats casos— en relació amb qualsevol projecte o activitat susceptible d'afectar l'espai natural protegit.
- En la seva voluntat d'incrementar el nombre d'agents compromesos en la conservació, s'estableixen les bases per incorporar de manera efectiva les administracions locals i les entitats privades en la gestió dels espais naturals protegits, promovent els consorcis, la custòdia del territori, els espais protegits d'interès local i les reserves privades.
- La participació dels diferents actors en la gestió dels espais naturals protegits també s'incrementa, renovant els òrgans rectors i de participació, de manera que es fomenta un model de participació continuat al llarg de l'any i no es limita, com passa actualment, a un parell de reunions informatives anuals.
- En la mateixa direcció d'incrementar els compromisos en la gestió, s'estableixen els mecanismes necessaris per tal que els diferents sectors de l'Administració amb competències de caire social i econòmic s'integrin de manera activa i compromesa en la gestió dels espais naturals.

Mentre a la dècada dels anys 70 i 80 del segle passat es van posar les bases de l'actual sistema d'espais naturals protegits creant els primers parcs naturals i que en els anys noranta i la primera dècada del nou segle aquest sistema es va anar estenent fins a aconseguir incloure-hi la major part dels espais de més valor ecològic i per a la biodiversitat, amb la llei que ara entra en vigor es dóna un nou impuls a la gestió amb l'objectiu d'aconseguir incrementar l'efectivitat del sistema d'espais naturals protegits de Catalunya.

Josep Germain i Otzet

TRANSFORMACIÓ URBANA DE MONTCADA I REIXAC

Montcada i Reixac culmina les actuacions de transformació urbana que han permès la racionalització i reordenació de les infraestructures viàries i ferroviàries –amb l'eliminació de diversos traçats que actuaven com a barrera- i la millora de la relació entre els barris, els polígons d'activitat econòmica i els espais oberts. Montcada vol consolidar i potenciar, d'aquesta manera, la seva identitat industrial i fer-la compatible amb la qualitat de vida dels seus habitants.

Montcada i Reixac (30.275 habitants el 2024) és un districte de la Gran Barcelona localitzat entre la Serra de Marina i la Serralada de Collserola, en un corredor natural per a l'accés a Barcelona des del nord de Catalunya. Aquesta localització havia comportat la construcció, durant els segles XIX i XX, de diverses infraestructures viàries (C-33, C-17 i C-58) i ferroviàries (línia de Portbou, de Puigcerdà i de Manresa) que passaven pel mig del nucli urbà. Aquest fet, juntament amb la complexa orografia de l'indret, provocava la divisió del teixit urbà en 11 polígons industrials i 6 nuclis clarament diferenciats i segregats i amb greus problemes de comunicació entre ells.

El Pla director urbanístic de l'àrea metropolitana de Barcelona, aprovat l'any 2015, va proposar l'ordenació de les infraestructures viàries i ferroviàries com a eina per millorar la qualitat urbana i ambiental del municipi.

L'ordenació ferroviària i viària

El Pla director s'havia marcat com a objectiu la integració de les infraestructures ferroviàries i viàries a partir de la seva racionalització i reordenació. A nivell viari es proposava eliminar la C-17 i reconduir el trànsit cap a la C-33 a l'alçada de Mollet del Vallès i fins a Barcelona. Es reforçava així la C-33 com a eix principal d'entrada a Barcelona per bé que amb mesures per reduir l'impacte ambiental sobre els barris del Centre i Mas Rampinyo (velocitat màxima a 60 quilòmetres/hora, paviment sonoreductor, pantalles laterals...) i amb dos accessos al sud i al nord del municipi. Pel que fa a la C-58 s'optava per implantar el Bus Ràpid Trànsit, tal com havia demanat la plataforma Promoció del Transport Públic, que consistia en reconvertir el carril Bus-VAO en una via bidireccional i preferent per al transport públic. Totes aquestes mesures estaven vinculades a un ambiciós pla per reduir en un 50% en 10 anys el volum de trànsit d'entrada a Barcelona gràcies a la potenciació del transport públic, la reducció de les places d'aparcament i la creació d'aparcaments dissuasoris de grans dimensions a les afores (un dels quals situat a la Llagosta).

Tanmateix, les principals intervencions es van situar en l'àmbit ferroviari. El Pla director optava per eliminar els traçats de la línia de Puigcerdà i la línia de Portbou. La primera es traslladava a l'antic eix viari de la C-17 (que, com hem apuntat, reconduïa el trànsit a la C-33), fet que permetria el seu desdoblament, una de les grans reivindicacions de la Generalitat durant l'anterior etapa autonòmica. Cal destacar aquesta actuació, ja que era la primera vegada que a Europa es plantejava la transformació d'un eix viari per un eix ferroviari. La línia de Portbou, per la seva banda, reconduïa el tràfic ferroviari cap al túnel del Ferrocarril d'Alta Velocitat, clarament infrautilitzat. Tot plegat permetia alliberar els dos traçats ferroviaris i convertir-los en espais públics que milloraven les connexions entre els barris del Centre, la Ribera i Mas Rampinyo, fins llavors trossegats per les infraestructures.

Totes aquestes mesures, incorporades al Pla director urbanístic, es van anar executant de manera esglaonada a partir de l'any 2017.

La integració ciutat-indústria

La reordenació de la xarxa viària i ferroviària no perseguia únicament la millora dels espais públics i la connexió entre barris sinó que també volia contribuir a facilitar la relació entre els barris i els polígons d'activitat econòmica del municipi. En aquest sentit cal recordar que el govern sorgit de les eleccions municipals de 2015 va impulsar un projecte de ciutat basat en potenciar la capacitat productiva de Montcada a través de la millora dels polígons d'activitat econòmica, la captació de la indústria que retornava a Catalunya i l'orientació de les activitats comercials –situades als polígons o als barris residencials- cap als serveis a les empreses i als seus treballadors (assessoria, informàtica i noves tecnologies, restauració, oci i esport, neteja, cura d'infants...).

Així doncs, en paral·lel a les transformacions viàries i ferroviàries es van iniciar un seguit d'actuacions centrades en la millora de les condicions dels polígons (accessos viaris, carrils bici, zones peatonals, enllumenat...) i en la reorientació del servei d'ocupació local per donar suport a l'endegament d'iniciatives vinculades al foment del serveis a les empreses. Tot plegat havia de crear un bon clima per facilitar la instal·lació de noves activitats industrials.

Montcada retroba els espais oberts

Una altra de les propostes del Pla director urbanístic consistia en potenciar la relació entre Montcada i els espais oberts del seu entorn immediat aprofitant l'ordenació de les infraestructures viàries i ferroviàries que facilitava la connexió d'aquests amb els barris. En concret es van desenvolupar les següents actuacions:

-Creació del Parc Agrícola de Can Duran, en una àrea que fins llavors estava classificada com a zona d'equipaments i on s'havia arribat a projectar un complex d'oci i joc a gran escala, anomenat Eurovegas

-Creació d'un corredor ecològic per sobre la C-58 per connectar el turó de Montcada amb el Parc de Collserola

-Adequació d'una via verda (carril bici i de passeig de vianants) al llarg del riu Besòs, que permetia connectar l'estació de Sant Andreu-Sagrerà del Ferrocarril d'Alta Velocitat amb el centre urbà de Montcada.

-Adequació i senyalització de camins al Parc de la Serralada de Marina, amb l'objectiu de convertir-lo en un referent especialment per a rutes en bicicleta (amb accés directe des de Barcelona a través del carril bici del riu Besòs).

Culminen les intervencions

La constitució, l'any 2019, del primer govern metropolità de Barcelona va suposar un pas endavant en l'execució de les actuacions proposades en el Pla director. El nou ens va destinar una important partida pressupostària a l'execució de les actuacions vinculades al Pla director, desvinculant-les així de l'obtenció de plusvàlues generades per aquestes intervencions. L'any 2020 es van iniciar les intervencions previstes a Montcada i Reixac, considerades com a prioritàries, i es van enllestir el gener de 2025.

El juny de 2025 Montcada i Reixac va guanyar el Premi Europeu d'Urbanisme, instituït per la Comissió Europea, en reconeixement al canvi radical que havia experimentat la ciutat en pocs anys. La Comissió destacava l'eliminació de les barreres ferroviàries, la reducció dels carrils destinats a trànsit viari, la integració dels polígons d'activitat econòmica, la creació del Parc Agrícola de Can Duran –en uns terrenys fins llavors majoritàriament erms- i la via verda a través del riu Besòs. També es valorava la millora econòmica del municipi, amb una bona salut del sector industrial (els polígons d'activitat econòmica estaven pràcticament al 100% d'ocupació), amb un comerç orientat en bona part als serveis a l'activitat industrial i amb la creació d'una agrobotiga al carrer Major per donar sortida als productes del Parc Agrícola de Can Duran.

Moisés Jordi Pinatella

ARRIBA A 10 EL NOMBRE D'ACTUACIONS PROMOGUDES PER A LA INICIATIVA FTP 'FES-TE EL TEU PLA'

EL pla Director. Breu historia

Enguany fa 8 anys, que el departament de Política Territorial, Arquitectura, Urbanisme i Paisatge aprovà definitivament el Pla Director Urbanístic dels Espais Urbanitzables, que tenia com objectiu preservar els espais que el planejament municipal definia com 'urbanitzables' (tants els delimitat SUD com els no delimitat SUND) i que a la vegada, no haguessin rebut cap modificació en les darreres actualitzacions del POUM o del text refós. Aquests espais van ser reconvertits, segons la nova classificació d'espais, en "no urbanitzables d'ús Col·lectiu" (SNUUC).

La nova figura urbanística de protecció, ha permès la seva preservació de l'edificació permanent, i ha tingut una repercussió directa en la resta del teixit urbà, i en l'evolució de la mateixa franja periurbana. Els nous creixements urbans que, després de la dècada negra 2007-2017, han redibuixat els límits municipals, estan portant a terme aquella colmatació de les parcel·les buides en trama urbana, i a la vegada, es van recuperar antics solars urbans abandonats (construïts o no) que havien deixat de ser habitables per diferents motius, entre els quals, el fet de no haver estat mai portats a terme per part dels promotors, a causa de la falta de demanda d'habitatges.

Conjuntament a l'aprovació del Pla, un comitè de 50 experts de la Generalitat (tres representants de cada àrea tècnica) van posar a la taula un ventall de propostes de reconversió d'aquells espais, i com a resultat d'això, es va redactar un catàleg de bones pràctiques de gestió i intervenció dels espais SNUUC, que incloua propostes de diferents format, duració i naturalesa, tal i com la rehabilitació per ús públic, instal·lacions puntuals, polítiques de gestió, iniciatives de concessió temporals, etc..

Tecnologies 3.0 pel planejament

Conjuntament a l'aprovació del Pla i la redacció del Catàleg, el departament TIC va desenvolupar una eina per impulsar la dinamització d'aquells espais, i un replantejament més participatiu que hi involucrés tant a l'esfera pública, com al sector privat.

A part del catàleg en format digital i fàcilment descarregable en tots els format, es va desenvolupar la FTP, l'aplicació interactiva, compatible amb tots tipus d'aparells electrònics (mòbil, ulleres, pantalla flexible..) que enguany celebra el seu 8è aniversari, amb una audiència de gairebé el 80 per cent de la població catalana, i una implicació per part del sector privat que des del seu naixement ha gairebé centuplicat.

Com funciona l'aplicació FTP: El sector privat al servei del públic.

L'aplicació conté per una banda tots el llistat de possibles projectes presents en el catàleg, explicats en detall, per un altra, té localitzats y georeferenciats tots el espais SNUUC.

D'aquesta manera, cada usuari, accedint al seu compte a traves de qualsevol aparell digital, té d'una banda l'accés a la identificació i geolocalització de tots els espais SNUUC, de l'altra, va acumulant crèdits bescanviables amb la petició/votació de propostes d'intervenció (contingudes al catàleg) que li agradaria activar en un lloc determinat.

L'usuari acumula crèdits cada cop que fa una compra de un be/servei d'una marca que està adherida a la iniciativa. Les empreses que van ser convidades a participar-hi van tenir, com a únic requisit d'admissió, el fet de ser catalanes, en línia amb les bases establertes a l'estratègia de reintroducció de l'indústria promoguda pel Pacte Industrial el mateix any d'aprovació del Pla.

Cada vegada que una intervenció inclosa al catàleg, té una votació suficientment alta dins d'un radi d'acció establert, es porta a terme a càrrec de la determinada marca (o grup de marques) que han promogut aquella acció. Cada intervenció està avaluada en qualitat de nombre de

crèdits invertits en votacions, segons una escala proporcional a l'amplada del lloc on l'activitat/projecte es proposa implementar, tot i que l'algoritme que pondera la demanda d'una activitat es continua actualitzant i millorant, incloent-hi cada cop més paràmetres d'avaluació, afinant d'aquesta manera la jerarquització de les actuacions.

El mateix nom de la aplicació reflecteix la voluntat dels seus creadors de barrejar el concepte de *planejament* (urbà) amb el de *pla* (de fer quelcom), per desmitificar aquella visió tecnicista que els instruments de planejament pateixen de cara a la col·lectivitat, i fer transcendir els mateixos cap una esfera més humana, participativa i interactiva.

Els projectes que s'han portat a terme fins ara, són de tipologia i format força diferent, i van des de l'organització d'un cicle de concerts patrocinats per Cat-Cola en un espai SNUUC al Penedès (d'accés gratuït però amb possibilitat d'accés a l'àrea Vip per aquells que havien fet servir els seus crèdits a favor d'aquesta activitat) fins a una piscina pública a Ripoll construïda amb un bypass del mateix riu i alimentada amb aigua bio filtrada mitjançant un sistema de fitodepuració (d'entrada i sortida), promoguda per Aigües de Barcelona, que també va finançar la recerca; des de la habilitació d'un espai SNUUC com laboratori d'elaboració de materials de construcció (amb restitució de materials reutilitzables) patrocinada per La Caixa, fins a la creació al Garraf d'un parc experimental de fabricació digital de la natura finançat per Gas Català...

S'ha arribat ja, a un total de 10 projectes portats a terme amb èxit, i en fase de projectació (preliminar i executiva) n'hi ha uns 30 més.

Les primeres opinions

Des de el seu naixement, aquesta eina d'intel·ligència col·lectiva aplicada al planejament, va donar pas a un llarg debat sobre la controvertida mercantilització de l'espai, i la suposada política neodemocràtica sorgida a partir de la integració d'eines tecnològiques a les preses de decisió col·lectives.

Tot i que els objectius del Pla van ser benvinguts per a la gran majoria, el mètode de gestió d'aquests espais va generar diferents crítiques arrel del nivell d'implicació del sector privat en decisions públiques. Especialistes de la matèria van donar la seva opinió arrel de la nova tendència: algú va definir aquest fenomen d'implicació territorial de les marques com "Urbranderització", algú altre va criticar el criteri aleatori d'elecció dels espais per la instauració de projectes "desconnectats del territori i indiferents al lloc", amb el lema "d'Aquí No", i altres han fins i tot teoritzat sobre l'exclusió social provocada pel model de "capitalisme espacial" en estricta correlació amb la capacitat adquisitiva privada.

D'altra banda, la indústria catalana se'n va beneficiar força, i petites empreses es van transformar, arrel de la fidelitat i visibilitat guanyades, en empreses leaders en el seu sector, a nivell local. S'està complint poc a poc, les expectatives del Pacte Industrial, i el model de dinamització de la producció local amb iniciatives transversals d'aquest tipus s'han anat reinterpretant i reproduint en diferents formes i contextos. Paral·lelament, s'han activat sectors que han vist dins d'aquesta dinàmica la possibilitat de generar nous llocs de treball, en l'àmbit de l'edificació, la indústria cultural i del turisme, i fins i tot la recerca.

L'èxit obtingut per les primeres actuacions portades a terme dins d'aquest programa, va generar, a nivell internacional, la replicació d'aquestes iniciatives adaptades segons els diferents contextos sociopolítics i econòmics, alimentant l'opinió pública fins al punt de portar als *gurus* dels models de creixements econòmics postneoliberal a la reformulació de les seves ara ja obsoletes teories: ja s'està parlant del fenomen de les "(no)ciutats creatives" y l'arribada de la "quarta revolució industrial", només per citar-ne algunes...

Isabella Longo

ALARMA 7:30. WHAT A WONDERFUL DAY

Sona el despertador. Són les 7:30 del matí. Avui serà un dia complicat a la feina, tenim una presentació important sobre els resultats de generació de la planta d'energia.

Aquesta nit han baixat força les temperatures, miro el “**domus**” s’ha activat la caldera per primer cop aquesta tardor, el sistema de terra radiant que es nodreix d’una bomba de geotèrmia de baixa entalpia s’ha activat. De fet el sistema té un acumulador que s’alimenta també de l’energia solar captada per unes plaques de buit, l’excedent s’injecta a la xarxa de districte que vàrem promoure a la cooperativa energètica del barri.

Comença la funció!!!! Una dutxa de vapor humit, és un sistema propi de la companyia que vàrem patentar ara fa tres anys, els estalvis d’aigua són senzillament espectaculars. Un cop sortit de la dutxa la casa comença a agafar moviment, les nenes es desperten per anar a l’escola i la meva dona està fent l’esmorzar. Avui les últimes peces de fruita de l’hort comunitari que tenim la comunitat de veïns al terrat i un formatge fresc fet a la lleteria viader que fa uns anys va recuperar una vaqueria al Parc Agrari del Baix Llobregat. La nevera ens ha enviat un avís al mòbil que convindria que utilitzéssim un suc de granada que és a punt de caducar, gràcies a aquest sistema el malbaratament alimentari s’ha reduït moltíssim. No ens queden ous frescos, n’auríem d’anar a buscar a “**ous de BCN**”. Després de l’esmorzar frugal sortim escopetejats, al cap només hi ha xifres de la generació d’energia, del volum hidrogen consumit, de les tones de CO₂ estalviades, i del projecte de reforestació que hem iniciat tot just fa un mes a la Catalunya central després d’un estiu de molta calor i incendis forestals.

Quan arribem a la parada de **e-car sharing** resulta que ja no n’hi ha cap de disponible. A través de les **Google glass** miro el mapa de vehicles compartits disponibles, i veig que en 2 minuts passarà l’Andreu per davant de casa. Fa un recorregut que ens deixa força a la vora de l’escola, i justament té tres places disponibles, amb una aclucada d’ull li confirmo i en menys de 2 minuts l’Andreu s’atura i ens recull. Genial porta el nou model del **Hiriko**, encara no havia pogut pujar a cap, és espaiós per dins, molt confortable. L’Andreu treballa dissenyat bioreactors de micro algues integrats a façana, quina casualitat, intercanviem targetes aproximant els nostres dispositius portàtils i quedem que ens veiem en unes setmanes per fer una reunió i compartir idees, quedem al parc un dimecres al matí, ja que tots dos fem teletreball aquell dia.

La conversa amb l’Andreu ha estat interessant, però un cop deixo a les nenes a l’escola toca agafar un segway per anar a cap a l’empresa, la companyia TMB On Demand té una targeta T-MES que et permet fer un ús il·limitat en les hores punta d’aquests aparells. És pràctic i el pot deixar allà on vas i donen una sensació de llibertat increïble. De fet trio el model **driveless** i així puc anar repassant la presentació.

A l’entrar a la companyia es noten els nervis, avui passem comptes amb el consell i esperen grans resultats, la majoria de divisions van bé, però anem lleugerament per sota amb les xifres previstes de rehabilitació d’habitatges, falta només un mes i mig perquè finalitzi el 2020 i encara resten nombrosos barris de la ciutat per assolir el nivell 5 de rehabilitació, i per tant encara estem lluny del objectiu de balanç zero del sector domèstic. Sempre podem recórrer a la pròrroga, però la UE està cada cop més dura amb l’incompliment d’objectius, només cal recordar les multes que varen haver de fer front a ciutats com Londres, París per no assolir els objectius de qualitat de l’aire.

La presentació va força bé expliquem la progressió de rehabilitació que ha fet la ciutat, després de la crisi de 2007 el sector es va reinventar i va trobar un mercat potencial en la rehabilitació d’habitatges. Al final de la sessió de treball també expliquem que estem negociant amb un pool

d'empreses per adquirir l'ús d'un satèl·lit a hores convingudes. Es tracta d'un satèl·lit que varem llençar fa uns mesos, té nous sensors molt potents i fins i tot pot filmar en HD a na resolució de 1X1 m. Discutim els avantatges de la tecnologia, així com les possibles problemàtiques legals. L'alta resolució et permetria fer seguiment molt acurat en temps real dels ciutadans, acordem que les dades es rebran en un decalatge d'entre 45 minuts 1 hora. Però ens serà més fàcil poder analitzar determinats fets puntuals com embussos, aglomeracions de vianants, entre d'altres. A llarg termini podrem detectar determinats compostos com PM_{2,5}, però analitzant-ne l'origen, d'aquesta manera podrem actuar pràcticament en temps real sobre la font.

La jornada ha estat intensa, el consell que ha anat bé, tot i que ens han demanat que accelerem amb la rehabilitació d'edificis per evitar problemes amb Europa. El projecte d'observació de la ciutat per satèl·lit els ha semblat molt interessant, un dels membres del consell ens ha dit que té un bon amic a la EASA i que ens organitzarà una reunió per tal de compartir informació i que ens pugui advertir d'errors comesos amb anterioritat. Resulta que al EASA està interessada a mesurar a partir de la lluminositat que desprenen les ciutats estimar les emissions de CO₂ relacionades amb el metabolisme nocturn de les diferents ciutats del món.

S'acaba la jornada, aquesta nit veurem *nigth on earth* a cuevana fa dies que ho vàrem programar, vindran uns amics a fer sessió de cinema. Ha estat un gran dia i la sensació es que ens en sortirem i que aconseguirem reduir les emissions de CO₂ de la nostra ciutat. I d'explicar a la família que estaran molts contents. Avui he rebut les imatges dels arbres que varem apadrinar i la veritat és que estan creixen a bon ritme. A la radio de tornada a casa sona *what a wonderful world*.

Sona el despertador, són les 7:30. La Mònica Terribes està entrevistant al subdirector de Bankia, avui hi ha vaga de trens, i les xifres de l'atur segueixen creixent. He passat molt de fred aquesta nit, ja que per motius econòmics a l'escala hem decidit no engegar la calefacció central, ja que hi ha tres veïns que estan a l'atur i no poden fer front a la despesa energètica. Es calcula que hi ha un 13% de la població a Catalunya que pateixen pobresa energètica, es a dir que no pot mantenir l'habitatge a la temperatura adequada¹. El barril de *brent* va a 108,82 \$ i fa uns mesos que vàrem superar els 400 ppm de CO₂.

La tecnologia que es menciona en l'article existeix, o està en fase de prototip. No està a l'abast de tothom i potser alguna no s'acabarà imposant, però ens pot donar pistes de cap a on va el futur, o no?

Cal tenir present que la tecnologia no ho pot resoldre tot. Ens és de gran ajuda, però no s'ha d'oblidar mai la component social, les realitats històric-culturals, no tot funciona arreu. L'educació i el coneixement són fonamentals per avançar. I un factor imprescindible a considerar és el factor temps.

Però malauradament la nostra realitat ara per ara dista del que pot ser serà en el 2020, però el futur és incert i aquesta és una de les grans velleses de la vida.

¹ **Dossiers del Tercer Sector** 'La pobresa energetica a Catalunya' num. 23 / febrer 2013

A continuació afegeixo els links a articles on es menciona la tecnologia o webs, alguns noms els he canviat.

Links:

<https://nest.com/blog/2013/04/22/new-features-save-energy-and-make-money-automatically/>

<http://www.hiriko.com/que-es-hiriko>

<http://www.google.com/glass/start/>

<http://www.e-covoiturage.ch/index.php/en/>

<http://www.urthecast.com/>

<http://www.rentthechicken.com/p/buy.html>

<http://www.google.com/about/jobs/lifeatgoogle/self-driving-car-test-steve-mahan.html>

<http://www.independent.co.uk/life-style/gadgets-and-tech/news/milton-keynes-introducing-driverless-public-transport-pods-by-2017-8925119.html>

Marc Monlleó

AMNISTIA URBANÍSTICA PER A LES EDIFICACIONS IL-LEGALS

La Generalitat de Catalunya va aprovar el passat 13 de desembre la Llei 13/2023, que suposa una amnistia urbanística per totes les edificacions il·legals construïdes en sòl no urbanitzable al llarg dels darrers anys.

Davant l'allau de demandes de propietaris per regularitzar situació jurídica dels seus habitatges, construïts de manera il·legal en sòl no urbanitzable, el govern català s'ha vist obligat a tramitar una nova modificació de la Llei d'urbanisme vigent, que a la pràctica comportarà la legalització d'aquestes edificacions en tot el territori. La pressió per fer que es reconeixin aquests habitatges sense llicència prové sobretot dels seus actuals propietaris, que en la majoria de casos no són els que els van construir sinó els seus hereus o posteriors compradors, que les van adquirir normalment mitjançant contractes privats.

Des de fa més de dues dècades, la legislació urbanística va prohibir estrictament la construcció d'habitatges en sòl rústic, restringint aquesta possibilitat únicament als casos en que l'habitatge està lligat a l'activitat agrícola o altres usos similars. No obstant, fruit de l'escassetat de recursos de les administracions locals -sobretot en municipis petits- i de la mateixa Generalitat (especialment fins a mitjans de la segona dècada d'aquest segle), pràcticament no s'ha realitzat cap activitat d'inspecció, i molt menys de disciplina. Això ha comportat l'efecte contrari al que perseguia la llei, apareixent nombrosos habitatges sense llicència per tot el territori català, especialment en zones del prelitoral i comarques centrals.

El director general d'urbanisme ha expressat que aquesta llei posa punt i final a la situació irregular actual, reconeixent les edificacions existents fins ara perquè els seus propietaris les puguin legalitzar i inscriure al Registre de la propietat, però que a la vegada això impedirà que es reproduïxi en el futur aquesta dinàmica.

No obstant, experts en urbanisme i territori ho han comparat amb el cas italià, conegut com "il condono edilizio", que s'ha anat repetint al llarg de les darreres dècades. En aquest cas, les diverses amnisties promogudes pel govern d'Itàlia no han aturat aquesta situació, sinó a la inversa: els infractors han agafat consciència de que tard o d'hora es regularitzarà la situació dels seus habitatges, cosa que ha esperonat encara més aquesta activitat il·legal. Això ha comportat un efecte desastrós sobre el territori, doncs han anat apareixent nous nuclis d'habitatges dispersos sense cap tipus de planificació.

Representants dels pagesos i d'alguns municipis rurals es pregunten com és possible aquesta benevolència enfront els habitatges il·legals de segona residència, i en canvi es sigui tant restrictiu respecte les possibilitats d'intervenció en les masies existents. Els criteris actuals de l'administració d'impedir qualsevol ampliació, subdivisió en més d'un habitatge, etc. condemnen a les masies històriques a l'abandó, doncs "és impossible que una sola família mantingui una masia de vuit-cents metres quadrats, amb activitat agrícola, sense l'ajut de masovers, o sense la possibilitat de que alguns dels fills es puguin construir un apartament dins de la pròpia masia", asseguren.

Alguns arquitectes especialitzats en la intervenció sobre el patrimoni històric també s'han expressat en el mateix sentit: Les masies han estat evolucionant i transformant-se constantment des de l'edat mitjana, i l'actual marc normatiu impedeix noves ampliacions o actuacions fetes amb el llenguatge arquitectònic propi del segle XXI. En canvi, al costat d'aquestes masies "congelades en el temps" i cada vegada més desocupades, s'admet l'aparició d'habitatges unifamiliars de nova planta sense cap tipus de regulació ni de qualitat arquitectònica.

J. Montalvà

PLA NO MÉS BUITS 2015 – 2020 DE LA CIUTAT DE BARCELONA

Després de cinc anys en funcionament es planteja la continuïtat del Pla NO MÉS BUITS amb un nou horitzó a 2025, noves línies de treball i més autonomia pel que fa al funcionament. També és moment de fer balanç i avaluar els resultats i els objectius que es pretenien amb la seva formulació com a ampliació del que va ser el Pla BUITS iniciat al 2012 per l'Ajuntament de Barcelona.

Antecedents. El Pla BUITS a la ciutat de Barcelona (2012-2015)

Els anys de crisi econòmica (2008 – 2016, segons els teòrics de l'economia) van causar molts canvis en les dinàmiques econòmiques i socials, però també sobre el paisatge de les ciutats. L'elevat preu dels lloguers dels locals, el descens de clients, la competència exercida per les cadenes, i un llarg etcètera, estaven fent impossible mantenir petits negocis a peu de carrer. D'altra banda, el declivi de la indústria immobiliària va deixar aturades promocions en solars ja qualificats a l'espera de "temps millors". Aquesta dinàmica, a banda dels importants efectes socials, en termes de paisatge urbà va provocar canvis en la fesomia dels centres urbans, amb la proliferació del que es van anomenar **buits urbans**: solars que van quedar sense construir, locals abandonats i tancats, antigues fàbriques en desús enmig de la ciutat, etc. No obstant, en paral·lel, creixia la **necessitat d'espais per la ciutadania**, responent a una necessitat de llocs per diferents usos (espais públics de relació, espais productius, espais verds, etc.), i com a necessitat de retrobar el sentit del lloc en els espais quotidians, una vinculació amb l'espai que s'estava perdent.

Ja feia un temps que diverses **iniciatives**, de forma més o menys organitzada, donaven resposta a les necessitats d'espai públic a partir de llocs en desús. Experiències aleshores pioneres de recuperació de buits urbans a partir de la participació activa i l'autogestió per part de la ciutadania com ara "Esto no és un solar" a Saragossa (2006) o "El Campo de Cebada" a Madrid (2010), entre d'altres. Es començava a veure un canvi en la relació entre la ciutadania, l'espai quotidià i la municipalitat, que demostrava la necessitat d'un gir cap a la flexibilització de les polítiques urbanes locals.

En aquest sentit, l'Ajuntament de Barcelona, des de la regidoria d'Hàbitat Urbà, va impulsar al 2012 el "**Pla BUITS, Buits Urbans amb Implicació Social i Territorial**", amb el que es pretenia donar resposta a les necessitats d'espais públics de la ciutadania, solucionant els inconvenients provocats per la presència de solars buits i degradats al bell mig de la ciutat. En les primeres edicions del Pla (2013, 2014, 2015), les propostes d'actuació seleccionades contemplaven des d'hortos urbans comunitaris fins a la autoconstrucció d'equipaments, com per exemple l'espai BioBui(L)t Txema a Ciutat Vella (2013).

El Pla NO MÉS BUITS 2015 - 2020

La creixent resposta d'entitats i col·lectius de la societat civil, i sobretot els nous requeriments d'espais més enllà dels solars, van ser alguns dels motius pels quals el 2015 es va formular un nou pla que pretenia anar més enllà i que es va anomenar **Pla NO MÉS BUITS 2015 - 2020**. Aquest va ser elaborat per un període de 5 anys i a partir d'un procés de participació obert a la ciutadania.

Dues de les principals novetats van ser, per un costat la incorporació al concurs **d'espais tancats**, tant públics com privats, en desús o parcialment buits. I per l'altre, la possibilitat de **participació de professionals**, obrint així la opció de proposar nous usos amb rendiment econòmic en espais aptes per fer-ho. Entre els condicionants s'establí que els projectes havien de ser proposats per emprenedors, petits negocis o empreses socials, o bé ser activitats que cobrissin necessitats específiques requerides pel districte. A més als beneficiaris se'ls requeria la col·laboració en la rehabilitació de l'espai, i la seva habilitació parcial per ser usat

com a equipament comunitari amb la cooperació d'entitats veïnals o de caire social. D'aquesta forma la ciutat i la ciutadania en general també se'n beneficiaria. En aquest sentit, l'Ajuntament de Barcelona, passava a desenvolupar un rol de mediador per l'assoliment d'acords entre els propietaris privats i els gestors de les propostes.

Els espais van anar sent ocupats per diferents activitats. Per exemple, en l'edició del 2016 al carrer Parlament del barri de Sant Antoni es va rehabilitar un edifici per instal·lar-hi un espai de *coworking* per pimes i emprenedors socials i per activitats relacionades amb la innovació en l'urbanisme, deixant els baixos, amb accés a peu de carrer, per un equipament pel barri gestionat per l'associació de veïns i de comerciants, amb sales polivalentes i tallers. També es van rebre propostes destinades a afavorir la recuperació del petit negoci de proximitat. Per exemple en l'edició de 2017, en un local del carrer Robadors al Raval, es va organitzar una cooperativa, gestionada per comerciants que havien perdut el seu negoci anteriorment, per la compra-venda de productes procedents dels horts urbans ubicats a la zona, a més de materials relacionats. A més s'hi organitzen cursos i tallers en cooperació amb els gestors dels horts. En tots els casos les propostes van anar acompanyades d'una rehabilitació de l'espai que va comptar amb el suport econòmic de l'Ajuntament i la cooperació dels agents socials de l'entorn.

Balanç del Pla NO MÉS BUIT, 2020

En total el pla ha aconseguit recuperar 100 espais tancats i 35 espais oberts més (solars de titularitat pública i privada). Generant nous espais de relació i de cohesió social distribuïts per tota la ciutat, i que contempen diversitat de projectes ciutadans. S'han recuperat espais que havien estat font d'activitat però que estaven en procés de degradació, revertint un procés de transformació negativa del paisatge, per convertir-lo en una oportunitat gràcies a la implicació ciutadana. L'empoderament per part dels ciutadans respecte aquests espais ha estat el motiu i la causa de l'èxit de la estratègia, amb la que s'ha constatat un canvi cap a una societat activa i en favor del bé comú.

Gràcies a la recuperació de l'economia ha devallat el nombre d'espais buits. No obstant, encara existeixen a la ciutat de Barcelona més de 3.000 espais tancats i sense ús. Així mateix el canvi progressiu de la relació entre la societat i els espais fa que s'hagi aprovat una **continuitat del Pla NO MÉS BUITS**, segons l'últim referèndum ciutadà celebrat el passat novembre de 2020 per part de l'Ajuntament de Barcelona.

Més informació:

Pla BUITS. Ajuntament de Barcelona
Pla NO MÉS BUITS. Ajuntament de Barcelona

Irene Navarro

Barcelona, 2020

EL PARC AGRARI NATURAL DELS SECANS DE LLEIDA: LA CONSAGRACIÓ DEL CANAL SEGARRA-GARRIGUES

Vint anys després de l'inici de les obres de construcció del canal Segarra-Garrigues (2003), el Parc Agrari Natural dels Secans de Lleida (PANSLL) es reafirma com l'eina clau en el desenvolupament del territori català. Es tracta d'una figura de gestió discutida i acordada pels diferents actors territorials amb l'objectiu d'integrar el conjunt de demandes en competència i assegurar-ne la gestió multifuncional. Amb una extensió de poc més de 40.000 ha, el parc ha esdevingut el referent agroalimentari del país, s'afegeix al llistat comunitari de parcs amb connotació agrària i natural i aconsegueix el reconeixement social com a exemple de governança territorial.

El canal Segarra-Garrigues es va projectar amb l'objectiu de transformar en regadiu prop de 70.000 ha dels secans de Lleida i beneficiar poc més de 17.000 regants, a més de preveure l'aprofitament urbà per part d'alguns nuclis i indústries de la zona. Al llarg dels 85 km del traçat que unirà les sis comarques de la plana de Lleida però, la seva posada en marxa xocarà amb la figura de protecció de la Xarxa Natura 2000 i la delimitació de les Zones d'Especial Protecció per a les Aus (ZEPA). Amb l'objectiu de protegir la dotzena d'espècies estepàries identificades als secans de Lleida, el 2001 un grup d'entitats ecologistes denunciaran, davant del Tribunal de Luxemburg, l'afectació estepària del projecte de canal i la insuficient declaració de ZEPA. Seran necessàries tres ampliacions (2005, 2006 i 2009) respecte la delimitació de zones ZEPA inicial (2002) i l'exclusió del 60% (40.000 ha) de la superfície regable del canal així com un Pla de Gestió de cada àmbit ZEPA per tal que des d'instàncies europees s'arxivi la denúncia ecologista. Davant les dificultats per adaptar el canal a la nova situació, el 2013 el Consell Assessor per al Desenvolupament Sostenible (CADS) inclourà, en el seu informe sobre el futur del canal, la figura del Parc Agrari Natural dels Secans de Lleida (PANSLL) com l'alternativa necessària davant la baixa adhesió al reg del marge dret del canal i la desprotecció dels secans del marge esquerre.

La necessitat de gestionar els àmbits ZEPA del canal i de fer viable l'adaptació del projecte inicial a les exigències comunitàries impulsarà, deu anys després de l'inici de les obres de construcció del canal, les negociacions per promoure un parc agrari natural que integri les necessitats del sector agrícola i les demandes del discurs ecologista. Amb l'objectiu de definir les bases d'un futur acord, al llarg del 2014 se celebraran reunions periòdiques de caràcter informal entre els representants de la comunitat rural (els sindicats UP, JARC i ASAJA-AEALL així com la FCAC en representació del cooperativisme agrari); les associacions ecologistes (SEO/BirdLife, IPCENA, DEPANA i EGRELL) i una representació de la societat civil (Compromís per Lleida i Lleida Ambiental). A finals d'any s'assolirà un primer esborrany de la proposta d'acord que atorgarà al PANSLL la voluntat de resoldre el conflicte d'interessos entre parts discordants. Un cop presentada al Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural (DAAM), aquest la farà extensiva a la resta d'actors implicats en la gestió del canal (el conglomerat d'empreses Aigües del Segarra-Garrigues i la Comunitat de regants del Segarra-Garrigues). S'iniciarà així un procés de negociació entre les parts interessades i l'administració que serà recolzat des d'instàncies europees per tal de definir els punts d'acord i delimitar les discrepàncies que han condicionat l'evolució del canal. El DAAM assumirà el paper d'àrbitre en les negociacions que duraran prop de dos anys durant els quals seran notòries les valoracions públiques dels diferents actors implicats així com alguns exemples de confrontació directa entre el sector agrari i l'ecologista que suposaran l'abandó d'IPCENA de la discussió. El 12 de juliol del 2015 s'arribarà a un principi d'acord segons el qual el conjunt d'actors es comprometran a la constitució del PANSLL per tal de desencallar la gestió del marge esquerre del canal i afavorir el desenvolupament dels secans de Lleida des d'una vessant ambiental. A finals del 2016 s'anunciaran, per part del DAAM, les bases pressupostàries i els mecanismes de gestió del PANSLL de la mà d'una comissió de seguiment del procés que seguirà de prop el compliment de l'acord entre la comunitat rural i les associacions ambientalistes firmants. El 8 de març del 2017 la ciutat de Lleida acollirà la presentació pública del PANSLL de la mà del conseller d'agricultura, els firmants de l'acord i el supervisor europeu del procés de gestió de les ZEPA.

Transcorreguts sis anys des de l'aposta en ferm pel PANSLL, el mes de juliol de 2023, coincidint amb la celebració dels vint anys de la col·locació de la primera pedra del canal, la ciutat de Tàrraga acollirà el I Congrés internacional de PANS que comptarà amb un recull d'experiències europees i americanes similars a la pionera dels secans de Lleida. De fons, variables com el paper de la ruralitat i els secans en una dinàmica cada cop més urbana, la capacitat d'atracció turística dels àmbits de secà, la gestió de la sobirania agroalimentària des de l'agricultura mediterrània o el paper de la governança en la presa de decisions de dinàmiques complexes com el binomi secà-regadiu centraran el programa i debat de la jornada.

ANUARI TERRITORIAL DE CATALUNYA (2003-2013): "El canal Segarra-Garrigues".
http://territori.scot.cat/cat/notices/canal_segarra_garrigues_399.php

RICART, S. (2012): "Vers une gestion territoriale de l'irrigation? Le canal Segarra-Garrigues (Lleida, Catalogne)", dins ASPE, CH. (COORD.): De l'eau agricole à l'eau environnementale. Résistance et adaptation aux nouveaux enjeux de partage de l'eau en Méditerranée. Col·lecion Update Sciences & Technologies. Paris: Quae. Pp. 337-350.

Sandra Ricart Casadevall

XARXA AGRÀRIA 2020

El dia 5 de setembre de 2023, disset anys després de definir el mapa corresponent a la xarxa Natura 2000, el Govern de Catalunya aprova la proposta catalana de la xarxa Agrària 2020. Es tracta de la delimitació definitiva de les noves zones agràries d'especial protecció que des de fa dècades, i per motius d'interès general, social i d'estratègia alimentària, s'han anat definint a nivell regional, i que reclamen una gestió i aprofitament dels seus recursos naturals, econòmics i socials des d'una perspectiva territorial integradora.

La Directiva europea 15/93/CEE, d'Espais Agraris, elaborada amb el consens i recolzament de tota la societat com un clam per garantir la seguretat alimentària i la sostenibilitat ambiental, econòmica i social de les zones rurals de la Unió Europea, ja definia quatre eixos bàsics per a la seva correcta gestió: el manteniment i la conservació favorable de l'agricultura com a patrimoni que cal protegir i defensar; l'impuls de mesures/sistemes/instruments que inclouen exigències econòmiques, socials i culturals així com les definides des de les particularitats regionals i locals; la imposició de l'avaluació de les repercussions ambientals dels recursos naturals i humans que garanteixi la seva convivència harmònica i; finalment, l'impuls imprescindible de la participació pública en els processos de planificació territorial i d'ordenació urbana que afectin als espais agraris de la xarxa Agrària 2020.

La degradació contínua dels espais agraris, especialment d'aquells propers a les àrees metropolitanes; el degoteig en la pèrdua de sòl apte pel cultiu; la preocupació per la sostenibilitat alimentària i els conflictes per l'ús de la terra (aliments/biocombustibles) i dels seus recursos (aigua i sòl), constitueixen alguns dels esculls més problemàtics als quals ha de fer front la UE de manera immediata. Aquest instrument de dret comunitari, l'anomenada "Directiva dels Espais Agraris", beu d'antecedents com el Dictamen del CESE sobre Agricultura Periurbana (2004), de la proposta d'Agroterritori de la Llei d'Espais Agraris de Catalunya (2008) i de la Carta de l'Agricultura Periurbana (2010). Es tracta d'una presa de consciència de la precarietat territorial, social i ambiental d'aquests espais agraris per tal de posar damunt la taula la diversitat de funcions i serveis que l'agricultura desenvolupa per, al mateix temps, imposar-ne el seu reconeixement social, polític i administratiu així com la seva conservació i incorporació al procés urbà mitjançant el desenvolupament d'instruments de gestió del sòl. La Directiva estableix un marc comú per garantir el desenvolupament dinàmic i sostenible de l'agricultura d'interès comunitari i per això impulsa una xarxa agrària que delimita les zones agràries segons un conjunt d'indicadors socioambientals que evidencien característiques com l'estat de conservació ambiental, l'amenaça urbana, els canvis induïts cap a variables com la proximitat i la qualitat, el treball associatiu, la generació d'ocupació indirecta essencial pel territori rural, els vincles amb un turisme reduït i curós del paisatge, els serveis ambientals, etc. Aquestes variables són el resultat d'una anàlisi regional que també inclou, de manera paral·lela i donada la seva significació, les novetats de les darreres reformes de la Política Agrària Comunitària i el Pla de Desenvolupament Rural 2014-2020. Cada tres anys, les regions, que no els estats, hauran d'informar de les disposicions adoptades per tal d'aplicar aquesta Directiva a més d'ampliar la llista d'indicadors amb les característiques socioambientals més dinàmiques dels espais agraris europeus (pertànyer a un projecte de recerca, desenvolupar venda on-line, ser soci d'una cooperativa, ser present a les xarxes socials, crear ocupació, establir interaccions transversals: recerca-empresa-pagesia, etc.). Tot plegat obliga a una reflexió continuada, a un control i avaluació exhaustiu fruit de l'intercanvi d'erudició (a escala internacional) i de l'experiència d'espais com el Parc Agrari de Baix Llobregat que dècades abans ja gaudia d'un marc específic d'atenció i protecció que ha estat d'una gran vàlua a l'hora de definir les bases d'aquesta Directiva.

Quant a figures de protecció i gestió per a l'ordenació territorial i pel que fa referència al conjunt de la superfície de la xarxa Agrària 2020, aquesta és d'aplicació el règim del "sòl no urbanitzable" a escala municipal. En aquesta mateixa línia, se li aplicarà la "protecció especial" del planejament territorial que emana del Pla Territorial General de Catalunya i dels Criteris de Planejament i es derogarà el concepte d'"espais oberts" perquè confon i perpetua una estructura arcaica urbà/rural que no es correspon a la realitat agrària del territori català d'avui i que la societat reclama. La gestió agrària d'aquests espais emparats per la xarxa Agrària 2020, tal com defineix el Pla Sectorial Agrari aprovat el 2016 i que proposa una avaluació dels avenços cap a una major adaptació col·lectiva de la planificació, va encaminada al manteniment de les explotacions agràries que compatibilitzin l'activitat agrària amb la conservació dels valors naturals dels mosaics agroforestals. En aquest sentit, es potenciaran, conjuntament amb l'Administració, les eines imprescindibles perquè activitat, territori i teixit agrosocial conformin l'eix bàsic que asseguri la competitivitat de l'agricultura i garanteixi el model agroalimentari estratègic del qual emanen dos elements claus pel futur: ocupació i aliments.

Les comarques gironines són pioneres pel que fa a la revisió del seu planejament territorial i d'adequació a la Directiva d'Espais Agraris. Així ho demostra el fet que disposin d'una classificació dels espais agraris que conformaran la xarxa Agrària 2020 que està a punt de ser sotmesa a debat. Les cooperatives, les associacions de productors, els col·lectius agroalimentaris i els representants socials dels tots els àmbits rurals, més dinàmics que els de les ciutats des de la crisi del 2008, ja han lliurat els documents de reflexió i ja han introduït els elements pel debat per la darrera assemblea oberta d'aquest any 2023.

Anna Roca Torrent

aroca@agroterritori.org

URBANITZACIONS PERIURBANES DE VILANOVA I LA GELTRÚ

Avui en dia encara són moltes les urbanitzacions periurbanes assentades sobre sòl no urbanitzable i, per tant, no legalitzades; entenent el periurbà com un espai de transició entre la geografia rural i la geografia urbana. En aquest sentit, l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú decideix, amb l'objectiu d'abordar, entre d'altres, la situació de les urbanitzacions periurbanes ubicades al seu municipi, tirar endavant aquest any 2015 la revisió del Pla d'Ordenació Urbana Municipal (POUM).

El municipi de Vilanova i la Geltrú, com tants altres municipis de Catalunya, compta des de fa dècades amb una sèrie d'urbanitzacions assentades en sòl no urbanitzable periurbà procedents de parcel·lacions agrícoles construïdes als anys 60 i 70, les quals han derivat en barris infradotats i amb mancances de serveis bàsics i xarxes de sanejament. Gran part d'aquestes urbanitzacions són classificades en l'actual POUM, aprovat l'any 1981 i revisat l'any 2001, com a sòl no urbanitzable incompatible per a la seva transformació, és a dir, construccions il·legals sense les condicions per esdevenir sòl urbà, però que per les seves característiques podrien dotar-se dels serveis i infraestructures mínimes. La nova revisió per part de l'Ajuntament municipal de l'actual POUM pretén, entre d'altres, donar solució a la situació de no legalitat d'aquestes urbanitzacions, amb la participació de les associacions de veïns, les quals representen un paper de molta importància en aquests processos.

Assentament de les urbanitzacions periurbanes

Durant la dècada entre 1960 i 1970, el que havia estat en un primer moment un sector dedicat a petits horts d'ús privat a les zones perifèriques de Vilanova i la Geltrú, va ser habilitat pels seus propietaris com a habitatges estables de primera i segona residència. L'auge de l'economia a partir de mitjans de la dècada de 1960 va impulsar la participació del sector privat a intensificar la construcció i un augment de les pràctiques abusives.

Actuacions realitzades durant les últimes dècades

Des de l'aprovació del POUM l'any 1981, tan sols han estat dos els processos que s'han endegat per incorporar algunes d'aquestes urbanitzacions a sòl urbà: la urbanització de la Collada-Els Sis Camins i la urbanització del Fondo Somella, en ambdós casos gràcies bona part a la pressió de les associacions de veïns de les urbanitzacions. Tant la urbanització de la Collada-Els Sis Camins com la del Fondo Somella van ser qualificats com a sòl urbanitzable en la revisió del POUM de l'any 2001.

L'any 1992 l'Ajuntament municipal va realitzar un estudi de les urbanitzacions marginals on es definia que, a data de 1992, existien 35 nuclis marginals a les perifèries de Vilanova amb una superfície total de 219,88 Ha i 2.224 parcel·les. L'estudi classificava aquestes urbanitzacions per grau de qualificació, segons les possibilitats majors o menors que tenia cada nucli en quant a la seva integració a la trama suburbana (grau 1), a la seva congelació (grau 2) o a la seva desaparició física (grau 3). La revisió del POUM l'any 2001 analitzava, per cada grau, possibles directrius a seguir:

- *Parcel·lacions de grau 1:* àrees d'actuació autònoma on es potencia la seva activitat residencial.
- *Parcel·lacions de grau 2:* àrees de rehabilitació integral on es plantegen operacions de recuperació conjunta, ja que en alguns casos tenen tendència a conformar sectors marginals de qualitat mitja-baixa i altres més qualificats que afecten sòl d'interès natural i paisatgístic.

- *Parcel·lacions de grau 3*: àrees de substitució, zones de marcat caràcter marginal on es promou la seva desaparició annexant-les a urbanitzacions de grau 1 o 2, en funció de la seva proximitat, formant polígons continus o discontinus.

Tot i així, cal tenir en compte que les requalificacions del sòl no solucionen un problema de dotacions de serveis bàsics i de distància entre les altres urbanitzacions i amb el nucli urbà. Un problema que en el seu dia es va estudiar en la revisió del POUM del 2001 però que caldria revisar novament.

L'any 2001, tècnics de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú van dur a terme un segon estudi de les urbanitzacions marginals del municipi amb la intenció de fer-ne un seguiment i una valoració del seu estat. Segons aquest estudi, l'any 2001 les condicions de precarietat d'aquestes urbanitzacions marginals continuaven persistint: no tenien serveis ni equipaments comunitaris, les vies internes eren sense asfaltar, el servei elèctric (allà on existia) era aeri i molt precari, no hi havia clavegueram sinó fosses sèptiques, l'aigua es recollia en pous o dipòsits d'aigua de pluja, etc.

Mapa 1. Classificació del sòl d'acord amb la Revisió del Pla general d'ordenació any 2001. Font: Mapa urbanístic de Catalunya, Dept. de Territori i Sostenibilitat

Situació actual i previsió de revisió del POUM

Des de la revisió del POUM l'any 2001 fins a l'actualitat, l'Ajuntament s'ha centrat a finalitzar les obres d'urbanització de Fondo Somella, així com a potenciar els aspectes relacionats amb serveis socials per a les diferents urbanitzacions. A nivell urbanístic pràcticament no s'ha executat cap actuació al respecte.

Passats 14 anys des de l'última revisió del POUM és el moment d'analitzar l'evolució de la ciutat i de les urbanitzacions periurbanes al llarg d'aquests anys, reflexionant sobre la seva gestió i establint noves directrius. Així mateix, a més de la revisió del POUM, també es durà a terme la redacció d'un tercer estudi de les urbanitzacions marginals per valorar-ne el seu estat i poder-hi actuar en conseqüència. A partir de la nova revisió del POUM es definirà el full de ruta a seguir en quant a la gestió de la problemàtica de les urbanitzacions periurbanes i s'actuarà en conseqüència mitjançant la redacció d'instruments urbanístics com plans parcials i plans especials, entre d'altres.

Més informació:

http://www.vilanova.cat/html/tema/urbanisme_i_habitatge/pgou.html

Maria del Mar Ruiz Arandes

CONSECUENCIA DE LOS PLANES DE INTERVENCIÓN URBANA MULTISECTORIAL EN EL TERRITORIO CATALÁN. 2013 -2023. REFLEXIONES SOBRE UNA DÉCADA

Consolidación de los Planes de Intervención Urbana Multisectorial, con un objetivo de ciudad como servicio para todos, frente a la ciudad como negocio para pocos, basada en intervenciones mínimas de máximo impacto, con consecuencias como el fin del desarrollo físico y territorial de los municipios, el desmantelamiento con gestión de residuos de construcciones y urbanizaciones y la prohibición de edificación de nueva planta.

La política urbana y territorial de la década comprendida entre el 2013 y el 2023, se ha caracterizado por grandes cambios en la concepción del urbanismo. Los tradicionales instrumentos de planeamiento, como simples garantes de usos y propiedad del suelo, fueron sustituidos por los ya consolidados *Planes de Intervención Urbana Multisectorial*, donde prima la **ciudad como servicio** para todos, frente a la **ciudad como negocio** para pocos.

Este cambio supuso la implantación de nuevos modos de aproximación a la ciudad: mediante el análisis de diversas realidades y necesidades urbanas y sociales; con acciones de reparación, cuidado y especial atención a las pre-existencias y al mantenimiento de lo heredado; haciendo hincapié en la **intervención mínima de máximo impacto**, con objetivos de desarrollo y progreso cívicos sin crecimiento y la anteposición de la imprescindible búsqueda de la re-definida sostenibilidad.

En la actualidad no cabe pensar un plan que comience sobre papel en blanco, surgen tras una necesidad de intervención demandada por el resultado de analíticas, realizadas con apoyo de procesos de participación ciudadana y de las nuevas tecnologías, e interpretadas de manera contrastada y certera por parte de los profesionales y técnicos desde las distintas áreas.

Terminó la creación de ciudad con la histórica dicotomía entre la arquitectura y el espacio reservado en el plan para esta. Todo cobró unidad al establecerse los anteriormente mencionados *Planes de Intervención Urbana Multisectorial* para la mejora y recuperación social, cultural, ambiental y física del entorno, a través de acciones transversales de identificación, análisis y actuación, bajo la premisa de intervención de No Construcción, Minimización, Reutilización y Desmantelamiento.

Las consecuencias del nuevo Planeamiento aplicado en el territorio catalán durante esta década ha dado como resultado: el fin del desarrollo físico y territorial de los municipios, en porcentajes mayores a un 10% de su población o de su superficie construida; el desmantelamiento con gestión de residuos de la totalidad de construcciones y urbanizaciones ilegales, la reutilización de estructuras abandonadas para nuevos usos; y como aparece en el nuevo informe sobre **Política de Vivienda de los Estados miembros de la Unión Europea**, la prohibición de edificación de nueva planta hasta que no se reutilice o se produzca la ocupación efectiva de al menos un 90% del parque de viviendas y patrimonio existente.

En el caso concreto del total del territorio peninsular que arrancaba, según datos de 2010, con más tres millones de viviendas vacías, un millón más sin vender, innumerables nuevos edificios - públicos y privados- sin uso real y un enorme patrimonio de edificios singulares sin valor o contenido, estas nuevas políticas han tenido un impacto especialmente favorable. La reactivación de lo existente, ubicado en la mayoría de las ocasiones en centros históricos o cascos urbanos, ha rejuvenecido las ciudades, aportando utilidad y diversidad de un modo mucho más sostenible. Este re-pensar con un nuevo enfoque ha activado sectores olvidados y ha generado tanto innovadoras industrias como el resurgir de antiguos oficios.

Lo que en principio parecía un estricto modelo de difícil cumplimiento ha derivado en el planteamiento de nuevas vías para re-hacer la ciudad por parte de los agentes implicados, con interdependencia de los **procesos ciudadanos participativos**. Hoy en día el territorio catalán, donde el plan ha pautado diversas intervenciones, es ejemplo de los beneficios y las mejoras de estas actuaciones urbanas que han abandonado la ciudad especulativa en pos de una ciudad comunitaria y civilizada.

Verónica Sánchez
Alejandro del Castillo
n'UNDO

ES CREA EL NOU OBSERVATORI DE LA SOSTENIBILITAT DE LA CONSTRUCCIÓ

Després de molts anys de reivindicació del sector, el President de Catalunya ha anunciat la creació de l'Observatori de la Sostenibilitat de la Construcció amb l'objectiu final de poder col·laborar en l'establiment de les bases que definiran la nova llei de gestió dels recursos de Catalunya que es preveu aprovar l'any 2023.

Aquest anunci arriba després d'un important pacte entre els diferents agents del sector: universitats, col·legis professionals, associacions empresarials i industrials, administracions, etc. Tots ells s'han compromès a dotar a l'Observatori amb un finançament anual mínim de 10 milions d'euros.

La voluntat d'aquest nou ens és fer un pas endavant respecte el ja assolit repte dels edificis NZEB (*edificis de consum d'energia nul*), desenvolupant els estudis necessaris de caràcter social, tècnic, ambiental i econòmic per establir les bases d'un nou model edificatori basat en el tancament dels cicles materials. És a dir, en ser capaços com a societat de reconvertir tots els residus que emetem a l'aire, a l'aigua i al sol, en recursos altra vegada. El concepte de residu i recurs s'unifica. Més ben dit, el de residu desapareix. Tot ha de ser aprofitable, reutilitzable, reciclable.

A partir de l'any 2020 els edificis, a banda d'haver d'utilitzar-se sense consumir energia ni emetre CO₂, tan sols es podran construir amb els residus que genera la pròpia societat catalana o amb materials reciclats i reciclables, ja sigui a través de la indústria o de la mateixa biosfera (materials biodegradables). A més, aquest nous edificis hauran de generar un excedent d'energia que permeti compensar al llarg del seu cicle de vida l'energia invertida en extreure, manipular i gestionar els recursos i els residus emprats per construir-los.

L'Observatori estarà format per un equip fix de 10 persones entre investigadors i personal administratiu. Les seves tasques principals seran definir aquest nou model i encarregar i supervisar els estudis específics a d'altres equips de recerca.

Aquest nou model del sector de la construcció ha de servir de base per a que d'altres sectors estableixin el seu propi model i, així, poder establir l'any 2023 la nova Llei de gestió de residus de Catalunya.

Tal com destaca el Conseller de Medi Ambient, "*ens trobem davant un repte molt important cap a una societat que torni a conviure amb el medi, però que gràcies a aquest pacte social, podrem assolir*".

Societat Orgànica

5 de juny de 2015

PODER LOCAL.
L'ASSEMBLEA D'ALCALDES DE CATALUNYA ES REUNEIX, DIUMENGE
19 DE MARÇ DEL 2023, EN LA SEVA ASSEMBLEA ANUAL A POBLET

En mig de grans interrogants sobre quins seràn els poders i competències dels estats en l'Europa reforçada sorgida de la gran crisi de començaments de segle, els alcaldes catalans es reuniran en la seva Assemblea anual per avançar en el que vol ser el seu primer gran pla d'actuació conjunta pel període 2025-2030. No ha estat fàcil arribar aquí. Després de la seva constitució ara ja fa uns quants anys, l'Assemblea de Poders Locals de Catalunya (APLOC) ha anat fent-se forta, recuperant capacitats d'acció i de proposta en moments molts difícils tant per la crisi dels Estats-nació, com per les dificultats en que s'han anat trobant els les instàncies de goven intermèdies, com les que ha representat la Generalitat de Catalunya.

La globalització, com bé sabem, ha anat augmentant la seva capacitat de doblegar els poders nacionals i el nivells d'endeutament dels estats, els condiona de manera molt significativa. Els poders locals, malgrat les seves limitacions, mantenen una base sòlida de taxació, no fonamentada en les persones físiques o jurídiques, com en els casos del impost sobre la renda o els impostos sobre beneficis empresarials, sino sobre els edificis. I aquests són més difícils d'amagar, camuflar o situar en paraïsos fiscals. Els ajuntaments que millor han treballat, han estat capaços de mantenir la seva presència significativa en les necessitats quotidianes de la gent, i poc a poc han anat assumint un paper central els temes que afecten al desenvolupament territorial i social. Allo que fa només deu anys sonava a fantasia, com les iniciatives de "Territoris Serens" o de "Cities in Transition", són ara experiències que serveixen de pauta per moltes ciutats del món, i també de Catalunya. En joc està la capacitat de reduir la dependència cap a l'exterior de les nostres ciutats i pobles, en temes com l'energia, la producció i el consum, i fer-ho augmentant la capacitat d'estar connectats amb el món en tot moment, aprenent dels encerts i errors propis i aliens.

L'APLOC està en permanent contacte amb "Eurocities" i amb United Cities and Local Governments (UCLG), per tal de seguir impulsant el moviment global de ciutats que busquen donar una sortida global i local als greus problemes de subsistència social i de sostenibilitat ambiental en els que estem immersos des de la crisi sistèmica iniciada als anys 2007 i 2008. Aquest canvi d'època en el que estem immersos, genera la necessitat d'innovar, reforçant les capacitats autònomes de les comunitats per encarar els reptes col·lectius, dins d'una nova manera d'entendre el que és públic. Una esfera pública que ara ja sabem que no s'esgota en les institucions representatives.

L'Assemblea d'alcaldes de Catalunya del 19 de març d'enguany, comptarà amb la presència significativa del catedràtic de Ciència Política de la City University of New York, i autor del llibre "If Mayors Ruled the World. Dysfunctional Nations, Rising Cities" (Yale University Press, 2013), que fa molts anys va significar un punt d'inflexió significatiu sobre el futur de les ciutats en un món globalitzat. Barber pronunciarà la conferència inaugural, sota el títol: "Bottom-Up Democracy and the Road to Interdependence". S'espera que la intervenció de Barber contribueixi a reforçar el moviment català d'alcaldes, que ja va ser significatiu en el procés en part no reït del "dret a decidir" iniciat ara fa deu anys. Les ciutats catalanes han anat configurant un moviment regional i metropolità que ha renovat des de bases més sòlides i concretes la reivindicació de sobirania, i ha aconseguit generar dinàmiques de relació sòlides treballant des dels problemes concrets que afecten als ciutadans.

La gran tasca d'aquesta reunió d'APLOC serà posar les bases del Pla conjunt de governança del territori català, contribuint des de baix a que les febleses del govern català i les encara migrades potencialitats del govern europeu, puguin ser contrapesades positivament des de l'esfera local. Alguns principis generals van destil·lant-se: reforçament de l'àmbit públic entès com a responsabilitat col·lectiva; una idea de democràcia com a justícia i igualtat i no només com a regles de joc; i una clara acceptació de la interdependència com a requisit de relació entre poders per tal de poder encarar els grans reptes del present. Caldrà així mateix, anar avançant

en el mapa de la producció distribuïda i cooperativa, en el reforçament de les xarxes de consum social i local, en la coordinació i intercanvi de les monedes locals, i en la consolidació dels sistemes energètics i de mobilitat que han anat sorgint des de la innovació social. Cal recordar que l'APLOC podrà ser seguida en streaming gràcies a la gran tasca de suport de Güifi-Net. Els àpats seràn servits per la xarxa de cooperatives de les comarques veïnes.

Joan Subirats

S'APROVA L'AVANTPROJECTE DE LLEI DE VIES PECUÀRIES DE CATALUNYA

S'aprova l'avantprojecte de Llei de vies pecuàries de Catalunya que adaptarà la legislació estatal sobre els camins ramaders a les necessitats territorials catalanes. La xarxa de camins ramaders, de titularitat pública, constitueix un patrimoni sociocultural que cal preservar.

La Generalitat de Catalunya ha aprovat durant el mes d'octubre l'avantprojecte de la nova Llei de Vies Pecuàries de Catalunya que pretén adaptar la legislació estatal sobre la matèria a les peculiaritats territorials catalanes.

Els antecedents legislatius

La Llei que fins al moment era l'única que emparava les vies pecuàries (camins ramaders) a Catalunya és la **Llei 3/1995 de març de vies pecuàries** que estableix la legislació bàsica i el règim jurídic de les vies pecuàries a l'Estat espanyol. En el seu títol preliminar, la Llei estableix que:

“Les vies pecuàries son bens de domini públic de les Comunitats Autònomes i, en conseqüència, inalienables, imprescriptibles i inembargables”.

Aquesta Llei de 1995, poc desenvolupada a Catalunya fins al moment, defineix clarament les finalitats que persegueix¹ i les potestats administratives² que tenen les comunitats autònomes sobre les vies pecuàries que transcorren pel seu territori.

A més a més, L'Estatut d'Autonomia de Catalunya del 2006 estableix en el seu article 116, referent a l'agricultura, la ramaderia i els aprofitaments forestals, que la Generalitat de Catalunya té competència exclusiva, entre altres, sobre les vies pecuàries i les pastures, d'acord amb allò que disposa l'article 149.1.13 i 16 de la Constitució Espanyola.

Els motius que impulsen aquesta nova Llei

Amb l'elaboració de la nova Llei de Vies Pecuàries la Generalitat de Catalunya pretén donar resposta a diverses demandes realitzades des de fa 20 anys des de diferents àmbits socials que no és altre que reconèixer i protegir el patrimoni cultural, històric, arquitectònic, paisatgístic i ecològic que representen aquests camins. Bàsicament, el sector ramader, el sector turístic i

¹ Llei 3/1995 de març de vies pecuàries, “Art 3. Finalitats. 1. L'actuació de les comunitats autònomes sobre els camins ramaders perseguirà les següents finalitats: a) Regular l'ús de les vies pecuàries d'acord amb la normativa bàsica estatal. b) Exercir les potestats administratives en defensa de la integritat de les vies pecuàries. c) Garantir l'ús públic de les mateixes tant quan serveixin per a facilitar el trànsit ramader com quan s'adscriuin a altres usos compatibles o complementaris. d) Assegurar l'adequada conservació de les vies pecuàries, així com d'altres elements ambientals o culturalment valuosos, directament vinculats a elles, mitjançant l'adopció de les mesures de protecció i restauració necessàries. 2. Per tal de cooperar amb les Comunitats Autònomes en l'assegurament de la integritat i adequada conservació del domini públic de les vies pecuàries, el Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació podrà instrumentar ajuts econòmics i prestar assistència tècnica per a la realització de totes les accions que redunden en la consecució d'aquesta finalitat”.

² Llei 3/1995 de març de vies pecuàries, “Art 5. Conservació i defensa dels camins ramaders. Correspon a les comunitats autònomes, respecte dels camins ramaders: a) El dret i el deure d'investigar la situació dels terrenys que es presumeixin pertanyents a les vies pecuàries. b) La classificació. c) La delimitació. d) L'amollonament. e) La desafectació. f) Qualsevol altre acte relacionat amb les mateixes”.

“Art 6. Creació, ampliació i restabliment. La creació, ampliació i establiment de les vies pecuàries correspon a les comunitats autònomes en els seus respectius àmbits territorials. Aquestes actuacions duen aparellades la declaració d'utilitat pública a efectes expropiadors dels béns i drets afectats”.

diverses entitats socials adherides al territori han fet esment en diverses ocasions que el problema de les vies pecuàries a Catalunya no és, per una banda, d'empara legislativa sinó d'adaptació d'aquesta legislació a la realitat catalana, i per l'altra, de procediment administratiu en l'execució de la mateixa.

Pel que fa a la cobertura legislativa, la Llei estatal ja defineix amb detall que cal fer amb les vies pecuàries i té un elevat grau de consens del sector ramader i social. La problemàtica concreta és que aquesta Llei es basa, principalment, amb el model de camí ramader (camí ral o reial) de les planes de castella, territori eminentment pla, i es fa de difícil adaptació a la realitat catalana, molt heterogènia pel que fa al relleu i amb una activitat transhumant cada cop més afeblida. El problema principal rau en les mides mínimes d'amplada que la Llei estatal exigeix per la classificació dels camins ramaders, massa amples per la majoria de zones catalanes, tenint en compte la realitat econòmica actual del sector ramader i l'activitat agrària que s'hi desenvolupa, i en l'autorització d'usos complementaris en aquesta xarxa de camins, que defineix de manera genèrica³.

La futura Llei catalana de vies pecuàries definirà clarament, i de manera adaptada a la peculiaritat catalana, les característiques dels camins ramaders a Catalunya. A més a més abordarà de manera transversal i integral la regulació de la multifuncionalitat d'aquesta xarxa de camins de propietat pública.

Ramat pasturant a la Vall d'Aran. Foto: Eduard Trepal.

Pel que fa als procediments administratius de desplegament de la Llei estatal a Catalunya la problemàtica recau principalment en la gestió de la classificació d'aquests camins. Els processos classificatoris de les vies pecuàries (identificació, inventariat, fitament...), fins al moment, s'endeguen a demanda de l'administració local i per tant no disposen d'un ordre territorial i una prioritització de classificació. La feina realitzada fins la data d'avui és una feina atomitzada arreu del territori català.

El que ha avançat el govern de la Generalitat en l'anunci de l'aprovació de l'avantprojecte de Llei de vies pecuàries catalana és que el procediment de classificació disposarà d'un pla de prioritització que definirà les zones per on és més urgent començar la classificació dels camins ramaders en funció de l'estat en el que es troben, les fons orals disponibles, la cartografia i les incidències amb altres infraestructures territorials (xarxes viàries, infraestructures de regadiu...). Amb aquesta mesura la Generalitat pretén quantificar i planificar en el temps la classificació, i per tant el reconeixement com a sòl de titularitat pública, la xarxa de vies pecuàries catalana.

³ Existeixen a l'Estat Espanyol altres lleis autonòmiques que adapten la legislació general a la regional. És el cas, per exemple, de la Comunidad Foral de Navarra que disposa de la *La Ley Foral 19/1997, de 15 diciembre, de vías pecuàries* (<http://www.boe.es/boe/dias/1998/02/10/pdfs/A04628-04632.pdf>)

De que estem parlant? La transhumància i les vies pecuàries.

Definirem breument la transhumància i les vies pecuàries amb la intenció d'aportar informació bàsica a la comprensió de la futura Llei de vies pecuàries catalana.

La transhumància és el pastoreig estacional que consisteix en el desplaçament de ramats de bestiar d'una regió a una altra a la recerca de pastures d'hivern i d'estiu (normalment és el desplaçament entre zones planeres i zones de muntanya). Les vies pecuàries són els camins per on es desenvolupa l'activitat transhumant. Els ramats de bestiar tenen el dret de transitar lliurement per aquests camins, tant en desplaçaments de caire local (diaris o transtermitans), com en desplaçaments de caire regional (transhumants).

Mapa dels eixos principals dels camins ramaders de Catalunya.

A Catalunya la xarxa de vies pecuàries s'estima que podria arribar als 20.000 quilometres lineals, formant una quinzena de camins principals, seguits per una malla molt extensa de braços secundaris.

Més informació:

www.transhumancia.cat

[Mapa: Camins ramaders. Eixos principals.](#)

Eduard Trepà i Deltell
Geògraf

20 de novembre de 2015

ACTIVANT RECURSOS URBANS

La manera en la hem entès les polítiques locals i la manera en el que s'han desenvolupat els creixement urbanístics han deixat un mapa d'espais buits, abandonats i obsolets. Davant d'aquesta situació territorial la ciutadania demanda solucions capaces de respondre a les seves necessitats més immediates. Una generació nova d'instruments urbanístics que aposten per una implicació urbana i transversal estan començant a dinamitzar les ciutats des dels seus espais vacants, així moltes administracions han impulsat el Pla Traçat Efímer, un instrument de gestió de possibilitats des de l'activació dels buits urbans, comencen ja a recollir els seus fruits.

Catalunya viu avui una nova era en la planificació urbanística. El territori és un suport finit i les possibilitats del sòl urbanitzable i els corresponents plans parcials es troben en un moment delicat, en el qual és necessària una avaluació del sòl urbà consolidat abans de seguir consumint el nostre territori. Les ciutats s'han anat omplint d'espais vacants o abandonats esperant temps més oportuns per executar els usos que el planejament vigent els hi reservava. El model de desenvolupament urbà de la última dècada ha demostrat ser insostenible en tots els aspectes: l'econòmic, el social i el mediambiental. Aquest procés expansiu i descontrolat ha accentuat els desequilibris y ha deixat una infinitat de ruïnes distribuïdes per tot el país. Espais, que independentment de la seva titularitat es troben privats de funció en un moment en el que, irònicament, hi ha molts ciutadans privats d'espais.

Davant aquesta situació i des de l'experiència de l'arribada a vegades a destemps de l'urbanisme es planteja el Pla Traçat Efímer. Es tracta d'un instrument urbanístic de nova generació, conegut com [PtE] capaç de donar resposta a les necessitats d'ús que la ciutadania reclama a partir de la protocol·lització de reprogramació d'espais buits urbans. Una aposta transversal capaç de sintetitzar dinàmiques i ritmes diferents, així com superar el mapa administratiu tradicional.

Diferents administracions del territori han impulsat ja el [PtE] generant així noves possibilitats d'usos als espais buits, agilitzant els processos per tal d'acomodar-los a unes velocitats més afins a la realitat social i econòmica actual. El benestar està passant de ser una reivindicació global per convertir-se cada vegada més en una demanda personal i comunitària, articulada al voltant de la vida quotidiana i des dels espais de proximitat, i aquest Pla està essent capaç de facilitar l'activació d'espais per donar resposta a les necessitats ciutadanes més immediates.. L'espai urbà es transforma a partir de les pràctiques que hi desenvolupen els seus habitants, atorgant-li un ús concret en qualsevol determinat moment i el [PtE] aconsegueix, en aquest sentit, agilitzar aquest processos i empoderar als ciutadans que ja estan participant-hi activament. Aquest projecte està generant situacions i oportunitats des del punt de vista i els interessos dels ciutadans, des de la proximitat dels seus espais més immediats i defèn des dels seus orígens el que deia Harvey a Social Justice and Thecity quan afirmava que "qualsevol estratègia que desitgi tenir èxit ha de tenir present que la forma espacial i els processos socials són diferents maneres de pensar una mateixa cosa".

A Barcelona, en concret, on cohabiten edificis buits o obsolets, solars sense edificar, mitgeres al descobert, espais interbloc, marges d'infraestructures oblidats ha començat una tasca de reprogramació intensa d'aquests espais a partir de les necessitats requerides i mitjançant una successió d'intervencions artístiques capaces de resoldre conflictes urbans, respondre a necessitats ciutadanes o simplement, fer de la ciutat un espai expositiu, pedagògic i cultural.

Moltes de les pràctiques que es plantegen en un primer moment no estan codificades pel planejament tradicional, però la manera d'implicar als ciutadans en la seva gestió, i per tant garantir la seva continuïtat passa per normalitzar-les. Per això l'òrgan de gestió que desenvolupa el [PtE] s'ha encarregat de desenvolupar amb molta cura un mar jurídic que faciliti les relacions entre propietaris, particulars, administracions públiques i grups de ciutadans que vulguin reactivar un espai.

Els resultats de l'aplicació del [PtE], en diferents àmbit urbans, comencen a fer-se visibles en forma de millora de l'entorn dels espais prèviament abandonats. També es fa palès l'enfortiment de les relacions entre els ciutadans implicats i s'observa un avanç cap a la cohesió social dels barris més afectats per la falta d'activitats en els espais, que començava a ser un problema social. Els veïns d'aquestes ciutats que han decidit apostar per aquestes noves eines de planejament, com el [PtE] estan descobrint com deia Signorelli que "en la condició urbana el control d'un recurs es torna font de poder" i aposten per la cessió de poder envers al ciutadà, per aconseguir així una societat autònoma i col·lectiva.

Adreces interessants:

www.increasis.org

www.destiempourbano.com

Mireia Valls i Elia Hernando

DestiempoUrbano

EL PRIORAT ACULL EL PRIMER FÒRUM DE PAISATGES CULTURALS AGRÍCOLES DE LA MEDITERRÀNIA

Aquest fòrum internacional, la primera edició del qual tindrà lloc del 6 a l'11 de juny del 2017 té com a finalitat posar en comú les experiències en matèria de gestió i valorització dels paisatges agraris, i tot allò que s'hi relaciona, que s'estan duent a terme a les regions de la Mediterrània, per tal de posar les bases d'una col·laboració real i efectiva entre les comunitats dels territoris implicats. Per altra banda, aquesta iniciativa s'emmarca en el projecte de la UNESCO i la FAO de reconeixement dels Sistemes Enginyosos del Patrimoni Agrícola Mundial i dels diversos programes de revalorització dels espais rurals que en l'àmbit europeu s'han encetat els darrers anys.

Per a tota la comunitat prioratina, l'any 2017 és un any d'aniversari, ja que s'acompleixen el deu anys de l'inici del camí de gestació de la candidatura "Priorat-Montsant-Siurana, paisatge cultural agrícola de la muntanya mediterrània" a la Llista del Patrimoni Mundial. Durant els anys del procés de candidatura a la UNESCO, les iniciatives encaminades a establir xarxes de cooperació entre territoris i els respectius experts en temes de gestió de paisatge i en temes de desenvolupament rural basat en recursos endògens, han estat i són una constant. Aquestes experiències, d'una banda han ajudat a enriquir els plantejaments de la candidatura entesa com a un procés de coneixement i reconeixement a escales diverses dels valors i potencialitats propis. I, per altra banda, han permès aconseguir les implicacions necessàries dels agents del territori i del país per dur a bon terme tot el procés iniciat farà ja una dècada.

En l'organització d'aquesta trobada del fòrum al Priorat si han implicat en primer terme les entitats ciutadanes relacionades amb la candidatura a paisatge cultural, aglutinades a l'associació PRIORITAT (els consells reguladors de les denominacions d'origen, el sindicat Unió de Pagesos, cellers, molins, cooperatives, etc) així com les institucions locals i comarcals i aquelles d'àmbit més general que, les unes i les altres, formen part de la Comissió de Seguiment de la Carta del Paisatge del Priorat, ens que aglutina i coordina les actuacions de gestió i valorització del paisatge cultural agrícola de la nostra comarca des de l'any 2013.

Aquesta convocatòria representa la formalització d'una proposta considerada estratègicament fonamental per donar sentit al reconeixement d'un paisatge agrícola. I a la vegada pretén encetar un camí potencialment generador de propostes i de plantejaments enraonats de cara a articular polítiques adequades per als territoris agraris de la Mediterrània.

Aquest Fòrum ha de ser, doncs, la posada en comú de les trobades sectorials i territorials fetes durant el primer semestre de l'any 2017 a cadascun dels territoris participants, de totes les ribes de la Mediterrània, tant de regions costaneres com de regions d'interior.

El Fòrum, pel que fa a la seua celebració presencial es planteja amb una periodicitat bianual i serà itinerant en la seua localització. Amb tot, en aquesta primera trobada es preveu implementar el treball en xarxa virtual, per tal que tant la informació com l'intercanvi d'experiències de tot tipus siguin dinàmics i constants entre trobada i trobada. Es tracta de rendibilitzar les eines virtuals al servei d'uns plantejaments que no renuncien, però, a l'intercanvi real, bàsic per al manteniment de l'esperit inherent a les societats agràries del nostre àmbit cultural.

Temàticament el Fòrum s'organitza en sis grans eixos que, al seu torn, presenten blocs més detallats per tal que es pugi treballar al màxim possible amb els sectors implicats en cadascun d'ells de manera directa.

Aquests grans eixos són:

- Dinàmiques paisatgístiques, evolució o substitució (urbanisme, infraestructures, comunicació...)
- Models agrícoles existents i emergents, reptes i riscos (intensiu VS extensiu, agricultura integrada, ecològica...)
- Paisatges alimentaris, mosaic vs monocultiu (riquesa i diversitat VS uniformització i estandardització, etc.)

- Ecologia del medi, adaptació o enfrontament (canvi climàtic, aigua, ...)
- El patrimoni immaterial, identitat i referents propis i compartits (sabers relacionats amb la practica agrícola, cuina i dieta mediterrània, tradicions, oficis, art i literatura, singularitats enriquidores...)
- Paisatge agraris altres activitats, complementarietats i incompatibilitats (indústries agroalimentàries, comercialització, altres indústries, turisme de natura, etc.)

Per als treballs previs que s'han desenvolupar a cada territori participant, aquesta tardor s'han creat equips mixtos (públic + privat + experts) que han de garantir els enfocaments creuats en cada cas per tal que les conclusions a les que es pugui arribar tinguin la força necessària per esdevenir referents a l'hora d'aplicar polítiques sectorials (agràries, territorials, culturals) en cadascun dels territoris esmentats i a la Mediterrània en conjunt.

Enllaços relacionats:

- www.prioritat.org
- <http://www.consensus.cat/priorat/>
- http://www.icomos.org/18thapril/2010/18_April_2010_Agricultural%20Heritage_Esp_20100323.pdf
- <http://www.revistaambienta.es/WebAmbienta/marm/Dinamicas/secciones/articulos/Parviz.htm>
- <http://cvc.cervantes.es/obref/atlas/cat/mediterraneo/default.htm>

Roser Vernet Anguera
PRIORITAT

MODEL AGRARI CATALÀ I PAC. TENDÈNCIES DE FUTUR

Deu anys d'evolució de les estructures agràries son molt poc, de fet son quasi res a no ser que un accident extern important canviï la dinàmica. Si no hi un conflicte bèl·lic, ni una catàstrofe natural important, ni una crisi financera global no es previsible cap mutació de rellevància entre 2013-23, però la tendència cap a on es mou la nostra societat si que es perceptible.

El món europeu civilitat, en el qual ens hem acostumat a viure, avança ràpidament a la desigualtat. La classe mitjana, aquella que es el nostre referent, es veu subsumida per la descomposició de l'estat del benestar, per la globalització del mercat de treball que ha comportat una oferta il·limitada de mà d'obra i per l'ogre financer. La desigualtat es manifestarà en totes i cada una de les polítiques i en la distribució de l'espai. El territori tendirà a diferenciar-se. El rics no volen trobar-se amb la lletjor de la misèria i el pobres han de ser reduïts a ghettos. En aquesta diferenciació de l'espai son previsible moviments que afectin a la propietat de la terra i al model agrari.

Al meu entendre l'agricultura 1/10.000 no entra en l'agenda del futur català, hi ha zones molt més apropiades en molts recones del món menys sotmesos a la pressió de la urbanització i del turisme. Serà l'agricultura de petita escala la que es mantindrà amb un doble enfocament: d'una banda com a oferent de productes frescos i de proximitat orientats al mercat dels benestants i de les ocasions especials i d'altra una agricultura d'autoconsum per aquells que no arribin a final de mes.

Els agricultors professionals que constituïen el prototipus dels sindicats agraris tenen poc espai en un mercat mundial cada vegada més obert per acords bilaterals i multilaterals i al impacte de les legislacions europees que els omplen de restriccions per la realització de la producció agrícola i ramadera.

Com hem vist a les darreres reformes, la Política agrària comuna (PAC) esta mantenint un important pressupost públic, però ha desarticulat els instruments de política agrària per a convertir-se en una mera política de transferència de rendes a favor dels propietaris de la terra. Aquesta reorientació exigeix encabir l'agricultura dins un vestit "verd" com a font de legitimització social. El "verd" esta en consonància amb el patró d'utilització de les terres per part dels rics, amb paisatge, biodiversitat i ocells, com es pot apreciar a Anglaterra. Segons els principis "verds", els propietaris de la terra han de cobrar perquè subministren bens públics conseqüència de la mera propietat de la terra. Però el "verd" no concorda amb l'agricultura per a pobres, ni amb la intensificació d'una agricultura més professionalitzada. La intensificació cal fer-la, en conseqüència fora, i reservar Europa com a museu dins de la qual les produccions de petita escala tenen el seu espai. Segons la meua opinió, aquest es model que des del món de la desigualtat i des de la Comissió Europea es va implementant lenta i silenciosament.

Lourdes Viladomiu

Equip de recerca en desenvolupament rural (DRUAB)

LA CATALUNYA CENTRAL A MITJANS DEL SEGLE XXI

La Catalunya central, el cor de Catalunya, constitueix un territori de forts contrastos: la important activitat econòmica de Manresa, Vic o Igualada conviu amb el passat industrial, avui llunyà, de les colònies tèxtils del Llobregat; el bell paisatge de muntanya de l'Alt Berguedà, el Port del Comte o Montserrat s'agermana amb la depressió central de les comarques d'Osona i del Bages; la història mil·lenària de l'Abric Romani, Pinós o Cardona es fusiona amb la modernitat del futur Parc Tecnològic de la Catalunya Central o el Campus del Motor de l'Anoia. Si ens situem a l'any 2023 i ens preguntem com serà la Catalunya central de mitjans del segle XXI, podem estar segurs que tots aquests contrastos ens marcaran la resposta.

En primer lloc, perquè malgrat que des de farà ja uns quants anys el Parlament de Catalunya haurà pogut aprovar la nova divisió territorial de Catalunya en vegueries, l'any 2023, amb tota probabilitat, encara no s'haurà pogut constituir la Vegueria de la Catalunya Central. El motiu? L'eterna rivalitat entre Vic i Manresa per aconseguir la seva capitalitat. En efecte, cap d'aquestes dues ciutats voldrà perdre la capacitat de lideratge i l'impuls econòmic que pot aportar la nova entitat supramunicipal, el què portarà a plantejar solucions imaginatives, i alhora surrealistes, com la capitalitat conjunta o, a imitació de les institucions europees, que les sessions del nou Consell de Vegueria es celebrin sis mesos a Vic i sis mesos a Manresa.

Per la seva banda, a l'any 2023 continuaran presents encara altres reivindicacions territorials històriques. I és que, tot i que amb la nova divisió veguerial catalana les comarques veuran reduïdes notablement les seves competències i el seu finançament – fins al punt de qüestionar-se la seva subsistència – el Lluçanès i el Moianès no hauran renunciat a les seves legítimes aspiracions de constituir-se com a tals. En aquest sentit, l'any 2023 proposaran al Parlament català una reforma de la Llei dels Governos Locals de Catalunya i de la Llei de Vegueries per tal de constituir aquests dos territoris com a comarques o, en el seu defecte, com a sub-vegueries de la Catalunya Central. En el mateix sentit, els territoris de la *Baixa Anoia*, encapçalats per Igualada, seguiran reclamant la seva annexió a la Vegueria del Gran Penedès, tot posant de relleu els enormes vincles històrics, culturals i econòmics que uneixen aquests territoris amb Vilafranca del Penedès i Vilanova i la Geltrú.

Mentrestant, al Berguedà, la mineria haurà desaparegut completament del mapa i l'activitat industrial haurà caigut a nivells anteriors al segle XX. De tota manera, això no serà impediment perquè els diferents grups polítics de la comarca segueixin centrant exclusivament la seva atenció en decidir la futura ubicació del Museu de la Patum, ni perquè els empresaris berguedans segueixin valorant i debatent indefinidament sobre la necessitat d'apostar pel turisme o l'activitat empresarial com a motor de revitalització econòmica del territori.

Finalment, mitjans del segle XXI marcarà també un abans i un després pel què es refereix al transport per ferrocarril a les comarques centrals. En efecte, en aquest període la Generalitat de Catalunya aprovarà el projecte de línia d'alta velocitat que unirà Barcelona i la Cerdanya en menys de 30 minuts. Aquest projecte suposarà realment un revulsiu pel que fa les comunicacions internes. Per a la Catalunya Central, però, l'únic inconvenient d'aquest projecte serà l'absoluta falta d'estacions al seu territori. Deficiència que, davant l'enèrgica protesta dels ajuntaments del Bages i del Berguedà, la Generalitat catalana pretén contrarestar amb el compromís de, quan es disposi de la partida pressupostària necessària, emprendre de nou les obres d' *El Carrilet*, que permetrà unir Manresa i Barcelona amb poc menys de tres hores.

En definitiva, la Catalunya Central de l'any 2023, malgrat el seu enorme potencial, seguirà caracteritzant-se pels seus excessius contrastos i per una clara absència de lideratge.

Elements que continuaran impedit que es puguin afrontar, amb valentia, els desafiaments polítics, econòmics i socials que seguiran afectant realment el territori, com la manca d'un projecte econòmic sostenible o el dèficit d'inversions en infraestructures.

Marc Vilalta Reixach

Universitat Oberta de Catalunya (UOC)

PLA ESTRATÈGIC DE LA REGIÓ DE BARCELONA (PER B)

El 23 d'abril de 2022 els 164 alcaldes dels ajuntaments que conformen la Vegueria de Barcelona signen el document de "Compromís PER B", per a la redacció del primer Pla Estratègic de la Regió de Barcelona (PER B). Aquest pla suposa l'evolució del Pla Estratègic Metropolità de Barcelona (PEMB) i l'ampliació dels seu abast territorial de 36 a 164 municipis. Té com a missió reflexionar i proposar, en un marc de cooperació públic-privada, les línies d'actuació necessàries que permetin orientar el desenvolupament econòmic i social de la Regió Metropolitana de Barcelona i activar el seu potencial de regeneració urbana, qualitat de vida, prosperitat i bona gestió pública.

El Pla Estratègic de la Regió de Barcelona (PER B) és una associació privada sense ànim de lucre, promoguda inicialment per l'Ajuntament de Barcelona, que actualment integra els 164 municipis que conformen la Vegueria de Barcelona, així com d'altres administracions (Generalitat de Catalunya, Diputació de Barcelona i consells comarcals), els agents econòmics i socials més rellevants del territori (Aena, Cambra de Comerç, Cercle d'Economia, Foment del Treball, Universitat de Barcelona, Fira de Barcelona, Port de Barcelona, Unió General de Treballadors i Comissions Obreres de Catalunya) i altres institucions públiques i privades lligades al territori.

L'associació es va constituir l'any 1988 com a plataforma per treballar sota la premissa del consens i la participació de les institucions i els agents econòmics i socials per identificar i promoure estratègies de suport al desenvolupament econòmic i social de Barcelona. En els seus 35 anys d'història ha realitzat una tasca continuada per oferir visions de futur, avançar-se als reptes, prevenir possibles amenaces i, en definitiva, fer propostes de millora que reforcin Barcelona com a referent internacional, tot ampliant el seu abast territorial al ritme que ho feia el marc legislatiu i l'organització territorial de Catalunya.

L'any 1990 va aprovar, de forma pionera a Espanya, el primer PLA ESTRATÈGIC DE BARCELONA (només d'àmbit municipal). Amb el canvi de segle es va obrir un debat sobre la necessitat d'ampliar l'abast territorial de la reflexió i acció estratègica que va conduir finalment a l'ampliació de l'Associació als 35 municipis circumdants de la capital l'any 2002 i l'aprovació, l'any següent, del primer PLA ESTRATÈGIC METROPOLITÀ DE BARCELONA (PEMB). En els anys posteriors, el pla va ser revisat i actualitzat. L'any 2010 els membres de l'Associació va aprovar el document prospectiu *Visió 2020*.

L'aprovació del PEMB 2020 va coincidir amb dos fets d'alta rellevància en el futur de la Regió Metropolitana de Barcelona. D'una banda, l'aprovació l'abril de 2010 del PLA TERRITORIAL METROPOLITÀ DE BARCELONA (PTMB), (d'abast regional i del que havia de ser la futura Vegueria de Barcelona), que marcà l'inici d'una nova etapa on les propostes del PTMB han estat una referència permanent per avaluar els processos de canvi en l'ordenació física del territori que s'han vingut donant.

I, de l'altre, la creació d'un nou marc legislatiu la LLEI 31/2010 DE L'ÀREA METROPOLITANA DE BARCELONA, que va permetre crear el CONSORCI DE L'ÀREA METROPOLITANA DE BARCELONA (AMB) com a nou ens de govern i gestió metropolitana que substituïa les tres entitats vigents fins l'any 2011 (Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, Entitat del

Medi Ambient i Entitat Metropolitana del Transport) i racionalitzava i simplificava la governança metropolitana amb la creació d'una única administració. El seu abast territorial, que havia estat objecte de discussió pública, va quedar acotat finalment a 36 municipis (636 km²), on hi vivien més de 3,2 milions de persones. A partir d'aquell moment, el PEMB va operar de forma integrada dins l'AMB.

Paral·lelament, i des de l'any 2003 va estar present en l'agenda política el debat sobre la reformulació del model d'organització territorial de Catalunya, debat que va avançar molt lentament i que, amb la tramitació i aprovació de L'ESTATUT D'AUTONOMIA l'any 2006 primer i amb el resultat no favorable en la consulta soberanista de Catalunya l'any 2016 després, va anar demorant la formulació de la LLEI 31/17 DE VEGUERIES, finalment aprovada l'any 2017. Entre d'altres, aquesta llei estableix el nombre, els límits i les dimensions de les vegueries, el contingut competencial i el caràcter polític de les diferents entitats territorials; així com el seu encaix en el mapa administratiu de l'Estat.

S'amplia l'abast territorial del pla estratègic a la Vegueria de Barcelona

L'any 2018 es va iniciar la tercera revisió del PEMB. Aquell procés va coincidir amb l'aprovació de la LLEI DE VEGUERIES i per tant la creació d'un marc legislatiu per a la Vegueria de Barcelona¹, la qual cosa va fer emergir entre els agents participants la necessitat i oportunitat d'ampliar l'abast territorial del pla a "la *Barcelona real*", que ja comptava amb una cobertura legal. Igualment, el Parlament de Catalunya debatia la incorporació de més municipis de la segona corona metropolitana en el Consorci de l'Àrea Metropolitana a Barcelona.

Finalment, l'any 2020 l'Associació del Pla estratègic Metropolità va ampliar-se als 164 municipis que conformen la Vegueria de Barcelona. Segons recull la motivació d'aquesta ampliació, "aquest àmbit és un fet territorial, social, demogràfic, econòmic i cultural que s'ha anat conformant com a producte del creixement i la connexió dels sistemes urbans de l'entorn barceloní. Es tracta de l'aglomeració metropolitana més important del Mediterrani occidental, on es genera la meitat del PIB de Catalunya."

Totes les entitats integrants del PER B signen el *Compromís PER B*

El 23 d'abril, els 164 alcaldes dels ajuntaments de la Vegueria de Barcelona i els representants dels altres entitats públiques i privades implicades van signar el document de *Compromís PER B*, amb la voluntat d'unir esforços i estratègies entre tots els municipis de la Regió Metropolitana perquè aquests, la majoria dels quals ja disposaven d'un pla estratègic de ciutat, consensuessin una estratègia conjunta i integrada sobre els vòrtexs de: compleció territorial i reciclatge urbà, prosperitat econòmica sostenible, qualitat de vida i millor govern i cooperació. El Pla té com a missió reflexionar i proposar, en un marc de cooperació públic-privada, les línies d'actuació necessàries que permetin orientar el desenvolupament econòmic i social de la

¹ La Vegueria de Barcelona inclou les comarques de l'Alt Penedès, el Baix Llobregat, el Barcelonès, el Garraf, el Maresme, el Vallès Occidental i el Vallès Oriental, amb una superfície de 3.236 km² repartits entre 164 municipis. Hi viuen uns 6 milions d'habitants (91% de la província), 200.000 empreses (91% de la província) i més de 2,6 milions de llocs de treball (92,5% de la província).

Regió Metropolitana de Barcelona i activar el seus potencials. El document incorpora una diagnosi de partida i estableix una sèrie d'objectius prioritaris i que hauran de ser debatuts en una fase posterior amb la societat civil. Aquests objectius són:

- Vetllar per l'aprofitament social i econòmic de les estructures físiques del territori. Partir d'un enfocament integral i garantir la interacció positiva entre els diferents sistemes.
- Contemplar la creació de teixits urbans consolidats de ciutat densa, compacta i complexa adaptats a cada realitat territorial.
- Mantenir una capacitat residencial accessible i de qualitat.
- Completar i interconnectar les xarxes d'infraestructures de transport, facilitant les relacions econòmiques i reduint els seus impactes negatius socials i ambientals.
- Assolir una dotació d'infraestructures i serveis de transport públic que constitueixi el mitjà principal de transport de persones en l'aglomeració metropolitana, que esdevingui a més el factor bàsic de vertebració de l'àmbit regional metropolità i que estableixi bones connexions amb les ciutats de les comarques centrals i amb Girona, Tarragona i Lleida.
- Posar al dia la xarxa secundària de carreteres mitjançant les millores de traçat, secció i pavimentació necessàries per a satisfer adequadament les necessitats de la circulació i minimitzar l'ús inadequat de les autopistes per a trajectes de curta distància.
- Reduir la dependència energètica, garantir la suficiència, i perseguir l'adaptació al canvi climàtic.
- Protegir i restaurar els espais oberts com a base per a recuperar la qualitat global del paisatge i promoure activitats econòmiques de major valor afegit.
- Integrar i coordinar les xarxes d'equipaments municipals i supramunicipals per a una millor rendibilitat i creació de capital social.
- Augmentar la capacitat semiòtica i representativa de l'espai urbà i rural, associant determinats usos econòmics al patrimoni ordinari en l'escala local i potenciant usos de formació i creació cultural a espais que han perdut usos o sense funció com a mecanisme de regeneració urbana i de resignificació col·lectiva del territori local.
- Evitar els riscos de dualització social, ideant estratègies de desenvolupament comunitari que promoguin la inclusió social.
- Implementar programes d'intervenció integral adreçada a llocs amb major precarietat social i urbana.
- Impulsar un canvi de paradigma pel que fa a l'educació i una reorientació operativa de l'escola en tant que lloc de formació.
- Incorporar noves visions del desenvolupament local, afavorint la innovació social empoderant les persones.
- Acomodar les múltiples escales del desenvolupament local i fomentar les relacions de xarxa amb diferents àmbits geogràfics.

La Comissió d'Estratègia del Pla tenia intenció d'obrir, el mes de gener del 2023, un procés de participació ciutadana en línia i presencial, cridant a la societat civil per a que aportés idees sobre les mesures estratègiques que cal adoptar en relació amb els temes abans esmentats.

Més informació:

www.perB.cat / www.amb.cat / www.pemb.cat

Maria Xalabarder